

Stenografični zapisnik

sedme seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 4. novembra 1890.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar dr. Josip Poklukar. — Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik baron Andrej Winkler in c. kr. vladni svetnik Josip Merk. — Vsi članovi razun: Ekscelenca knezoškof dr. Jakob Missia, Franc Šuklje, baron Beno Taufferer in Ignacij Žitnik. — Zapisnikar: Deželni tajnik Josip Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika VI. deželno-zborske seje dné 31. oktobra 1890.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 48. Poročilo deželnega odbora o prošnji občine Hrenovice za ustanovitev samostojnega cestnega skladovnega okraja.
4. Priloga 49. Poročilo deželnega odbora o načrtu gledé preskrbljevanja vode za občino Ambrus v Suhi krajini.
5. Priloga 50. Poročilo deželnega odbora o prošnji podobčine Orle, da se izloči iz občine Dobrunje in napravi za samosvojo občino.
6. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji občine Jesenice in drugih občin za preložitve okrajnega sodišča in davčnega urada iz Kranjske gore na Jesenice.
7. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu muzejskega zaklada za leto 1889. in o proračunu za leto 1891. (k prilogi 6.).
8. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva na Planini pri Vipavi gledé podpore za napravo glavne poti na Planino.
9. Ustno poročilo finančnega odseka o podporah za zgradbe ljudskih šol (k prilogi 39.) in o prošnjah krajnega šolskega sveta v Hinjah gledé podpore za popravo šolskega poslopja, krajnega šolskega sveta v Tržiši gledé podpore za šolsko zgradbo, in občine Ustija za odpis posojila 223 glđ. 48 kr. za zgradbo šole.
10. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Nomencev v Bohinji za podporo v namen uravnave Save.
11. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji občin Adlesiče in Tribuče za podporo, da se preiskujejo nekateri studenci in dobi pitna voda.

Stenographischer Bericht

der siebenten Sitzung

des krainischen Landtages

zu Laibach

am 4. November 1890.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Dr. Josef Poklukar. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Andreas Baron Winkler und k. k. Regierungsrath Josef Merk. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Franz Šuklje, Beno Baron Taufferer und Ignaz Žitnik. — Schriftführer: Landschaftssecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der VI. Landtags-Sitzung vom 31. Oktober 1890.
2. Mittheilungen des Landtags-Präsidenten.
3. Beilage 48. Bericht des Landesauschusses über die Bitte der Gemeinde Hrenowitz um Bildung eines selbständigen Straßen-Concurrenzbezirkes.
4. Beilage 49. Bericht des Landesauschusses über das Project einer Wasserversorgung für die Gemeinde Ambrus in Dürrenrain.
5. Beilage 50. Bericht des Landesauschusses über die Bitte der Untergemeinde Orle um Ausscheidung aus der Gemeinde Dobrunje und um Constituirung als selbständige Gemeinde.
6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsauschusses über die Petition der Gemeinde Aßling und anderer Gemeinden um Verlegung des Bezirksgerichtes und Steueramtes von Kronau nach Aßling.
7. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses über den Rechnungsabschluss des Museumsfondes pro 1889 und den Voranschlag pro 1891 (zur Beilage 6).
8. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Planina bei Wippach um Subvention zur Herstellung des Hauptweges nach Planina.
9. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses über die Subventionen für Volksschulbauten (zur Beilage 39) und über die Petitionen des Ortschulrathes in Hinjach um Subvention zur Herstellung des Schulgebäudes, des Ortschulrathes in Terfische um Subvention für den Schulhausbau, und der Gemeinde Ustija um Abschreibung des Darlehens per 223 fl. 48 fr. für den Schulhausbau.
10. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses über die Petition der Insassen von Neuring in der Wochein um Unterstützung behufs Regulirung der Save.
11. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses über die Petition der Gemeinden Adleschitz und Tributsche um Subvention behufs Untersuchung einiger Quellen zur Erlangung von Trinkwasser.

12. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu:
- § 1. „Rešitev v Najvišje potrjenje predloženih zakonskih načrtov in sklepov“;
- § 2. „Davki.“
13. Razgovor gledé odgovora na interpelacijo g. poslanca L. Svetca in tovarišev o tem, da je bil c. kr. okrajni šolski nadzornik Ivan Komljanec v Kočevji odstavljen od nadzorništva.
14. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu blazniškega zaklada za leto 1891. (k prilogi 24.).
15. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Franceta Spintre, nadučitelja v Kočevji, za pospeševanje ustanovljanja hranilnih in posojilnih zadrug.
16. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji društva za varstvo avstrijske vinoreje v Badenu pri Dunaji gledé podpore za pokončevanje trtne uši.
17. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji predstojništva Lichtenthurn-ove sirotišnice za zvikanje deželnih ustanov.
18. Ustno poročilo finančnega odseka o § 5. letnega poročila, marg. št. 12 „glavna bilanca in proračun loterijskega posojila glavnega mesta Ljubljane“.
19. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji pogorelca Jerneja Habjana in drugih iz Babnegorice za podporo.
20. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji okrajno-cestnega odbora Logaškega gledé podpore za zgradbo ceste Logatec - Rovte.
21. Ustno poročilo finančnega odseka o zgradbi dveh hiš za stanovanja paznikov prisilne delavnice (k prilogi 37.).
22. Ustno poročilo finančnega odseka o državnem prispevku k stavbnim stroškom razširjenja in prezidanja prisilne delavnice in ob obravnavah z onimi deželami, katere uporabljajo ta zavod (k prilogi 41.).
23. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva na Vrhniki gledé podpore za ondotno občinsko bolnico.
24. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji krajnega šolskega sveta v Dolenjem Logatci gledé podpore za vzdrževanje šolske delarne.
25. Ustno poročilo finančnega odseka o dovršeni zgradbi dveh novih oddelkov v blaznici na Studenci (k prilogi 43.).
26. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji trga Cerknice, da se pošlje deželni inženir zaradi preiskave pitne vode.
27. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Josipa Tomazina, bivšega paznika v prisilni delavnici, za normalno provizijo.
28. Ustno poročilo upravnega odseka zadevajoč brezplačni odstop nekaterih zemljiških parcel poleg deželnega muzeja Rudolfinuma za napravo javnega prostora (k prilogi 5.).
29. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji podobčine Rakitna zaradi podpore za zgradbo občinske ceste iz Rakitne do Borovnice.
30. Ustno poročilo upravnega odseka o razširjanju trtne uši po Kranjskem (k prilogi 16.).
12. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-ausschusses über den Rechenschaftsbericht:
- § 1. „Erledigung der der Allerhöchsten Sanction unterbreiteten Gesekentwürfe und Beschlüsse“;
- § 2. „Steuern“.
13. Debatte über die Beantwortung der Interpellation des Herrn Abgeordneten L. Svetec und Genossen betreffend die Entsetzung des k. k. Bezirksschulinspectors Johann Komljanec in Gottschee
14. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Vorschlag des Frennhausfonds pro 1891 (zur Beilage 24).
15. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Franz Spintre, Oberlehrers in Gottschee, um Förderung der Errichtung von Spar- und Darlehenskassen-Vereinen.
16. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Subventionsgesuch des Vereines zum Schutze des österreichischen Weinbaues in Baden bei Wien zur Bekämpfung der Reblaus.
17. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der Vorsteherin der Lichtenthurn'schen Waisenanstalt um Erhöhung der Landesstipendien.
18. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über § 5 des Rechenschaftsberichtes, Marg. Nr. 12 „Hauptbilanz und Vorschlag des Lotterianlehens der Stadt Laibach“.
19. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Abbrändlers Barth. Habjan und Consorten von Babnagorica um Unterstützung.
20. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch des Bezirksstraßen-ausschusses von Loitsch um Subvention für den Straßenbau Loitsch - Gereuth.
21. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses in Betreff der Erbauung zweier Wohnhäuser für die Aufseher der Zwangsarbeitsanstalt (zur Beilage 37).
22. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses in Betreff des Staatsbeitrages zu den Kosten der Erweiterungs- und Adaptirungsbauten bei dem Zwangsarbeits-hause und der Verhandlungen mit den die Anstalt mitbenützenden Ländern (zur Beilage 41).
23. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindevorstandes in Oberlaibach um Subvention für das dortige Gemeindepital.
24. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Ortschaftsrathes in Unterloitsch um Subvention zur Erhaltung der Schulwerkstätte.
25. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Bau der zwei neuen Abtheilungen in der Irrenanstalt zu Studenz (zur Beilage 43).
26. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der Marktgemeindevertretung von Zirkniz um Abordnung des Landesingenieurs behufs Untersuchung des Trinkwassers.
27. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Josef Tomasin, gewesenen Zwangsarbeits-haus-Aufsehers, um Bewilligung der normalmäßigen Provision.
28. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses betreffend die unentgeltliche Abtretung einiger beim Landesmuseum Rudolfinum gelegenen Grundparzellen zur Errichtung eines öffentlichen Platzes (zur Beilage 5).
29. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über das Subventionsgesuch der Untergemeinde Rakitna behufs Herstellung der Gemeindefraße von Rakitna bis Franzdorf.
30. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses betreffend die Verbreitung der Reblaus in Krain (zur Beilage 16).

Seja se začne ob 10. uri 30 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 30 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo. Gospoda tajnika naprosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika VI. deželno-zborske seje dné 31. oktobra 1890.**1. Lesung des Protokolles der VI. Landtagsitzung vom 31. October 1890.****Tajnik Pfeifer:**

(Bere zapisnik VI. seje v nemškem jeziku. — Liesst das Protokoll der VI. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo k ravnokar prečitanemu zapisniku besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje odobren.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.**2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.****Deželni glavar:**

Prestopimo k dnevnemu redu in tu imam daljno vrsto prošenj, ki so došle predsedstvu visoke zbornice.

Jaz izročam sledeče prošnje:

Okrajno-cestni odbor Kamniški predloži prošnjo županstva v Mengšu, da bi se dovozna cesta h kolodvoru Jarše - Mengeš uvrstila med okrajne ceste.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Koblar Anton, kurat v deželni prisilni delavnici, prosi, da bi se v svoji službi definitivno namestil.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Dramatično društvo v Idriji prosi denarne podpore.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Ivan Dražil iz Ljubljane prosi povekšanja miloščine.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Philologen = Unterstützung = Verein an der k. k. Universität in Wien bittet um eine Unterstützung.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec ces. svetnik Murnik izroča prošnjo:

Der patriotische Landeshilfsverein für Krain bittet um eine Subvention.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Povše izroča sledeči prošnji:

Občina Dev. Marije v Polji prosi podpore za razširjenje dvorazredne ljudske šole in za brezobrestno posojilo.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Iškavas prosi podpore k zgradbi ljudske šole.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Dragoš izroča sledeči prošnji:

Kmetijska podružnica Metliška prosi podpore za nakup modre galice.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Davkarska občina Preloka prosi za ločitev od občine Vinice in za ustanovitev samostojne občine imenom „Preloka“.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Pakiž izroča prošnjo Adamič Janeza, posestnika in mlinarja v Ponikvah, za primerno podporo za iztrebljenje požiralnikov v Ponikvah.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Povše izroča prošnjo zastopa podobčine Zgornji Kašelj, da bi se most v Zgor. Kašlji uvrstil med okrajne ceste, in da bi se zvršila nujno potrebna uravnavna Ljubljanice nad tem mostom.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Dalje si usojam dopis c. kr. deželnega predsedstva „zaradi olajšave občinske uprave gledé posla zdravstvenih okrožij“, katerega sem v zadnji seji med gospode poslance razdeliti pustil, izročiti upravnemu odseku.

(Obvelja. — Angenommen.)

Dalje imam tukaj poročilo vodstva zgradbe muzeja za dovoljenje daljnega kredita za stavbo deželnega gledišča, katero predlagam, da se izroči finančnemu odseku.

(Obvelja. — Angenommen.)

Nadalje je došel dopis vodstva deželnega muzeja, katero se takole glasi, — prosim gospod tajnik, da ga prečitata.

Tajnik Pfeifer:

(Bere: — Liesst:)

Št. 146.

»Visoko spoštovani gospod deželni glavar!

Na posestvu gospoda dr. J. Kozlerja na barji je bila najdena velika ladja pod mahom.

Podpisani jo je dal odkriti, jo je narisal in gospoda tajnik Pirc in Kastner sta jo fotografirala.

Najdba je za zgodovino naše dežele zelo važna in udano podpisani namerava o nji v bralni sobi muzeja predavati.

K temu predavanju se usoja povabiti visoki deželni zbor in prosi, da blagovolite visoko spoštovani gospod glavar naznaniti, kateri dan bi častitim gospodom poslancem najugodniši bil.

Z najodličnejšim spoštovanjem se usoja imenovati

ponižni sluga

Müllner
kustos.

V Ljubljani, 3. novembra 1890.

Deželni glavar:

Gospod muzealni kustos je pri volji poročati o tej zanimivi najdbi. Prosim gospode, da se med seboj zgovoré, kedaj si bodemo stvar ogledali. Morebiti se gospodje načelniki častitih odsekov domeni, da se določi v to popoldanska ura v četrtek, tako da bode še dan, in si bodemo mogli ogledati najdbo. Prosim gospode načelnike odsekov, da mi naznanijo koncem seje, kaj so ukrenili.

Preidemo na daljno točko dnevnega reda, to je:

3. Priloga 48. Poročilo deželnega odbora o prošnji občine Hrenovice za ustanovitev samostojnega cestnega skladovnega okraja.

3. Beilage 48. Bericht des Landesauschusses über die Bitte der Gemeinde Hrenowitz um Bildung eines selbständigen Straßen-Concurrenzbezirkes.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

4. Priloga 49. Poročilo deželnega odbora o načrtu gledé preskrbljevanja vode za občino Ambrus v Suhi krajini.

4. Beilage 49. Bericht des Landesauschusses über das Project einer Wasserversorgung für die Gemeinde Ambrus in Dürrenfrain.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

5. Priloga 50. Poročilo deželnega odbora o prošnji podobčine Orle, da

se izloči iz občine Dobrunje in napravi za samosvojo občino.

5. Beilage 50. Bericht des Landesauschusses über die Bitte der Untergemeinde Orle um Ausschcheidung aus der Gemeinde Dobrunje und um Constituirung als selbständige Gemeinde.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Sedaj preidemo k 6. točki dnevnega reda, predno pa prične gospod poročevalec, imam še naznanjati, da se je gospod poslanec Šuklje oglasil bolnega in da bode morebiti kakih osem dni zadržan, udeležiti se naših sej. Prosi, da se skrbi za to, da se poročila, katera so se njemu izročila, izroče drugemu gospodu poročevalcu.

Prosim to na znanje vzeti.

Sedaj naprosim gospoda poročevalca, da prične poročati o točki 6. dnevnega reda, to je:

6. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji občine Jesenice in drugih občin za preložitve okrajnega sodišča in davčnega urada iz Kranjske gore na Jesenice.

6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Aßling und anderer Gemeinden um Verlegung des Bezirksgerichtes und Steueramtes von Kronau nach Aßling.

Poročevalec dr. Tavčar:

Zastopniki občine Jesenice in drugih občin so vložili prošnjo, naj visoki zbor podpira pri vladi željo teh občin, da bi se preložila sodišče in davčni urad iz Kranjskegore na Jesenice.

Prošnja glasi se takole:

(Bere: — Sieht:)

„Uže več let sem gojé prebivalci davčnih občin, katere so bolj oddaljene od Kranjskegore in katere spadajo v okoliš okrajnega sodišča v Kranjskigori, opravičeno željo, da bi se okrajno sodišče preložilo iz Kranjskegore na Jesenice. Rešnica je, da Kranjskagora, kjer ima sedaj okrajno sodišče svoj sedež, leži na meji sodnega okraja. Potovanje tje prizadeva ogromni večini davkoplačevalcev, kateri stanujejo v spodnjih krajih, ogromne denarne žrtve. Jesenice so naravno središče sodnega okraja Kranjskogorskega in večina davkoplačevalcev, ki so spjeni v ta sodni okraj, imajo mnogo bližje v Jesenice, nego v Kranjskogoro.“

Da sprožimo podpisani zastopniki interesovanih občin baš v tem trenutku to prošnjo svojo, prôvzročil je nek dopis, katerega je nedavno poslalo c. kr. okrajno sodišče v Kranjskigori na občinski

zastop v Savi, in v katerem ga povpraša, kaj je storila doslej občina Jeseniška skupno s kranjsko obrtno družbo v tej zadevi in kako je ona poskrbela za slučaj preložitve sodišča na Jesenice za primerne in potrebne prostore, ali kaj hoče za ta slučaj ukreniti. Občinski zastopnik Jeseniški sklical je vsled tega občinsko sejo, pri kateri se je sklenilo, da se ponudi c. kr. erarju za uradne prostore sedanje šolsko poslopje, katero bode občina primerno adaptovala.

V podporo te svoje prošnje, da se namreč sodišče preloži v Jesenice, usojajo si zastopniki interesovanih občin opozoriti visoki deželni zbor tudi še na naslednje okolnosti:

Sodni okraj Kranjskagora sestavljajo nastopne davčne občine:

a) Jesenice z vasmi: Jesenice, Plavž, Sava in Prihodje; b) Planina z vasjo Planina; c) Hrušica z vasjo Hrušica; d) Javornik z vasmi: Javornik in Javorniške rovte; e) Potok z vasjo Potok; f) Koroška Bela z vasjo Koroška Bela; g) Dovje z vasmi: Dovje in Mojstrana; h) Gozd z vasmi: Gozd in Srednji vrh; i) Kranjskagora z vasmi: Kranjskagora in Log; j) Podkoren z vasjo Podkoren; k) Rateče z vasjo Rateče; l) Belapeč z vasmi: Belapeč (trg), Aichelten, Hinterschloss in Koprivnik.

Davčne občine: Jesenice, Planina, Hrušica, Javornik, Potok, Koroška Bela in Dovje leže v neposredni bližini Jesenic ter mnogo bližje Jesenicam nego Kranjskigori. Te občine plačujejo 6875 gld. letnega davka, med tem ko plačujejo občine: Gozd, Kranjskagora, Podkoren, Rateče in Belapeč le 5221 gld. letnega davka. Občina Jeseniška bode pa vsled stavbe nove tovarne na Savi sigurno plačala še enkrat toliko davka nego doslej; ravno tako povikšal se bo tudi davek za občino Dovsko, ker se bode v Mojstrani zidala nova tovarna.

A ne samo občine, katere so tu navedene, prosijo za preložitve sodišča in družih uradov, tudi občina Dobrava pri Zasu, katere je sedaj priklopljena c. kr. okrajnemu sodišču v Radoljci, pridružila se je tej naši prošnji, kajti prebivalci te občine imajo bližje na Jesenice nego v Radoljco. Če bi se pa ta občina priklopila sodišču, kateremu bodi sedež v Jesenicah, bilo bi s tem razbremenjeno c. kr. okrajno sodišče v Radoljci, katero je, kakor obče znano, z uradnimi posli preobloženo.

V pošte v je treba jemati tudi, da se bodo vsled stavbe nove tovarne na Jesenicah opravila okrajnega sodišča v Kranjskigori gotovo precej pomnožila, kajti tovarne delavci dali bodo osobito v kazenskih zadevah sodišču mnogo več posla, kakor doslej. Na korist pravosodstva kakor tudi strank je torej, da se preloži okrajno sodišče iz Kranjskegore na Jesenice.

Sicer pa predstavljajo prebivalci občin, katere leže v obližji Jesenic in katere žele preložitve sodišča, večino kakor po številu prebivalcev tako tudi po davkih, katere plačujejo in tudi z ozirom na to okolnost je naša prošnja popolnoma opravičena. Naravno je, da bi se potem tudi davčni urad preložil iz Kranjskegore na Jesenice.

Preložitve sodišča na Jesenice prišla bi pa tudi jako povoljno uradnikom, kateri so sedaj obsojeni

živeti v Kranjskigori. Na Jesenicah bili bi v vsacem oziru bolje preskrbljeni, nego v Kranjskigori, bolj primerna stanovanja bila bi jim tu na razpolaganje in tudi kar se tiče živeža, bili bi mnogo na boljšem. Na Jesenicah nahajajo se uže sedaj primerna stanovanja za uradnike v potrebnem številu in če bi vsled pomnožitve uradniškega osebja treba bilo še več stanovanj, zavezuje se občina Jeseniška tudi za te skrbeti.

Usojamo si tu tudi navajati, da smo prošnja za preložitve sodišča na Jesenice pred kratkim predložili tudi visocemu prezidiju c. kr. deželnega sodišča v Ljubljani. V tej prošnji se je osobito občina Jesenice za slučaj, da se preloži okrajno sodišče iz Kranjske gore na Jesenice, zavezala, da trpi vse troške selitve, tako da ne zadenejo visocega c. kr. erarja nobeni troški, ter se je izjavila, da hoče v to svrho položiti primerno kavejjo.

Pa še na neko okolnost hočemo opozoriti visoki deželni zbor. Vsled stavbe velikanske tovarne na Savi imajo Jesenice velikansko bodočnost, in ker se bode število delavcev in se je že jako pomnožilo, zahteva uže javna varnost in red, da se preloži sodišče na Jesenice.

Z ozirom na te tu navedene tehtne razloge, prosijo udano podpisani zastopniki interesovanih občin: Visoki deželni zbor naj vzame to našo utemeljeno prošnja v pretres ter priporoči visoki c. kr. vladi, da jo povoljno reši.

Na Jesenicah dné 10. novembra 1889.

L. S. Anton Trevn
župan.

L. S. Županstvo občine Koroška Bela.

Jaklič
župan.

L. S. Županstvo občine Dovje.

Jože Šetina.

Miha Čop. Anton Jan.

Franc Bancej.

Eisen- und Stahlwerk Jauerburg:

J. Kokal.

Forstamt der krain. Industrie - Gesellschaft:

F. Mallner.

Upravni odsek, kateremu je bila ta prošnja predložena, imel je nekatere pomisleke proti temu, da bi se priporočalo v smislu predložene prošnje preložitve sodišča in davčnega urada. Da bi občina Jesenice toliko ugodnejše ležala za prebivalstvo, katero prihaja k uradom, o tem se je težko prepričati, ker se končno lahko poslužujejo železnice, tako da pota niso predraga.

Pomisli pa se mora, da je Kranjskagora ubožen kraj in da bi mu bilo zelo težko shajati, ako se

mu vzame sodišče in davčni urad. Če se pa prositelji sklicujejo na to, da ima občina Jesenice velikansko bodočnost, je gotovo, da bode ta občina tudi ložje shajala brez sodišča nego Kranjskagora. Na vsak način pa je upravni odsek mnenja, da se visoki zbor ne sme prej izreči za preložitve sodišča v Jesenice, dokler niso bile zaslišane tudi druge občine sodnega okraja Kranjskegore. Gotovo je, da bi se bile nekatere občine, ako bi bile za prošnjo občine Jesenice vedle, gotovo obrnile do visokega zbora z nasprotno prošnjo. Da se torej nobenemu ne godi krivica, predlaga upravni odsek, da bi zaslusal deželni odbor tudi druge občine, katere se dosedaj še niso oglasile, kakor so to storile občine: Jesenice, Koroška Bela itd., in da prihodnje leto poroča o teh poizvedbah.

Zato predlagam:

»Visoka zbornica naj sklene, da se odstopi predležeča prošnja deželnemu odboru, da zasliši tudi druge občine sodnega okraja in da v prihodnjem zasedanju o tem z nova poroča.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede k temu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim glasovanja in prosim tiste gospode, ki pritrdé predlogu upravnega odseka, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo k 7. točki dnevnega reda.

Poslanec ces. svétnik Murnik:

Prosim besede! Drugi oddelek te točke odpade, ker finančnemu odseku zaradi nekaterih potrebnih poizvedeb ni bilo mogoče končno rešiti proračuna muzejskega zaklada za l. 1891.

7. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu muzejskega zaklada za leto 1889. (k prilogi 6.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss des Museumsfondes pro 1889 (zur Beilage 6.).

Berichterstatter Excellenz Baron Schwegel:

Aus dem Berichte des Landesausschusses über den Rechnungsabschluss des Museumsfondes für das Jahr 1889, Beilage 6, wird das geehrte Haus entnommen haben, daß die regelmäßigen Einnahmen, für das Jahr 1889 mit dem Betrage von 4.146 fl. präliminirt, den Betrag per 5.317 fl. 73 fr. erreichten, demnach eine Mehreinnahme von 1.171 fl. 73 fr. unter diesem Titel zu constatiren ist. Ebenso ist aus den Ausgabscrubriken zu entnehmen, daß dem Vorschlage für das Jahr 1889 im Betrage per 4.146 fl. — fr. eine Ausgabe

von 6.407 fl. 76 fr. gegenübersteht, demnach eine Mehrausgabe von 2.261 fl. 76 fr. resultirt.

Wenn man die ordentlichen Einnahmen und Ausgaben miteinander vergleicht, so resultirt eine Überschreitung in den Mehrausgaben im Betrage von 1.090 fl. 03 fr. Diese Überschreitung ist durch den Bericht selbst, der Ihnen vorliegt, vollständig gerechtfertigt und betrifft in erster Reihe, die Ausgaben für die Redaction des „Führer durch das Landesmuseum“, die Drucklegung dieses Werkes, ferner besondere Arbeiten, so Copien der Fresko-Malerei der Auerberg'schen Schlosskapelle, die angeordnet worden waren, einige unvermeidliche Ausgaben für Einrichtungsstücke und Ergänzung des Mobilars u. dgl. Diese Ausgaben im Betrage von 1.270 fl. 32 fr. rechtfertigen demnach die angeführte Überschreitung im Betrage per 1.090 fl. 03 fr. im vollen Maße.

Der Finanzausschuß hat diese Ausgaben als vollständig gerechtfertigt anerkannt und dies umsomehr, als sie größtentheils in den Mehreinnahmen ihre Bedeckung gefunden haben.

Bezüglich der Mehreinnahmen wäre zu bemerken, daß darunter 248 fl. 77 fr. für nicht präliminirte Interessen erscheinen, daß von den Gönnern des Museums 250 fl. mehr eingegangen sind, als präliminirt worden war und daß auch aus anderen Titeln eine gewisse Mehreinnahme resultirt.

Angeichts dieser gerechtfertigten Überschreitung und der Umstände, welche dieselbe durch den Bericht des Landesausschusses als motivirt erscheinen lassen, beantragt der Finanzausschuß:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der Rechnungsabschluss des Museumsfondes für das Jahr 1889 wird genehmiget.“

Ich habe die Ehre diesen Antrag des Finanzausschusses Ihrer Annahme zu empfehlen.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne ogasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo k 8. točki dnevnega reda, to je:

8. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva na Planini pri Vipavi gledé podpore za napravo glavne poti na Planino.

8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Planina bei Wippach um Subvention zur Herstellung des Hauptweges nach Planina.

Poročevalec Detela:

Visoki zbor! Čast mi je poročati o prošnji županstva na Planini pri Vipavi gledé podpore za

napravo glavne poti na Planino. V tej prošnji se navaja posebno, da je pot, katera sedaj vodi na Planino, tako strma, da je treba za le nekoliko obložen voz pripregé 4 parov volov, da je strma po celi črti, največja strmina pa znaša $26\frac{1}{3}$ cm na vsak meter, tako da mora vsakdo priznavati, da je nevarnost ne le za živino, ampak tudi za voznike velika. Pripetile so se tudi nesreče in sicer take, da so prišli ljudje ob živino in ob blago, posebno vino, katero se je po tej poti vozilo. Že več let čutijo potrebo, to pot preložiti in popraviti tako, da bi se vsaj brez nevarnosti zamoglo po njej voziti. Ker se ta stvar ne da več odlašati, sklenilo je starešinstvo enoglasno v svoji seji dné 4. oktobra t. l., da se ima delo zvršiti po načrtu, kateri je prošnji priložen. Troški, kateri so tudi zabeleženi, znašali bodo: za odkup zemljišča 124 gld. 35 kr., za umetna dela 3327 gld. 60 kr. in za navadna dela 4491 gld. 71 kr., torej skupaj 7934 gld. 66 kr. Po najboljši volji ne more ta občina, pokončana po slabih letinah in prav pičlem pridelku, posebno vina, teh ogromnih troškov, še manj pa onih za umetna dela, katera se morejo le z novci v gotovini dovršiti, zmagati. Spoznavajo pa veliko potrebo, da se nova pot napravi, pripravljeni so vsi občani pripomoči z delom in z brezplačnim odstopom velike večine zemljišč, po katerih bode pot vodila, da se le delo dovrši. Županstvo na Planini podpira prošnjo še z drugimi razlogi, zlasti tudi s tem, da je spoznal tudi cestni odbor Vipavski silno potrebo zgradbe te poti in obljubil podporo 200 gld.

V finančnem odseku se je uvaževala potreba te nove poti in razvidelo se je, da gledé tako izdatne potrebščine 7934 gld. 66 kr. pač ni pričakovati, da bi občina sama mogla zmagati vse troške. Uvaževalo se je posebno tudi to, da je ta občina skladala vedno v okrajni cestni zaklad in v deželni zaklad, iz katerega se podpirajo cestne zgradbe, da pa dosedaj ni imela direktnega dobijčka ne od okrajnih, ne od deželnih cest, in da je torej prošnja opravičena. Občina šteje 141 hiš in 676 prebivalcev, videti je, da se je lotila dela, katero presega njene moči. Ako se pa hoče občini pomagati, mora se jej dovoliti zdatna podpora, kajti z malo podporo bi jej ne bilo toliko pomagano, da bi se delo moglo zvršiti.

Predlagam torej v imenu finančnega odseka:

»Visoki deželni zbor naj sklene:

Občini Planina pri Vipavi dovoljuje se za preložitev občinske ceste, ki pelje od državne ceste v omenjeno občino, podpora 1000 gld. iz deželnega zaklada, katera je izplačati v primeri, kakor bo zgradba ceste napredovala.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede k temu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrde predlogu finančnega odseka, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo k 9. točki dnevnega reda, to je:

9. Ustno poročilo finančnega odseka o podporah za zgradbe ljudskih šol (k prilogi 39.) in o prošnjah krajnega šolskega sveta v Hinah gledé podpore za popravo šolskega poslopja, krajnega šolskega sveta v Tržiši gledé podpore za šolsko zgradbo, in občine Ustija za odpis posojila 223 gld. 48 kr. za zgradbo šole.

9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Subventionen für Volksschulbauten (zur Beilage 39) und über die Petitionen des Ortschaftsrathes in Hinach um Subvention zur Herstellung des Schulgebäudes, des Ortschaftsrathes in Trzische um Subvention für den Schulhausbau, und der Gemeinde Ustija um Abschreibung des Darlehens per 223 fl. 48 kr. für den Schulhausbau.

Poročevalec vit. dr. Bleiweis-Trsteniški:

Visoki deželni zbor! Finančni odsek je pretresoval poročilo deželnega odbora o podporah za šolske zgradbe za leto 1891. in zamore z zadoščenjem konstatovati, da so se občine večinoma držale onega predpisa, katerega je imel visoki deželni zbor lanskega leta pred očmi, ko je sklenil resolucijo, da šolske zgradbe ne smejo biti predrage z ozirom na finančno stanje dotičnih občin. Vse občine so se več ali manj držale tega principa. Finančni odsek je pritrldil skorej večinoma predlogom deželnega odbora in priporoča, da se vsem onim občinam, katere so v prilogi 39. imenoma našete, delé podpore. Izvzela se je le Hotedersica, za katero je bilo predlaganih 300 gld. To se je storilo zato, ker po naznanilu deželnega šolskega sveta proračun in načrt ni izdelan in bode torej precej dolgo trajalo, predno bode šola zgrajena in ustanovljena.

Razun teh od deželnega odbora priporočenih podpor pa je finančni odsek pretresaval še druge prošnje, katere so prišle pozneje pred visoki deželni zbor, in tudi za te občine si bodem usojal predlagati nekoliko podpore. Te prošnje so bile vložene od občin: Hinje pri Žužemperku, Tržišče pri Mokronogu, potem Ustje in Trboje. Jaz mislim, da mi ne bode treba pri vsaki šolski občini posebej razkladati potrebo nasvetovane podpore in torej bi le po vrsti bral, kake podpore nasvetuje finančni odsek.

Finančni odsek se je, kakor sem že to omenil, tudi letos držal tega principa, da podpore ne smejo presegati 10% kapitala potrebnega za stavbo in je segel nekoliko višje le pri bolj ubožnih občinah, za katere predlaga nekoliko višje podpore. Med temi jako ubožnimi občinami moram imenovati občino Čeplje v Črnomaljskem okraju. V prilogi deželnega odbora sem našel nekoliko aktov, kateri so po mojih mislih tako zanimivi, da si bodem usojal jih

prečitati visokemu deželnemu zboru. Od županstva občine Čeplje došla je deželnemu odboru neka prošnja, v kateri se popisuje velika bêda, katera se nahaja v tej občini in razmere v tem šolskem okraji. Navaja se, da znaša ves zaklâd, katerega imajo za šolsko zgradbo, le 400 gld. in pa prostor, na katerem se ima zidati šola. Priklad so si že toliko naložili, da ne bi mogli prenašati še višjih in tudi deželni odbor jim ni višjih dovolil. Dalje ste se odločili dve vasici, namreč Brezovica in Zadrc, kateri hočete ostati pri šoli v Nemški Loki, ker ste te vasi ponemčene in želite, da bi se otroci čisto potujčili. Potem pravijo prosilci dalje, da jim je nemški „Schulverein“ ponudil podporo s pogojem, da se ponemčijo. Ali oni so rekli: „mi ostanemo pri svojem jeziku in neodvisni od privatnih zavodov“.

Neka druga prošnja pa je bila vložena na deželni šolski svét, in ta je še bolj zanimiva. Jeden odstavek glasi se nemški:

(Bere — Gießt:)

„Der Weg zur Schule nach Unterdeutschau ist für unjere schwache Jugend zu beschwerlich 1. weil die Kinder weit und auf schlechten, im Winter ganz und gar ungangbaren Wegen besonders aus Bimol und Brtača zu gehen haben, 2. weil sie als slovenische Kinder durch deutsche Ortschaften gehend von der deutschen Jugend und auch von Erwachsenen gespottet (Klici na levi: — Rufe links: „Cujte, kujte!; poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Skandal!“) und nicht selten mit Steinen und Prügelu gejagt werden, ohne sich eines Verschuldens bewusst zu fühlen, rein aus nationaler Gehässigkeit, 3. schon die Gründe, welche die Bemilligung zum Baue des Schulhauses und zur Errichtung der Schule zur Folge hatten, erheischen eine raschere Vollendung dieses Projectes“.

Jaz mislim, da so to pač neznosne razmere in da je dolžnost visocega deželnega zboru, da kolikor mogoče hitro pride občini na pomoč, da si ustanovi lastno šolo, da ji ne bode več treba prenašati napadov surovega nemškega prebivalstva. (Klici na levi: — Rufe links: „Dobro, dobro!“) Kak krik bi nastal, ako bi bilo narobe, ako bi se kaj takega zgodilo nemškim otrokom od strani Slovencev in čudim se le, da je okrajno glavarstvo tako slepo, da ne poseže vmes, da bi se kaj takega več ne zgodilo.

Kar se tiče drugih, za zgradbe šol podpore prosečih občin nimam nič posebnega omenjati. Vse dokazujejo, koliko so dosedaj dobile podpor, koliko imajo priklad, iz njihovih prošenj je razvidno, da so prošnje povsem utemeljene.

Podpore za šolske zgradbe, katere za vsako posebej predlagam v imenu finančnega odseka, so sledeče:

Deželni glavar:

Prosim, ako ima kdo proti temu ali onemu nasvetu ugovarjati, da se oglasi, kadar se čita številka.

Poročevalec vit. dr. Bleiweis-Trsteniški:

Visoki deželni zbor naj torej sklene:

»1. Za leto 1891. dovoli se iz deželnega zaklada v podporo sledečim šolskim občinam:

1. Dol	400 gld.
2. Radomlje	100 „
3. Šmartno (okraj Kamnik)	500 „
4. Homec	200 „
5. Prežganje	100 „
6. Št. Vid pri Cerknici	100 „
7. Sv. Trojica pri Cerknici	500 „
8. Dobropolje	400 „
9. Češnovec	100 „
10. Radence	100 „
11. Tribučje	100 „

(Točke 1.—11. obveljajo brez debate. — Die Punkte 1—11 werden ohne Debatte angenommen.)

»12. Čeplje . . . . . 200 gld.«

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Čeplje je revna vas, ležeča v Črnomaljskem okraji, katerega osoda je na srečo posebno prijatelju in tovarišu gospodu poslancu Šukljetu, katerega pa žalibog radi boleznini ni tukaj v visoki zbornici, ker bi bil sicer pričakoval, da bode on vzdignil v ti zadevi svoj glas kot ljubljeneč Črnomaljskega okraja. Ker je pa vsled boleznini zadržan, čutim jaz potrebo, spregovoriti pri tej priliki nekoliko besed. Visoka zbornica! Če sem bil kedaj vesel, da smo v zadnji seji iz proračuna normalno-šolskega zaklada izbili onih 600 gld., o katerih se je že toliko govorilo v naši zbornici, tako sem to danes! Od nas se zahteva in prečastiti gospod deželni predsednik je to pred kratkem z veliko emfazo naglašal, da se moramo mi Slovenci, ki stanujemo v deželi Kranjski v ogromni večini, obnašati proti drugi narodnosti tako, da se nam niti senca kake animozitete oponašati ne bo mogla. Gospoda moja, tukaj gre za ubogo vas, za reveže, katerim se je kakor skušnjavec približal nemški »šulverein« in kateri vender hočejo ostati zvesti svojej narodnosti, naj Nemci njih otroke še tako surovo napadajo in psujejo! To je pravo barbarstvo in dolžnost naša je, tem revežem priskočiti na pomoč! Če smo onih 600 gld. toliko let sem za nepotrebno nemščino v vodo metali, je sedaj naša dolžnost, te stotake, katere smo na tako lep in pravičen način prihranili pri normalno-šolskem zakladu, porabiti na takem mestu, kjer bodo v istini koristili.

Usojal bi si torej predlagati, da se mesto podpore nasvetovane v znesku 200 gld., dovoli občini Čeplje še teh 600 gld., skupaj torej 800 gld. podpore.

Poslanec Dragoš:

Občina Čeplje nahaja se, kakor je povedal že gospod poročevalec, v veliki revščini. Jaz kot zastopnik Črnomaljskega okraja povsem poznam tamošnje razmere, tamošnjo bedo in revščino, katera je posebno zaradi tega tako silna, ker ima občina jako neprimerno lego. Lani napravila je toča prebivalcem toliko škodo, da je ne bodo prebili najmanj 10 let. Občina Čeplje ima rednega dohodka 573 gld., in ako se ji ne dovoli več nego 200 gld. podpore, kedaj bode mogla sezidati svojo šolo! Pri vsem tem smo slišali, kako postopa »Schulverein«, zidali bi šolo

lahko zastonj, ko bi hoteli se ponemčiti, ali tega nočejo, oni hočejo zvesti ostati slovenski narodnosti. Tudi jaz bi torej toplo podpiral predlog gospoda predgovornika, da se občini Čeplje zviša podpora 200 gld. za 600 gld. Jaz mislim, da bode vsak zastopnik slovenski, kateri ima v sebi ljubezen do svojega naroda, glasoval za podporo v znesku 800 gld., ker vidi, kaj dela »Schulverein«, koliko on ponuja in ker gre za to, da ne izgubimo občine, kateri preti nevarnost, da se ponemči.

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Ich möchte nur die Thatsache constatiren, daß die Frage, die jetzt aufgeworfen worden ist, im Finanzausschusse in keiner Weise zur Sprache gekommen ist, und daß die Summe, welche als Subvention für die Schule in Tschepplach beantragt wird, meines Wissens einmüthig votirt wurde. Die Thatsachen, die heute vorgebracht wurden, sind neu, ich widerspreche ihnen nicht, bestätige sie nicht, glaube aber, daß das hohe Haus die ungehörte Beurtheilung der Frage nicht aus dem Auge lassen und diesbezüglich einen Beschluß nicht fassen wird, bis diese Thatsachen, die soeben vorgebracht wurden, constatirt sind. — Es wird sich ja später Gelegenheit finden, darzulegen, daß infolge der leidenschaftlichen Aufregung in einzelnen Orten Thatsachen behauptet werden, die bei näherer Untersuchung sich als nichtig erweisen werden.

Aus diesem Grunde glaube ich, weil diese Thatsachen in keiner Weise bisher erhärtet sind, erklären zu müssen, daß ich für eine höhere Unterstützung, als in dem vom Finanzausschusse beschlossenen Betrage, nicht stimmen kann.

Poročevalec vit. dr. Bleiweis-Trsteniški:

Naznanjati moram, da sem v finančnem odseku na to opozarjal, da se ravno pri tej prošnji nahajajo jako zanimive priloge, katerih pa nisem bral, kakor se je tukaj gledé onega odstavka zgodilo. Čutim dolžnost, to visokemu zboru naznaniti.

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje in glasovalo se bode v prvi vrsti o predlogu gospoda poslanca dra. Tavčarja. Prosim gospode, ki se strinjajo s predlogom, da se občini Čeplje dovoli mesto 200 gld. podpora v znesku 800 gld., naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet, in s tem odpade glasovanje o predlogu finančnega odseka.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec vit. dr. Bleiweis-Trsteniški:

»13. Zagozdac	100 gld.
14. Rateče	200 "
15. Begnje pri Radoljci	400 "
16. Sorica	500 "
17. Rakitna	300 "
18. Selce	200 "
19. Sv. Trojica pri Kamniku	100 „ «.

(Vsi predlogi obveljajo brez debate. — Alle Anträge werden ohne Debatte angenommen.)

Sedaj pridejo na vrsto one prošnje, katere v poročilu deželnega odbora niso takó natanko razložene. Tu moram omenjati prošnjo občine Tržišče pri Mokronogu. Ta občina ima plačati do 28. julija l. 1891. 4000 gld. dolga za zgradbo šole gospoj Josipini Hotschevar v Krškem. Od tega zneska je nepokritih 3289 gld., katere bi mogla občina plačati z več nego 100% priklado.

Čudno je, da se poprej niso pobirale priklade, ali temu je krivo, da so 4 deli različnih občin vsolani v to šolsko občino in se vleče že od leta 1885. prepir, kdo naj pobira te priklade. Pobirale se niso in zato je morala znana plemenita in dobrosrčna gospa Josipina Hotschevar posoditi denar za zgradbo šole, kateri pa se bode moral seveda vrniti.

Finančni odsek je uvaževal potrebo, da se tej občini nekoliko pomore in predlaga:

20. »Tržišče pri Mokronogu . . . . . 150 gld.«

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Druga prošnja je prošnja šolske občine Hinje pri Žuzemperku. Ta občina bode popravila šolo, katera se nahaja v tako slabem stanji, da preti velika nevarnost za one, kateri hodijo v šolo. Streha je slamnata in sploh je poslopje v tako slabem stanji, da se mora hitro popraviti.

Poprava ne bode stala veliko, nekaj čez 1000 gld., ali ker je občina res ubožna, predlaga finančni odsek:

21. »Hinje pri Žuzemperku . . . . . 150 gld.«

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Prosila je dalje šolska občina Ustje in sicer ne prav za prav za podporo za zgradbo šole, ampak za odpis posojila v znesku 223 gld. 48 kr. za šolsko zgradbo. Občina Ustje je namreč dobila 1000 gld. posojila in sicer l. 1887. Od tega posojila se je že sedaj po davčnem uradu iztirjalo in poplačalo 776 gld. 52 kr., tako da je zaostalo še 223 gld. 48 kr. dolga, in za odpis tega dolga prosi sedaj občina. Ali finančni odsek je bil mnenja, da ne gre, da bi se ta dolg odpisal, ker je pa šolska občina res v slabem stanji in ker ima občina posebno za zgradbe ceste, katere bode peljala od Ustje do Ajdovščine veliko troškov, predlaga finančni odsek:

22. »Ustje pri Ajdovščini . . . . . 100 gld.«

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Končno imamo rešiti še prošnjo občine Trboje, katera je bila šele včeraj predložena, pa v finančnem odseku vendar že rešena. Prosilci utemeljujejo svojo prošnjo za podporo v poplačilo dolga za šolsko zgradbo s tem, da je vas Trboje l. 1883. popolnoma pogorela in da ste vasi Žrjavk in Trboje l. 1888. napravile novo šolsko poslopje, katero je veljalo nad 5000 gld. Predlanskem dovolila se je tej občini podpora 500 gld., lani 100 gld., in letos nasvetuje finančni odsek zopet podporo 100 gld., ker vse to še ne presega 10%, kateri se dajo za šolske zgradbe.

Predlagam torej:

23. »Trboje . . . . . 100 gld.«

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

S tem, da se je vsled sklepa visokega deželnega zbora dovolila podpora 800 gld. občini Čeplje, zvišala se je skupna svota vseh teh podpor, kakor jih je predlagal finančni odsek, od 5100 gld. na 5700 gld., katere se bodo imenovanim občinam dale iz deželnega zaklada.

Drugi predlog finančnega odseka se glasi:

»2. Odklanja se prošnja občine Ustje za odpis zneska 223 gld. 48 kr., katerega dolžuje še deželi, da poplača njej leta 1887. dovoljeno posojilo v znesku 1000 gld.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede k 2. predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrde 2. predlogu finančnega odseka, naj obsede.

(Obvelja. — Angenommen.)

S tem je rešena ta točka dnevnega reda. Prestopimo sedaj k 10. točki dnevnega reda, to je:

10. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Nomencev v Bohinji za podporo v namen uravnave Save.

10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der Insassen von Nenuing in der Wochein um Unterstützung behufs Regulierung der Save.

Poročevalec Detela:

V imenu finančnega odseka čast mi je poročati o prošnji vasij Nomen, Lovze, Lepenjce in Bitnje občine Bohinska Bistrica, katere prosijo za podporo v namen vodnih zgradb in obrambe desnega Savskega bregu. Iz priloge te prošnje je razvidno, da je c. kr. okrajno glavarstvo v Radoljci že obravnavalo v tej zadevi, da je državni tehnik poudarjal važnost in potrebo teh zgradb, ker ne gre le za obrambo bregu, ampak so dotične zgradbe tudi iz javnih ozirov potrebne in nujne, ker bi sicer, če bi voda tako naprej trgala bregove, prišla tudi sedanja deželna cesta v nevarnost. Z ozirom na to, da so se obravnave v tej zadevi že vršile in je tudi proračun stroškov že potrjen od zvedencev, se sme smatrati, da je svota stroškov za te zgradbe v znesku 2017 gld. 60 kr. zanesljiva. Razvidno je, da imenovane vasi, katere štejejo 54 hiš in 328 prebivalcev, ne morejo same izvršiti te zgradbe. Skladalo bode sicer tudi kranjsko obrtno društvo z 531 gld. 20 kr., ali nepokritih ostane vendar še 1486 gld. 40 kr.

Finančni odsek torej, uvaževaje potrebo teh zgradb, predlaga visokemu deželnemu zboru sledeče:

»Visoki deželni zbor naj sklène:

Vasém Nomen, Lovze, Lepenjce in Bitnje občine Boh. Bistrica dovoljuje se za zgradbo vodne stavbe v obrambo desnega brega Save nad zgorej navedenimi vasmi, podpora 500 gld. iz deželnega zaklada, katere je izplačati, kadar bode delo gotovo«.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrde predlogu, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo k 11. točki dnevnega reda, to je:

11. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji občin Adlešiče in Tribuče za podporo, da se preiskujejo nekateri studenci in dobi pitna voda.

11. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der Gemeinden Adleschich und Tributsche um Subvention behufs Untersuchung einiger Quellen zur Erlangung von Trinkwasser.

Poročevalec Detela:

Dalje mi je poročati o prošnji občin Adlešiče in Tribuče za podporo, da se preiščejo nekateri studenci po deželnem zvedencu in se dobi pitna voda. V prošnji se navaja, da nekaj vasij v teh občinah silno hudo trpe zaradi pomanjkanja vode, da studenci ne zadostujejo in da si morajo ljudje od daleč vodo preskrbljevati. Mislijo pa, da so nekateri studenci v zvezi z večjo tekočo vodo, in da bi bilo morebiti vendar mogoče, dobiti vode za čas suše. Tu gre za to, da bi se želji teh občin ustreglo s tem, da se pošlje zvedenec, da preišče stvar in zato predlaga finančni odsek:

»Visoki deželni zbor naj sklène:

Deželnemu odboru se naroča, da pošlje prilično deželnega inženirja zaradi preiskave, kako zadobiti občinama Adlešiče in Tribuče dobre pitne vode«.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrde temu predlogu, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predidemo k 12. točki dnevnega reda, to je:

12. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu:

§ 1. „Rešitev v Najvišje potrjenje predloženih zakonskih načrtov in sklepov:“

§ 2. „Davki.“

12. Mündlicher Bericht des Rechnungsausschusses über den Rechnungsausschussbericht:

§ 1. „Erledigung der der Allerhöchsten Sanction unterbreiteten Gesetzentwürfe und Beschlüsse;“

§ 2. „Steuern.“

Poročevalec Stegnar:

Visoka zbornica! Imenom odseka za letno poročilo mi je čast, visoki zbornici poročati o § 1. zadevajočim rešitve Najvišjemu potrjenju predloženih zakonskih načrtov in sklepov.

Pred § 1. nahajajo se splošne opombe o obsegu delovanja deželnega odbora pri sejah, enketah in komisijah in kako je delokrog njegov razdeljen med člane odbora.

Odsek za letno poročilo odobrava te predbežne notice v letnem poročilu in sodi, da bodo tudi vsem gospodom poslancem ugajale, ker je iz njih razvidno in dano nekako napotilo, kam se je poslanec, eventualno tudi strankam obračati zastran pojasnil in svetov.

Referatni razdelitvi dostavljeni so takoj na drugem mestu »posebni prigodki«, tičeči se presvitle naše Habsburške dinastije, kateri je deželni odbor imenom dežele po preblagorodnem gospodu deželnem predsedniku izrazil svoja najspoštljivejša in najudanejša voščila; ker je že prečastiti gospod deželni glavar v svojem otvornem govoru omenjal teh lojalitetnih činov po visoki zbornici odobranjih in z radostjo na vednost vzetih, nedostaja odseku o tem še družega pripomniti.

V § 1. pod marginalnimi števkami 1. do vštete 6. navedeni, v lanskem zasedanji deželnega zbora skleneni zakonski načrti:

1. Priklade za deželni zaklad v l. 1890.;
2. 10% priklada za normalni šolski zaklad;
3. o določilih gledé oskrbovanja in plačila za verski pouk na javnih ljudskih šolah;
4. o vodovodni nakladi v Ljubljani;
5. o plačevanji troškov za gradenje in vzdrževanje katoliških cerkvenih poslopij i. t. d. in v marg. št. 6. o Kamniški mitnici — bili so potrjeni z Najvišjimi odločili.

Za dobe letošnjega zasedanja došlo je nam po predsedstvu naznanilo, da je zakon o povzdigi govedoreje, omenjen pod marg. št. 7. zadobil tudi Najvišje potrjenje dné 11. avgusta 1890, kar je visoka zbornica v drugi seji na znanje vzela.

Marg. točka 8. je bila rešena v V. deželnozbornski seji, ko so se nasveti gospodarskega odseka gledé na osuševalna dela na Ljubljanskem barji soglasno sprejeli.

Po najnovejših vesteh, katere je prijavil tukajšnji učiteljski časopis, je tudi zakon, v letnem poročilu naveden pod marg. št. 9., ob uredbi osebnih in službenih razmer k oboroženi moči spadajočih učiteljskih oseb na javnih ljudskih šolah blagoizvolilo Njegovo Veličanstvo potrditi.

Najvišje sankcije ni zadobil zakonski načrt omenjen pod marg. št. 10., namreč o izločitvi davčnih občin Vrhpolje in Sanabor iz občine Vipave, kar pa v letnem poročilu ni moglo naznaniti se, ker je od-

klonitev tega zakonskega načrta došla, ko se je bil deželni zbor Kranjski vže zbral v posvetovanje. Zakon ni bil potrjen zaradi tega, ker za izločitev omenjenih občin ni bilo dovolj tehtnih razlogov.

Zakonski načrt o zboljšanju učiteljskih plač, o katerem poroča zadnja marg. št. 11. v § 1. letnega poročila, tudi ni zadobil Najvišje sankcije in je bil v IV. letošnji deželnozbornski seji na novo obravnavan, popravljen in sprejet.

Odsek za letno poročilo torej priporoča:

Visoka zbornica naj sklene:

»1. Marg. št. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 in 9 se vzamejo na znanje z dostavkom, da sta zakonska načrta pod marg. št. 7. in 9. z Najvišjim odlokom potrjena;

2. da se marg. št. 8. in 11. kot na novo obravnavani smatrate rešenim.«

Poslanec Lavrenčič:

Slavni zbor! K marginalni št. 10. bi si dovolil nekoliko besed spregovoriti. Izreči moram svoje začudenje, da zakon ob izločitvi davčnih občin Vrhpolje in Sanabor iz občine Vipavske ni zadobil Najvišjega potrjenja, in sicer, če sem prav poučen, zaradi tega ne, ker v prošnji ni navedenih zadosti pojasnil in tehtnih razlogov. Jaz sem si kot zastopnik tamošnjega kraja prizadeval poizvedeti, kaj je še treba, in sem govoril o tem pri deželnem odboru in v odseku ter popraševal, ali je v omenjeni prošnji še kaj pomanjkljivega, ali reklo se mi je, da ne manjka ničesar, da ne bi bila postava sprejeta in zadobila Najvišjega potrjenja.

Da pa ni zadobila Najvišjega potrjenja, ne vem, koga zadeva krivda, ali visoko deželno vlado, ali ministerstvo, kajti ne morem si misliti, da bi bil presvetli cesar potrjenje odklonil. Že od leta 1855. prosijo te občine, da bi samostojne postale, ali do sedaj še ni bilo ti tako opravičeni želji ustrezno. Poprej sicer ni bilo mogoče izločiti teh dveh davčnih občin, ker je temu nasprotovala občinska postava z dné 2. januarja l. 1866., sedaj pa se izgovarja, da prošnja ni zadošči utemeljena. Naglašam še enkrat, da so se v prošnji nahajali vsi potrebni podatki, in jako obžalujem, da se je stvar tako zavrgla.

Jaz bi nasvetoval, da v prihodnjic, ko bodo še take prošnje na visoki deželni zbor prihajale, da se še sprejmejo ne, ampak da se precej zavržejo, da se ne bodo dotični odseki žnjimi mučili ter deželi zaradi zamude časa in tiska dotičnih praznih poročil ne delalo nepotrebnih troškov.

C. kr. deželni predsednik baron Winkler:

Nisem mislil, da mi bode treba pri tej točki poprijeti besedo, ali gospod predgovornik se je čutil žaljenega, da načrt postave, kateri namerja izločitev davčnih občin Vrhpolje in Sanabor iz Vipavske občine, ni bil potrjen, ter je govoril o neki krivdi, da se ta načrt ni potrdil, in jo pripisuje ali deželni vladi ali visokemu ministerstvu. Jaz mislim, da je to, ali se kak zakon potrdi ali ne, odvisno od presvetlega cesarja, kateremu pristoja, potrjevati ali odklanjati

postave, katere sklepajo deželni zbori. Mislim pa tudi, da je razumljivo, zakaj ni bilo mogoče doseči omenjenemu načrtu postave Najvišjega potrdila, ker se namreč ni dokazalo, da bi, ako bi bile občine ločene, mogla vsaka za se kot samostalna občina izpolnjevati velike in važne dolžnosti, katere so po postavi naložene posameznim občinam. Če bi se ustreglo želji gospoda poslanca Lavrenčiča, oglasilo bi se menda še kakih 200 do 300 občin po deželi z jednako željo, toda razsodbo, ali bi bilo potem vsem tem občinam mogoče, izpolnjevati svoje dolžnosti, prepuščam lahko vsakemu razumnemu človeku. Mislim torej, da nikogar ne moremo dolžiti, če zakon ni bil potrjen; manjkalo je ravno dokazov, da bi vsaka občina za se mogla izpolnjevati dolžnosti, naložene ji po zakonu. To sem hotel navesti gospodu predgovorniku v pojasnilo.

Poslanec Kavčič:

Ne čudim se svojemu tovarišu in prijatelju iz Vipavskega okraja, če izreka svoje začudenje in vpraša kaj je vzrok, da vlada ni potrdila dotičnega zakona. Odgovor bi mu dal kmalu, — visoka vlada nima dobre volje. Gospod deželni predsednik je omenil, da se ne more vsem občinam ustreči, če se hočejo razdružiti, kajti sicer bi postale premajhne in bi ne mogle zvrševati svojega posla. To se v tem slučaju ne zdi verjetno, kajti imamo na stotine občin, ki so manjše, in če morejo spolnovati te svoje dolžnosti, zakaj bi ne bilo to mogoče v tem slučaju? Večina naših občin je bila zapeljanih po postavi z leta 1866., ali če prvi gospod deželni predsednik: »ako bi se občinam Vrhpolje in Sanabor dovolilo, da se izločijo iz Vipavske občine, bi še veliko občin prišlo z enakimi prošnjami«, moram naglašati, da je pa dolžnost deželnega zbora, gledati na korist davkoplačevalcev. To je koristno, ne pa vedno gledati na to, da bi okrajna glavarstva ne imela preveč posla. Če morajo občine spolnovati svoje dolžnosti, zakaj pa bi jih vladni organi ne izpolnjevali, ki so dobro plačani. Ne rečem, da nimajo nobenega posla, ali če bi hoteli redno delati, bi ne imeli toliko opraviti, kakor preobložene občine. Zato je opravičena želja vsih občin, katere se hočejo razdružiti, in katere pravijo: »naša sosedna občina šteje toliko prebivalcev, dobro, tudi mi hočemo same delati«. Če je to želja naroda, davkoplačevalcev, naj se jim ustreže in vlada bi morala reči, če druge občine zvršujejo svoj posel, ga bode ta tudi zvrševala.

Strinjam se torej popolnoma z gospodom zastopnikom Vipavskega okraja.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, kateri odsekovemu predlogu pritrdé, da blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet; prosim gospoda poročevalca da nadaljuje.

Poročevalec Stegnar:

§ 2. marg. št. 1. nam podaje pregled davkov, deželnih in okrajnih priklad, ki so se vsled ujim odpisali leta 1889.

Zemljiškega davka se je v 26 davčnih okrajih odpisalo 18.978 gld. 47 kr.; priklad za deželni in normalni šolski zaklad 7.211 gld. 82 kr.; okrajnih priklad 2.594 gld. 45 kr.; vseh skupaj 28.784 gld. 74 kr.

V primeri z vsoto zemljiškega davka v znesku 621.335 gld. 67 $\frac{1}{2}$ kr., odpisala se je $\frac{1}{32}$ ali 3% poprečno.

Te dobrote pa ni bilo deležnih 5 davčnih okrajev, namreč: Idrija, Kranjska gora, Tržič, Radoljca in Senožeče, menda radi tega ne, ker je ujma tem okrajem prizanašala.

Zanimivi v tem izkazu so podatki o davkih posamičnim okrajem odpisanih. Tako n. pr. je davčni okraj »Lož« na davkih manj plačal samo 25 gld. 80 kr.; a ljubljanska okolica je imela za 8.670 gld. 16 kr. manj davčnih bremen.

Za ljubljansko okolico je imel Krški okraj najvišje olajšave; odpustilo se je tukaj 5.017 gld. 17 $\frac{1}{2}$ kr. davkov in priklad.

V Kranjskem davčnem okraju znaša odpis 2.090 gld. 92 $\frac{1}{2}$ kr.

Peterim okrajem, med katere spada tudi Ljubljansko mesto, odpisalo se je nad 1.000 gld.; najmanjši znesek broji 1.002 gld. 86 kr. (Ljubljana) in najvišji 1.372 gld. 84 kr. (Metliški okraj).

V sedemnajst okrajih se je davkov odpisalo manj kakor 1.000 gld., tako, da je najnižji postavek izkazan za Velikolaški okraj s 118 gld. 90 kr., najvišji pa za Brdski z 878 gld. 64 $\frac{1}{2}$ kr.

Na šest v izkazu navedenih notranjskih davčnih okrajev pripada odpisanega davka 2.984 gld. 05 kr.; na štirinajst dolenjskih okrajev 12.094 gld. 22 kr. in na šest gorenjskih z Ljubljano vred 13.706 gld. 47 kr.

Razmerno je torej Gorenjsko največ, Notranjsko najmanj deležno teh odpustkov.

Odsek za letno poročilo nasvetuje:

Visoka zbornica skleni:

»§ 2. marg. št. 1. z izkazom o davkih, deželnih in okrajnih dokladah za l. 1889. odpisanih — naj se vzame na znanje.«

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Marg št. 2. istega paragrafa podaja nam pregled vseh naših neposrednih davčnih bremen iz l. 1889.

Vsota vseh cesarskih dav-	
kov znaša	1.534.213 gld. 56 kr.
proti onim leta 1888.	1.500.556 „ 14 „
torej l. 1889. več za	33.657 gld. 42 kr.
Vkupna vsota deželnih, okrajnih in trgovsko-	
zborničnih priklad broji za l. 1889. 747.248 gld. 03 kr.	
v primeri k prejšnjemu letu	818.719 „ 51 „
manj za	71.471 gld. 48 kr.

Ta davčna zmanjšava bi kazala nekoliko razbremenjenja in s tem v zvezi stoječega narodno-

gospodarskega napredka, ko bi se bile druge gmotne razmere v deželi zboljšale; a leto 1889. je na vseh krajih naše kronovine uničevalo normalno gospodarsko stanje. Nezgode, ki so trle naše rojake, oslabele so davčno silo in vsled tega je dohodek na deželnih davkih za 71.000 gld. manjši; z ozirom na to znižanje deželnih davkov je ta na videz dobri pojav le žalostno znamenje časa.

To neugodnost osvetljuje zopet najbolj vsota pristojbin za iztirjanje davkov, ki znaša tudi za l. 1889. ogromni znesek . 35.323 gld. 11¹/₂ kr. memo v prejšnjem letu tu izkazanih 35.911 „ 12¹/₂ „ manj za neznatno vsoto . . . 588 gld. 01 kr.

Odsek za letno poročilo obžaluje in mislim, da bode visoka zbornica temu pritrčila, ker prošnja do visoke c. kr. vlade v zadevi olajšanja izterjevalnih pristojbin ni našla še odziva, kakor se bere pod marg. št. 3. § 2., dasiravno je bila po deželnem odboru vložena dné 15. aprila 1890.

V davčnem izkazu — rekel bi — zapisane so te le številke s krvjo naših davkoplačevalcev in s presunljivim glasom prosijo odpomoči, zato vzdržuje odsek za letno poročilo svojo, v lanskem zasedanju izraženo in po visokem zboru odobreno prošnjo, da bi visoka c. kr. vlada to pristojbino znižala vsaj za manjše davkoplačevalce v zmislu sklepa dné 23. novembra 1889.

Te pristojbine, ki davkoplačevalca že itak hudo tarejo, poostrujejo še zamudne obresti, ki se poleg pristojbin neprizanesljivo izterjavajo.

Vsota zamudnih obresti znaša 2.012 gld. 93 kr. memo onih prejšnjega leta v znesku 2.126 „ 35 „ torej manj za . . . 113 gld. 42 kr.

Zamudne obresti dosegavajo v nekaterih okrajih precej visoko številko. Tako n. pr. je v Ljubljani bilo preteklega leta izterjevalnih pristojbin 1.071 gld. 70 kr. in ker se davki pravočasno niso poravnali, narasle so zamudne obresti na 872 gld., t. j. 81³⁸/₁₀₀ izterjevalnih pristojbin. — Malo, da se te obresti niso podvojile.

Za davčni okraj »Ljubljanska okolica« je izkazano izterjevalnih pristojbin 3.583 gld. 36 kr., poleg tega pa zamudnih obresti 224 gld. 65 kr., tako, da se je pristojbina vsled tega povešala povprek za 6²⁶/₁₀₀.

Za davčni okraj »Kočevje« vidimo v izkazu, da je bilo izterjevalne pristojbine plačane 1.341 gld. 82¹/₂ kr. in zamudnih obresti 218 gld. 98 kr., kar je v primeri s pristojbino 16³¹/₁₀₀.

V drugih 28 davčnih okrajih plačalo se je zamudnih obresti največ 71 gld. 38 kr. v Kranjskem okraju in najmanj t. j. 64 kr. v Žužemperškem okraju.

Zaradi zakasnjena so razmeroma malo davčnih obresti plačali še ti-le okraj:

Krški . . .	3 gld. 13 kr. poleg	467 gld. 85 kr.
Mokronoški . . .	5 „ 59 „ „	1.320 „ 54 ¹ / ₂ „
Ribniški . . .	6 „ 58 „ „	489 „ 14 „
Zatiški . . .	7 „ — „ „	674 „ 88 ¹ / ₂ „

pristojbin.
Iz povedanega se razvidi, da je Žužemperški okraj najbolj podvizal se, zadostiti svojim davčnim dolžnostim. Vseh cesarskih davkov je bilo v tem okraju l. 1889. predpisanih 16.133 gld. 31¹/₂ kr., in

skupna vsota vseh priklad je tu znašala 9.131 gld. 13¹/₂ kr., torej vseh davkov skupaj 25.264 gld. 45 kr.

Največ državnih davkov so plačali okraj:

a) Ljubljana . . .	407.225 gld. 53 kr.
b) Ljubljanska okolica . . .	120.599 „ 78 ¹ / ₂ „
c) Idrija	104.341 „ 87 ¹ / ₂ „

Istotako so ti okraj tudi z domačimi prikladami najbolj obremenjeni; po izkazu plačuje:

a) Ljubljansko mesto . . .	160.124 gld. 41 ¹ / ₂ kr.
b) Ljubljanska okolica . . .	58.416 „ 30 ¹ / ₂ „
c) Idrijski okraj	53.630 „ 34 ¹ / ₂ „

Po visokosti državnih davkov se ostalih 28 okrajev završčuje takole:

Kranj nad 60.000; Novomesto, Kamnik in Litija nad 50.000; Radoljca, Kočevje, Loka, Logatec in Krško nad 40.000; Vrhnika, Mokronog, Postojna, Brdo, Črnomelj in Kostanjevica nad 30.000; Vipava, Zatičina, Metlika, Lož, Ribnica in Trebnje nad 20.000; Bistrica, Radeče, Žužemperk, Tržič, Lašče, Senožeče in Kranjska gora nad 10.000.

Deželne priklade iznašajo pri 20 davčnih okrajih nad polovico cesarskih davkov, pri ostalih 11 okrajih pa pod polovico.

V glavni znesek vseh deželnih priklad vštete so tudi priklade za okrajne blagajnice. Te priklade so znašale v lanskem letu t. j.

l. 1889.	168.715 gld. 14 kr.
in leta 1888.	168.840 „ 18 ¹ / ₂ „

torej manj za neznatnih . . . 125 gld. 04¹/₂ kr.

Največ stroškov za okrajne blagajnice imajo davčni okraj:

a) Ljubljanska okolica . . .	12.982 gld. 33 ¹ / ₂ kr.
b) Idrija	12.473 „ 42 ¹ / ₂ „
c) Radoljca	12.153 „ 48 ¹ / ₂ „

Vsi drugi okraj imajo manj ko 10.000 priklad za okrajne blagajnice, tako da okraj Kranjska gora konkurira z najmanjšo vsoto 1.469 gld. 48¹/₂ kr.; blizu 2.000 sklada pa Tržiški okraj.

Razn teh poučnih podatkov, posnetih iz obeh v § 2. pod marg. št. 1. in 2. priobčenih izkazov nima odsek za letno poročilo kaj bistvenega omeniti, torej naj visoka zbornica blagoizvoli ti dve točki na znanje vzeti.

Gledé na marg. št. 3. nasvétuje odsek:

»Slavni zbor naj sklene:

Prošnja do visoke c. kr. vlade, sklenena v XVII. deželno-zborski seji dné 23. novembra 1889, da bi dosedanje olajšave pri izterjanji neposrednih davkov raztegnila tudi na one davkoplačevalce, kateri imajo do 20 gld. davkov ali taks in pristojbin plačevati, se vzdržuje z dostavkom, da bi blagohotno in ugodno rešila jo še tekom tega leta, uvaževajoč splošno bedo lanskega, nesreče in veliko sušo letošnjega leta na Kranjskem.«

Poslanec Klein:

Visoki deželni zbor! K temu § sem si bil besedo izprosil, da bi visoki deželni zbor opozarjal na hišni stanarinski davek, kateri dandanes hišne posestnike zelo obtežuje.

Že v letu 1821. sprevidila je visoka vlada, da se mora hišni davek olajšati, da zamore gospodar svoje poslopje v dobrem stanu vzdrževati ter mu je takrat 15⁰/₀ odpisala.

Za tisti čas bilo je to primerno, takrat je bila dnina delavcev jako nizka, tudi stavbeni material je bil prav po ceni.

Ali zdaj po 70letni dobi so se razmere jako predrugačile, dnina delavcev, kakor tudi cena stavbinskemu materialu je za dve tretjini večja. Naj mi bode dovoljeno, da tukaj le nekaj malega navedem, kako se je v tej dobi vse podražilo.

V letih 1833 do 1845 je bila dnina zidarja po 30 do 36 kr. starega denarja (52¹/₂ do 63 kr. a. v.) na dan, zdaj je pa po 1 gld. 40 kr. do 1 gld. 60 kr.; navaden delavec ali težak je takrat dobil na dan po 20 do 24 kr. starega denarja (35 do 42 kr. a. v.), danes dobiva po 70 do 80 kr.; — tesarski pomočnik je imel po 30 do 36 kr. star. den. (52¹/₂ do 63 kr. a. v.), danes pa po 1 gld. 40 do 1 gld. 60 kr.; — kubikseženj kamna je stal na mestu stavbe 5 do 6 gld. (5 gld. 25 kr. do 6 gld. 30 kr. a. v.), zdaj pa 12 do 15 gld.; — 1000 stavbinskega cegla je stalo 8 do 10 gld. (8 gld. 40 kr. do 10 gld. 50 kr. a. v.), zdaj pa 15 do 18 gld.; — 1 cent apna je stal 13 do 14 kr. star. den. (23 do 24¹/₂ kr. a. v.), zdaj pa 1 gld. 10 kr. do 1 gld. 20 kr.

Če še pomislimo, da so zdaj sploh davki silno veliki, k temu pa še prištevamo občinske doklade, mislim, da sem dovolj pojasnil, da je odpis 15⁰/₀ zdajšnjim razmeram neznamen, in da je popolnoma opravičeno, ako predlagam, da se namesto 15 odpiše 30⁰/₀.

Če še pomislimo, da je posebno mali hišni gospodar zelo obtežen, ki mora večinoma uboge ljudi v hiši imeti, kateri mu dostikrat ne morejo plačati stanarine, gospodar pa le mora odrajtovati visoke davke. Omenjati še hočem, da hiše danes sploh le po 3 do 4⁰/₀ nesó, kar očitno kaže, da hišni gospodarji sploh niso v preveč dobrem položaju.

Prosim torej, da visoki zbor sprejme moj predlog.

Predlog se glasi:

„Deželnemu odboru se naroča, primernim potom pri visoki c. kr. vladi izposlovati, da bi se dose danji, v namen vzdrževanja poslopij obstoječi 15⁰/₀ odteglaj od stanarinskega davka zvikšal na 30⁰/₀, ter ob uspehu o svojem času poročati deželnemu zboru.“

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Deželni glavar:

Želi še kdo gospodov besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Želi gospod poročevalec?

Poročevalec Stegnar:

Ne.

Deželni glavar:

Bodemo torej glasovali in sicer najpred ob odsekovem predlogu.

Prosim gospode, ki pritrde predlogu odseka za letno poročilo, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Sedaj bodemo glasovali o resoluciji gospoda poslanca Kleina, in prosim gospode, ki pritrde tej resoluciji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija je tudi sprejeta. Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Stegnar:

V odsekovem imenu imam tudi čast pri tej priliki priporočati visoki zbornici — rešuje marg. št. 1. § 11., stran 214. letnega poročila — sprejem nastopne resolucije:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se naroča, prositi visoko c. kr. vlado za nadaljni obstanek okrajnih blagajnic v prihodnjem letu 1891.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki tej resoluciji pritrde, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sedaj prestopimo k 13. točki dnevnega reda, to je:

13. Razgovor gledé odgovora na interpelacijo g. poslanca L. Svetca in tovarišev o tem, da je bil c. kr. okrajni šolski nadzornik Ivan Komljanec v Kočevji odstavljen od nadzorništva.

13. Debatte über die Beantwortung der Interpellation des Herrn Abgeordneten L. Svetec und Genossen betreffend die Entsetzung des k. k. Bezirkschulinspectors Johann Komljanec in Gottschee.

Deželni glavar:

Gledé te točke imam omenjati, da po pravilnem redu ni dovoljeno stavljati nikakih predlogov, in da sta se oglasila za besedo gospoda poslanca dr. Tavčar in Braune.

Besedo ima gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Stavila se je v zadnji seji interpelacija na gospoda deželnega predsednika, da bi nam razjasnil uzroke, iz katerih je naučni minister odstavil nekega okrajnega šolskega nadzornika. Vsprejet je bil moj nasvet, da naj se v današnji seji o

odgovoru, kojega smo začuli iz ust zastopnika vlade, vrši razgovor. Pojasniti mi je pred vsem, čemu da sem stavil dotični predlog, ki je bil, kakor je glasovanje kazalo, všeč tudi nemški opoziciji. Pred vsem naglašam, da predloga nisem stavil iz kakega sovraštva proti Nemcem, kolikor jih v deželi prebiva. Ko smo v zadnji seji strmoglavili iz proračuna deželnega normalno-šolskega zaklada tistih 600 gld., katere je moral slovenski narod dosedaj nekako kot sramotilen tribut plačevati nemški manjšini, mi lahko verujete, da je danes moje srce bolj ogreto za Nemce, nego prej kedaj. Moje mišljenje je strogo narodno, zahtevam torej pri vsaki priliki, da se imajo spoštovati pravice mojega naroda, da pa se imajo ravno tako spoštovati tudi pravice nemške narodnosti, kolikor je imamo v deželi. Tu govorimo pa le o pravih Nemcih, ki so od nekaj bili nemškega pokolenja. Če taki Nemci ustanejo in pravijo: krivica se nam godi, bodemo vedno zato, da naj se zadeva preišče, in da naj se odpravi krivica, če je dokazana. Dežela naša je slovenska, in bode, če Bog da, vedno slovenska ostala. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »dobro!«) Vzlic temu pa nikakor nečem trditi, da ni v njej pravih Nemcev, ko vendar vidim v ti zbornici sedeti možé, katerih nemštvo je skorej tako staro, kakor je stara zgodovina te kronovine, in kojih rodbine rodile so nam obilo mož, ki so pomnoževali slavo te dežele, če tudi so Nemci bili. Takih mož glas, če ga povzdignejo za Nemštvo v deželi, mora imeti še vedno svojo veljavo, in če nam dokažejo, da se nemškemu življu kje kaka krivica godi, bodemo mi skrajni narodnjaki vedno glasovali za odpravljenje krivice, ter nečemo, da bi se Nemci v ti kronovini kdaj tako zatirali, kakor so se Slovenci do sedaj še vedno zatirali.

Teško pa je dokazati tako krivico, ker se Nemcem v ti deželi še vedno bolje godi, nego Slovincem, (Smeh na desni; klici na levi: — Gelächter rechts; Rufe links: »istina!«) in ker vlada sama z največjo pazljivostjo čuva nad tem, da se niti las zadnjemu Kočevcu z nemške glave ne premakne! Tudi jih je v deželi še nekaj, ki pravo za pravo niso pravi Nemci, da, ki še celo Nemci neso, ali pravo za pravo, ki so pravi Slovenci, a vendar vedno kriče, da se Nemcem krivice godé, posebno sedaj, ko imamo v deželi barona Winklerja, na Dunaji pa grofa Taaffeja. Če taki zastopniki popačenega nemštva o krivicah govore, potem jim mi že od pričetka veliko ne verujemo, ker ti zastopniki o potrebah nemškega naroda, kateremu so tuji, pravo za pravo ničesar vedeti ne morejo, in to tem manj, ker morajo, kakor se kaže, imeti slab spomin, ko so vendar tako hitro in tako lahko pozabili na v nebo vpijoče krivice lastnega, to je slovenskega naroda! (Odobrovanje na levi. — Beifall links.)

Vsaki pritožbi, če prihaja iz resničnih ust, pa hočemo biti objektivni sodniki. In tudi pri tej interpelaciji, ko bi nam gospod deželni predsednik razložil in dokazal, da je odstavljeni šolski nadzornik krivico delal Kočevskemu narodu, bi jaz za svojo osebo ne bil zahteval nikacega razgovora, še pohvalil bi bil dotični odgovor. In vsakemu bi bil javno povedal, da je ta šolski nadzornik, če je hotel silo

delati Kočevskim šolskim otrokom, slabo ulogo storil slovenski narodni stvari. Ker bi mi potem, če sami zatiramo, ne imeli nikacega povoda pritoževati se, če nas drugi tudi zatirajo. Mi nismo nemškim Kočevcem odvzeli niti jednega otroka, mi Kočevcev nečemo siliti, da bi se učili slovenščine, ker se tukaj popolnoma strinjamo z besedami, katere je ravnokar govoril dr. Promber v moravskem deželnem zboru, češ da je Nemcem na Moravskem v veliko škodo, da si v mladosti ne priučé češkega jezika. Istotako je v nas: če se Kočevci nečejo priučiti slovenščine, slobodno jim, saj jim to le samim v škodo služi. Kar mi zahtevamo, je jedino le, da se Kočevci gledé slovenskih otrok čisto jednako obnašajo, da torej ne skušajo ponemčiti teh otrok. To je brez dvojbe pravična zahteva, in brez strahu rečem, da smo v tem oziru tolerantnejši od nemške opozicije. Ko se je namreč v zadnji seji predlagala resolucija, da naj se v Kočevskej preišče, koliko slovenskih otrok je všolanih v nemške šole, kjer se vendar ničesar priučiti ne morejo, je častita opozicija, dasi je resolucija v človekoljubji in v naravnem pravu utemeljena bila, proti tej resoluciji glasovala ter s tem pokazala, da bi jej uprav ugajalo, če bi se oni slovenski otroci ob Kočevskih mejah germanizovali! In to jej jaz rad verujem!

Dasiravno je torej dokazano, da je naša nemška opozicija še vedno tako sovražna nasproti slovenski narodnosti, jej jaz tega ne plačujem z enakim denarjem in z vso odločnostjo bi protestoval proti temu, če bi se mi hotelo podtikati, da sem ta razgovor nasvetoval s kake animozitete proti nemškemu narodu v Kočevski vojvodini.

Isto tako bi ugovarjal proti temu, če bi se mi morda očitati hotelo, da sem nasvetoval to razpravo iz golega nasprotstva do deželnega predsednika barona Winklerja. On ni poseben prijatelj odločno narodni stranki, to je naravno, ker tacega deželnega predsednika, kakor bi si ga mi želeli, dosedaj zemlja še ni rodila, in ga morda v petdesetih letih še rodila ne bode! Vzlic temu pa skrajna narodna stranka rada pripoznava, da je delovanje našega deželnega predsednika, — kolikor to dopuščajo Dunajski ministri, pravično in pa tudi težavno, tako da se nikakor ne čutimo poklicanih, mu po nepotrebnem pomnoževati njegovega težavnega posla brezštevlnih težav in to v radost nemški opoziciji, ki komaj čaka, da bi kdo iz njene srede zasedel mesto, kjer imamo sedaj barona Winklerja! (Klici na levi: — Rufe links: »Dobro, dobro!«)

Vzlic temu pa moram priznati, da je odgovor, s kojim je gospod deželni predsednik našo interpelacijo v svojo registraturo »brevi manu« potisniti skušal, pomankljiv in tako nedoločen, da se tukaj ne gré za osebo odstavljenega šolskega nadzornika, in da mi nikakor ne zagovarjamo načela, da se ni smel kaznovati, če je v istini kazni vreden bil, to je, če je v istini tako zatiral Kočevsko narodnost, kakor so na priliko prejšnje čase nemški šolski nadzorniki in deželni šolski nadzorniki zatirali slovensko narodnost po celi kronovini! Mi obsojamo in zavračamo z vso odločnostjo brezobzirno postopanje nemškega ministra v tej zadevi (Klici na levi: —

Rufe linš: »Dobro, dobro!«, postopanje, katero se nikakor ne da opravičiti, če se hoče, da naj vladajo redne razmere v našem šolstvu. In ali morda ni karakteristično, če mora deželni predsednik, ko se mu je prečitala interpelacija, katero je podpisala skorej vsa narodna stranka, izvzemši bolnikov, ko se mu je prečitala interpelacija v zadevi, o kateri se je po deželi že veliko govorilo in veliko pisalo, odgovoriti, da sam ne ve, iz katerih uzrokov da je naučni minister z železno svojo pestjo udaril po ubogem šolskem nadzorniku v Kočevskem okraji? Ali morda ni karakteristično, če gospod deželni predsednik koncem svojega odgovora elegično omenja, da nam bo morda še kaj več povedal, če mu bo hotel minister morda še kaj več razjasniti? To se pravi: če mi pa minister ne bo hotel morda ničesar več povedati, potem bodem pa pokorno molčal ter taval ravno v tisti temi, v kateri tavate vi, prečastiti gospodje interpelantje! In ali morda za naše preklatverne javne razmere ni prekaracteristično, da je malo časa potem, ko nam je gospod deželni predsednik povedal, da nam pravo za pravo ničesar povedati ne more, rekel poslanec nemške opozicije, gospod dr. Schaffer, ter se oblastno pobahal, da nam bo nemška opozicija v prihodnji seji o tej zadevi že kaj več povedala, to se pravi, da nam bo nemška opozicija že razložila uzroke, iz katerih je naučni minister Gautsch odstavil okrajnega nadzornika Komljanca. Ali morda ni karakteristično, da se je v Kočevji že 14 dnij prej, nego je bil Komljanec odstranjen, javno govorilo, da je ekscelencija baron Schwegel tja pisal, da bo nadzornik odstavljen. (Klici na levi: — Rufe linš: »Čujte, čujte«. Poslanec baron Schwegel: — Abgeordneter Baron Schwegel: „Es ist nicht wahr, vollständig unwar!“ Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Govorilo se je tako!« Poslanec baron Schwegel: — Abgeordneter Baron Schwegel: „Vollständige Unwahrheit!“ In sedaj Vas vprašam, slavna gospoda, ali ni za naše slovenske razmere prekaracteristično, če iz vsega tega izhaja, da je naš naučni minister za našo nemško opozicijo v boljšem kontaktu, nego pa z gospodom deželnim predsednikom, tako, da bi nam bila naša nemška opozicija na našo interpelacijo lahko bolj jasen odgovor dala, nego je mogel to storiti naš gospod deželni predsednik! (Odobranje na levi. — Beifall linš.)

Vprašamo se, slavna gospoda, v kako čudne položaje mora zagaziti deželni predsednik, če sklepa na ta način naučni minister za njegovim hrbtom alijance z nemško opozicijo, in če naš deželni predsednik pri omenjenem ministru niti toliko zaupanja ne uživa, da bi mu čistega vina v kupo natočil ob priliki, ko se ne gre za drugo, nego za osebo Kočevskega šolskega nadzornika. Če je tako postopanje v konstitucionalni državi pravilno, potem je vse pravilno! In lahko si predočujemo, v kak nered morajo se zaplesti naše šolske razmere, če bo minister pri drugih prilikah jednako absolutno postopal!

Pa prestopimo od prečastitega gospoda deželnega predsednika, ki naj se z ministrom pomeni, kakor hoče, korak naprej. Iz odgovora na interpelacijo smo pojasnili, da je bil nadzornik Komljanec vsled neke pritožbe, ki se je vložila direktno pri

ministerstvu, brez vsake daljše preiskave odstavljen. Minister imel je pred seboj jedino le tisto pritožbo nekaterih posestnikov iz Drage — in skovana in spisana bila je ta pritožba prej kot ne v Kočevji — in takoj je odstavil nadzornika, meneč, da pritoževalci, ker so Nemci in Kočevci, drugega kot resnice pisati ne morejo. Povsod, moja gospoda, velja v naši Evropi, morda jedino v Turčiji ne, kjer radi časih kristijana tudi pod roko in brez daljših ceremonij zaduše, načelo, da se tisti, ki je tožen, brez zaslišanja obsoditi ne sme. Pri tacih prilikah velja načelo: »audiatur et altera pars«, in vsakdo, ki je zatožen, mora imeti priliko, da se lahko brani, lahko zagovarja. Kakor rečeno, samo v Turčiji morda ne velja to načelo, drugod pa povsod, izvzemši naše naučno ministerstvo, kjer tudi ne velja! Naš naučni minister je tukaj obtoženca na gole besede tožnikov obsodil, odprl je samo tisti stranki svoje uho, ki je bila na stvari interesovana, in gledé katere je moral, kot objektivni sodnik, že naprej vedeti, da ni vse tako, kakor v pritožbi pripoveduje, ker ga ravno ni tožnika, ki bi hotel čisto resnico povedati, ki ne bi stvari po svoje zasukal in prestrojil. Posebno pa se objektivna resnica ne more pričakovati od tožnikov, ki so tožili, ne iz potrebe, ampak iz goloč politične strasti, in ki so bili samo marijoneta v rokah nemškega »Schulvereina«, ki, kakor vse kaže, opravlja poseg deželnega predsedstva v vojvodini Kočevski. (Poslanec Dragoš: — Abgeordneter Dragoš: »Tako je!«).

Saj predobro vemo, kakšne so naše Kočevske razmere! Germanizovali bi radi vas Drago, in v ta namen trosijo denar in vse. Najboljše pri tem pa je, da je tukaj naša vlada in oziroma, da so tukaj javna oblastva v najlepši harmoniji s tistimi, ki rujejo in hujskajo (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Dobro!«, in da se ta javna oblastva pred celim svetom tako obnašajo, da mora vsakdo misliti, tem oblastvom bi bilo prav všeč, če bi se ponemčila vas Draga. Kje na celi zemlji, slavna gospoda, bodete staknili, če ne zaidete morda v centralno Afriko, okrajnega glavarja, ki bi beračil podpisov za nemške pridige, ter v ta namen zastavljaj vso svojo avtoriteto! (Odobranje na levi. — Beifall linš.) Na tem mestu lahko omenjam, da se je ob tisti priliki, ko je okrajni glavar naskočil Drago, vršil pretép. Slovenec se je namreč proti pijanim mlaticem ponižno izrekel, da po njegovem mnenju Draga ne potrebuje nemških pridig, ko jih vender toliko časa ni bilo, in ko so vender vzlic temu Slovenci in Kočevci zložni prihajali v nebesa! Pijanci so na to takoj planili s čepci po njem ter njega in njegovo ženo dobro namlatili. (Klici na levi: — Rufe linš: »Čujte, čujte!«) To je bil pravi »argumentum ad hominem«, s tem se je zvršil izvrsten dokaz o potrebi nemških pridig v Dragi. Dokaz, ki bi končno najskrajnejšega slovenskega radikalca prepričal o potrebi tacih pridig! Tepenca sta bila pri zdravniku v Čabru, in ta jima je spričal, da sta tako tepena, da bi se moral uporabljati za ta slučaj vsaj § 411. kaz. zak. Kó sta pa pozneje pri sodišči v Kočevji pravice iskala, zapodili so jih iz sodišča in morala sta si v čast šteti, da sta bila pošteno tepena za dobro Kočevsko stvar. (Smeh na levi in klici: —

Gelächter lints und Rufe: »Čujte!«) Sedaj pa pomislite, kaj bi se bilo zgodilo, da sta bila Nemca tako tepena.

Po Billrotha na Dunaj bi bili poslali, da bi bil rane vezal, iz Ljubljane pa bi bili državnega pravdnika Pajka v Drago delegovali, da bi bil ondu skoval jedno svojih izrednih in imenitnih obtožnic! Vidite, slavna gospoda, tako so oblastva na Kočevskem pristranska, in Slovenec je zapuščen, naj ima opraviti pri okrajnem glavarstvu ali pa pri sodišči. Lahko si pa mislite, če je pristransko sodišče in okrajno glavarstvo, kako pristranski morajo biti potem šele drugi uradi, n. pr. občinski uradi. Če se bode torej danes slavna opozicija sklicevala na kake uradne zapisnike ali listine, izjavljam takoj, da vse to nema v mojih očeh nikake veljave, to vse so »scripturae propriae« (Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: „Sehr bequem!“) v pravem pomenu besede, ki na korist Kočevcev ničesar dokazati ne morejo.

Takim tožnikom nasproti moral je torej minister silno previdno postopati, posebno ker je člen vlade, ki si je v svoj program zapisala, da hoče pravična biti vsem narodom, živečim v širni Avstriji! No, pa minister je drugače postopal in v kot je vrgel šolskega nadzornika, v kot je vrgel deželni šolski svet, zategadelj, ker je to peščica Kočevcev zahtevala, in ker je to zahteval »nemški Schulverein«, ki s svojimi šolami po Kranjskem šušmari, ne da bi pomagal nemškim otrokom, pač pa da bi germanizacijo razširjal med slovenskimi otroci. To postopanje nemškega ministra ni torej breztačno samo nasproti funkcionarju, ki zastopa vladu v kronovini in kojoj, Bóg ne daj, da bi jaz braniti hotel; žaljivo je za ves narod slovenski, ki v takem ogromnem številu zaseda to deželo. In na to pokladam posebno važnost! Poglejmo si vender, kakšna vas je ta Draga. Fara šteje 1.100 Slovencev (Poslanec Hribar: Abgeordneter Hribar: »1.240 duš«), in samo kakih 200 kočevskih Nemcev, prosim gosp. poslanca dr. Schafferja, naj si to v spomin zapiše. Pred seboj imamo torej čisto slovensko krajino, v kateri Nemci niti v izdatni manjšini ne prebivajo! In ali je bilo do sedaj slabo skrbjeno za nemške otroke; ali se ni morala cela fara na ljubo 200 Kočevcem podvreči utrakvističnemu pouku? Pokažite mi le jedno krajino, bodisi na Koroškem ali na Štirskelem ali na Kranjskem, kjer bi se utrakvistično poučevalo na ljubo 200 Slovencev, katere je usoda slučajno zanesla med 1.100 Nemcev! Nikjer ne dobite take krajine! Pač pa opazujemo, kako se morajo Slovenci in Hrvatje po Istri, Slovenci po Koroškem in Štajerskem krvavo boriti za svoje ljudske šole. Kako vzdihuje Koroška pod germanizatoričnim nasilstvom, in s kako krutostjo — to je pravo barbarstvo — se odrekajo ondi slovenskemu rodu slovenske učilnice! Kolikokrat jih je narod že zahteval, ali pa ste že kedaj čuli, da bi se bil minister iz svojega spanja prebudil in da bi bil na svojo pest poskušal odstraniti barbarične razmere na Koroškem, katerim jih morda na celém svetu ni enakih, če se že nočemo ozirati na revne Poznanske Poljake? Pa mislim, da se tudi v Poznanski provinciji Poljakom ne godi tako slabo,

kakor se godi Slovencev na Koroškem, ker še celo brezozirni Prusi ima več srca do Poljaka, kot Zabiérow do Slovenca!

Pa čemu bi poglede obračali po Korotanu? Saj imamo v svoji deželi dokazov o tem, kako nas ljubi nemški minister. Tu imate vas Zdihovo — ime nesrečnega pomena — na Kočevskem. Ondi je tretjina šolo obiskujočih otrok slovenska in zategadelj je deželni šolski svet pravično in modro odredil, da ima biti pouk utrakvističen. Kar je zakonito in pametno za Drago, to mora dobro in pravično biti tudi za Zdihovo. Ali minister je drugače razsodil. Za Drago je izrekel sodbo, da se niti jednemu kočevskemu otroku las zakriviti ne sme, za Zdihovo pa je nasproti razsodil, da se ima slovenska tretjina potujčiti na ljubo drugima nemškima tretjinama! (Klici na levi: — Rufe lints: »Čujte, čujte!«) Tako infamno se z nami Slovenci postopa v naši lastni deželi, a vzlic temu se je še vedno od nas zahtevalo, da naj bi za to preiskreno ljubezen, ki bi nas rada pojedla s kožo in kostmi, še vsako leto posebej 600 gld. plačevali! Minister, ki ima za slovensko šolstvo na Koroškem jekleno srce, minister, ki je s hladnim srcem dejal pod nož celo slovensko tretjino šolskih otrok v Zdihovem, uprav tisti minister se takoj razuname in razburi, ko se mu pravi, da bi se pripetiti utegnilo, da bi kak kočevski otrok v Dragi v šoli moral kako slovensko besedo ziniti. Več kot Slovenci v Istri in Koroški, več kot vsi Slovenci, je torej našemu naučnemu ministru samo jeden kočevski otrok v Dragi! Zategadelj trdim po vsi pravici, da je postopanje ministra gledé kočevskih razmer žaljivo za narod slovenski, in posebno za nas, ki v tako kompaktni masi prebivamo v tej deželi. Ko je duševni orjak, kakor jih malo pozna zgodovina, Gregor sedmi, ki je imel z nemškimi ministri še večje skrbi, nego jih imamo mi Slovenci, v Salernu v revščini in zapuščenosti umiral, bile so mu zadnje besede: »Dilexi justitiam, odi iniquitatem, propterea morior in exilio«. Če pa bo slovenski narod naučnemu ministru in morda še ministru grofu Schönbornu koval grobni napis, se le-ta drugače ne bo mogel glasiti, nego tako-le: »Dilexit iniquitatem, odit justitiam, propterea fuit minister in Austria!« (Zivahno odobravanje in veselost na levi. — Beifall und Heiterkeit lints.)

Če se torej še jedenkrat vprašam, iz kakih razlogov da se ne morem sprijazniti z odgovorom vlade na našo interpelacijo, odgovorim pred vsem, da mi je oseba odstavljenega šolskega nadzornika čisto pristranska stvar. Kar mi je važno, je to, da kaže postopanje ministrove v zadevah kočevskih sploh in v zadevi okrajnega šolskega nadzornika posebej veliko brezobzirnost in neznosno preziranje proti narodu slovenskemu.

Za časa grofa Taaffea vlade smo se privadili, da je osrednja vlada slovenski narod in njega zastopnike skorej pri vsaki priliki z veliko ošabnostjo prezirala. Na Dunaji sprejeli smo na račun naših pravičnih zahtev le kak slab dovtip grofa Taaffea, grof Schönborn pa je metal slovenske poslance pri vratih iz sobe, a na Kranjskem je z občudovanja vredno doslednostjo nastavljal le take funkcionarje,

kojih nemštvo je bilo potrjeno po njega ekscelenciji sodnemu predsedniku, vit. Waserji. — Naš justični minister pravo za pravo ni grof Schönborn, temveč stari in oslavljeni predsednik Graškega nadsodišča vitez Waser! Po Koroškem je vlada grofa Taaffeja Slovence popolnoma ignorirala, v Primorji je pa proteževala laški živelj (Poslanec Gorup: — Abgeordneter Gorup: »Irredentarje!«) na škodo slovan-skemu. Na Kranjskem se nam usiljuje nemščina povsod in pri najmanjši priliki, izsiljujejo se iz nas poniževalne koncesije, katere moramo dajati, če ne že v praksi, pa vsaj v teoriji našemu nemštvu. Z jedno besedo, vlada grofa Taaffeja kazala je ves čas, da smo jej mi Slovenci kakor nekaj balast, katerega bi najraje pri prvi priliki zadegala iz državne ladije. Vse obnašanje te vlade je konstantno kazalo, da bi jej bilo najbolje ustrezno, če bi se germanizacija vedno bolj in bolj širila mej nami, tako da bi končno slovenski narod popolnoma zginil iz števila avstrijskih narodov. Ta tendenca vlade kaže se v njenem postopanju proti koroškim Slovincem, proti primorskim Slovanom in kaže se v malem tudi v tem, kako postopa naučni minister Gautsch proti nam v kočevskih zadevah. To pa je tendenca, ki se mora z državnega stališča ostro obsojati. Obsojati že radi tega, ker je obrnena proti narodu, ki je od nekdanj z otroško udanostjo služil svojej dinastiji in državi. (Klici na levi: — Ruše links: »Res je, res je!«) Resnica je, Slovenci so odkazani na Avstrijo, ž njo živé in poginejo. Na drugo stran pa je isto tako resnica, da so tudi Avstriji Slovenci potrebni. Trojna alijanca je sicer sedaj v módi, ali lahko se že dandanes prorokuje, da bodo napočili kdaj časi, ko bode latinski element kakor povodenj obkrožil južno Avstrijo, in ko se bosta morali dinastija in država v teh pokrajinah z napetimi vsemi močmi boriti za svoj obstanek. Moja želja je, da bi o isti dobi zjedinjeni Slovenci kakor zid stali ob laški meji, in da bi se takrat ne pokazalo, kaki grobokopi za Avstrijo so bili ti nemški ministri (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »To so!«), katerim je kot vrhunec državniške modrosti veljalo vodilo, da se ima stara Avstrija ponemčiti še bolj, in da se imajo na jugu, državi in dinastiji zvesti Slovenci izértati iz zemljevida!

To so uzroki, da ne odobrujem odgovora, kojega smo od strani vlade prejeli na svojo interpelacija. (Zivahno odobravanje na levi, ploskanje z rokami. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Landeshauptmann:

Zum Worte gelangt der Herr Abgeordnete Braune.

Abgeordneter Braune:

Ich freue mich, daß die Schulzustände in Gottschee endlich in diesem hohen Hause zur Sprache kommen. Ich werde über die Wirksamkeit des k. k. Bezirksschulinspectors Komljanec nur Thatsächliches bringen, und vielleicht die Herren überzeugen, daß dessen Enthebung viel zu spät erfolgte und vollkommen gerechtfertiget war. Thatsachen sind:

1. Die Übertragung der Bezirkslehrerbibliothek von Gottschee nach Reifnitz, obwohl sie seit ihrem Be-

stehen ihren Zweck in Gottschee vollkommen erfüllte, ja wahrscheinlich besser als in Reifnitz;

2. die Verlegung des ständigen Ausschusses der Bezirkslehrerconferenz nach Großlaschitz, der äußersten Grenze des Bezirkes, ohne jeden Grund;

3. die Abhaltung der Bezirkslehrer-Conferenzen ausschließlich in slovenischen Ortschaften, obwohl die deutschen Schulen im politischen Bezirke die Mehrheit bilden;

4. die fortdauernde, absichtliche Schädigung der Volksschule in Gottschee, deren Personal fast nie vollzählig war oder aus zweifelhaften Elementen bestand. Hieher gehört die aufgedrungene Anstellung des Lehrers Schilz, der nur nothdürftig deutsch sprach, dem Trunke ergeben war und strafweise übersezt werden mußte;

5. der Schutz, den Komljanec dem Lehrer Tomšič in Altlag angedeihen ließ, als dieser im Winter einen Knaben ins kalte Schulzimmer einsperrte und darin vergaß;

6. die ungesetzliche Einführung der slovenischen Sprache an der Stiftungsschule in Stalzern, deren Lehrer seine Berufspflichten ebenfalls gröblich vernachlässiget;

7. die tiefgehende Erbitterung, die Komljanec dadurch hervorrief, daß er bei einem festlichen Anlaß das krainische Landeswappen für den preußischen Adler erklärte und der k. k. Bezirkshauptmannschaft denuncirte;

8. die Kenntnis, die Komljanec davon hatte, daß die Lehrer Cop und Verbič den Schulkindern in Suchen den Verkehr in ihrer Muttersprache verboten hatten, ohne einzuschreiten;

9. die absichtliche Vernachlässigung des slovenischen Sprachunterrichtes am Gymnasium, der von ihm so mangelhaft erteilt wird, daß unsere Lehramts-Candidaten bei der Aufnahmeprüfung an der Laibacher Lehrerbildungsanstalt aus diesem Gegenstande fallen und gezwungen sind andere Anstalten zu besuchen; (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Daran ist der Komljanec schuld!“ Smeh na levi. — Gelächter links.)

10. das ungesetzliche Vorgehen im April 1889 an der Schule in Suchen, wo Komljanec in Gegenwart des gefürchteten Gemeindevorstehers Paul Turk und anderer Gemeindeglieder, der die 6—7 jährigen Kinder in Abwesenheit der Eltern befragte, ob sie slovenisch unterrichtet werden wollen.

Die Helfershelfer des Komljanec in Suchen sind der Gemeindevorsteher Paul Turk und der Pfarradministrator Fr. Kadunz. Paul Turk, ein unzähligmal politisch und gerichtlich abgestraftes Individuum, dem auch die Post ihr Vertrauen entzog und ihn der innegehabten Postmeisterstelle verlustig erklärte, der Pfarradministrator Fr. Kadunz, der den Schulkindern die Abhörung der Beichte in ihrer Mundart verweigerte, der den Ausspruch that: „ta prokleti Kočevski narod moremo zatreti“ und von der Kanzel die Gottscheer als Aufwiegler — puntarji — bezeichnete.

Ich glaube damit schließen zu können, will mir aber die Bemerkung nicht verjagen, daß die Herren Interpellanten, wenn sie es der Mühe wert gefunden hätten, sich auch bei den slovenischen Lehrern des Bezirkes Gottschee über die Wirksamkeit des Herrn Bezirksschulinspectors Komljanec zu erkundigen, wahrscheinlich davon abgegangen wären, diese schmutzige

Wäsche ans Tageslicht zu ziehen. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Niš ješt ist noch wenig von schmutziger Wäsche zu sehen!“)

Deželni glavar:

K besedi se je dalje oglasil gospod poslanec Svetec. Jaz mu podelim besedo.

Poslanec Svetec:

Častita gospoda! Jaz sem si izprosil besede v ta namen, da opravičujem gospoda nadzornika Komljanca, namreč da dokazem, da ni bilo nobenega pravičnega uzroka, od nadzorstva ga odstaviti. Kar je častiti gospod predgovornik o njem omenil, mislim, tega ni treba ometavati, ker je samo po sebi jasno, da gospod nadzornik teh reči nima sam v svoji oblasti in sploh da v teh ozirih ni mogel grešiti proti nobeni obstoječi postavi.

Kar častiti gospod predgovornik omenja o županu Turku in o gospodu župniku Kaduncu, mislim, da ne spada nikakor v to slavno zbornico. O županu Turku imam le omenjati, da je dolgoletni župan v Dragi in torej ne more biti tako malovreden človek, kakor ga opisuje gospod predgovornik, ampak mož, kateri uživa zaupanje svoje občine. Kar se pa tiče gospoda župnika Kadunca, smo o njem tudi že slišali, pa tudi zvedeli, da so očitanja proti njemu popolnoma neresnična in neutemeljena (Klici na levi: — Ruše linš: »Čujte, čujte!«), sploh pa ta reč ne spada v današnjo debato.

Vračam se torej k gospodu šolskemu nadzorniku Komljanecu in k šoli v Dragi. Šola v Dragi, je omenil naš prečastiti gospod deželni predsednik, ima celo svojo zgodovino. Resnica je, da ima ta šola svojo zgodovino in sicer žalostno zgodovino za slovensko mladino. Kakor je prečastiti gospod deželni predsednik omenjal, osnovala se je ta šola l. 1856. in takrat, pravi, se je vpeljal na njej nemški učni jezik.

Moja gospoda, predno nadaljujem, bodi mi dovoljeno, da opišem nekoliko jezikovne razmere v Dragi, kakor so mi znane iz lastne skušnje in kakor sem jih povzel iz spisov drugih poučenih ljudi.

Moja gospoda, v Dragi prevaguje že davno slovensko prebivalstvo. Kočevarji, ki so se nekdaj priselili tja v ta kraj, so se izgubili, so se poslovenili in lahko se reče, da je splošni občevalni jezik slovenski (Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: „Ganz falsch!“). To je proces, ki se ni zvršil samo v Dragi, ampak ki se dan na dan zvršuje okoli Kočevja. Znano je, da prebivajo Kočevarji v takozvani Kočevski kotlini v kompaktni masi, okoli in okoli Kočevja pa Slovenci. Če se izgube Slovenci v Kočevsko kotlino, pokočevijo se; če pa pridejo Kočevarji zunaj svoje kotline med Slovence, pa se počasi poslovenijo in tako se je zgodilo tudi v Dragi, kar je čisto naravno. Občevalni jezik v Dragi je slovenski jezik in prebivalci govoré prav dobro in čisto slovenščino, Nemci in Slovenci.

Leta 1856. torej se je tam osnovala šola z nemškim učnim jezikom. Da ta šola najbrže ni imela nobenega uspeha, je dokaz, da se je preosnovala

l. 1866. in je postala utrakvistična le v tem pomenu, da so se poučevali nekateri predmeti v slovenskem jeziku, nekateri pa v nemškem. Tako je bilo do l. 1879. Leta 1879. postane šolski nadzornik gospod Linhardt in prva njegova skrb je bila, ponemčiti šolo v Dragi, — vpeljal je namreč nemški učni jezik. Proti temu se je pa občinski zastop ustavil in pritožil ter zahteval, da se nazaj uredi utrakvistična šola, namreč da se poučuje nekaj predmetov v nemškem in nekaj predmetov v slovenskem jeziku. Vsled te prošnje občinskega zastopa je posegel vmes deželni šolski svet in on je izdal leta 1883. dné 28. avgusta ukaz, da se ima v Dragi vpeljati utrakvistični šolski pouk, ampak ne tak, kakor je bil poprej, temveč da se napravita dva oddelka, en oddelek za Slovence in en oddelek za Nemce. Tako je bilo ukazano l. 1883. Ali kaj se je zvršilo? Ko so hoteli narediti dva oddelka, pokazalo se je, da nemških otrok za nemški oddelek ni bilo. (Klici na levi: — Ruše linš: »Čujte, čujte!«) Otroci so bili vsi taki, da jim je bil materin jezik slovenski; ali vender je bilo treba nekako ustreči ukazu deželnega šolskega sveta, in kaj se je zgodilo? Naredili so dva oddelka, pa ne nemški in slovenski oddelek, ampak napravil se je nižji oddelek, kjer se je vse poučevalo v slovenskem jeziku in en višji oddelek, kjer se je vsa mladina učila v nemškem jeziku. Šola je bila utrakvistična, pa vse drugače, nego je ukazal deželni šolski svet.

To je trajalo nekoliko časa, zlasti leta 1884. in 1885., ali uspeli tega načina šolske uravnave ni bil dovoljen. Ko pride šolski nadzornik gospod Komljanec l. 1886. v Drago, najde, da so uspehi jako slabi. Naj mi bode dovoljeno iz njegovega poročila, ki ga je podal o tej reči c. k. okrajnemu šolskemu svetu in od katerega imam prepisek v rokah, kogar original se pa nahaja, kakor mislim, pri deželnem šolskem svetu, prebrati nekoliko stavkov, kako je on našel l. 1886. šolo v Dragi. On pravi (bere: — liest:)

„Die Unterrichtssprache war sicherlich seit dem Jahre 1885 in der Untergruppe ausschließlich die slovenische, in der Obergruppe, namentlich in der zweiten Abteilung größtentheils die deutsche. In den letzten früheren Jahren, insbesondere zu Beginn der Functionsperiode des deutschen Schulvereines, hat man nämlich laut Chronik der Schule in Suchen aus dieser Schule lediglich ein Versuchsfeld zur Germanisirung machen wollen. Einige Lehrer wurden vom genannten Vereine mit Ehrengaben theilhaft, um die Kinder mit deutscher Unterrichtssprache zu vergewaltigen. Eine natürliche Folge derartiger Experimente waren im Jahre 1886 die jämmerlichen Unterrichtserfolge aus allen Lehrgegenständen, namentlich in der Obergruppe, wie dies aus meinem Inspectionsberichte vom 28. Mai 1886 sub XIV hervorgeht. Das Lehrziel wurde bei Kindern der genannten Gruppe aus keinem Gegenstande auch nicht annähernd erreicht; dass die Unterrichtserfolge auch im Jahre 1885 keineswegs besser waren, geht aus dem Inspectionsberichte des damaligen provisorischen k. k. Bezirkschulinspectors Valent. Ambrusch vom 1. November 1885 B. 1248/L. Sch. R. hervor. Darin heißt es betreffs der Schule in Suchen: „Im Lesen und Rechnen sind selbst die Schüler der Obergruppe ziemlich unsicher;

auf eine sachliche Erläuterung des Lesestückes, des Rechenbeispiels wird zu wenig eingegangen, daher auch die Kenntnisse aus den Realien mangelhaft sind; selbst ältere Schüler konnten nicht die 4 Weltgegenden oder drei wichtigere Hausthiere aufzählen“ . . . „Der Unterricht aus dem Slovenischen wird in dieser Gruppe völlig vernachlässiget.“

Tako, moja gospoda, je bilo leta 1886. Kaj je hotel ukreniti gospod nadzornik pri teh okolščinah? On pravi (bere: — liest:)

„Schon gelegentlich meiner ersten Inspicirung der Schule in Suchen am 14. Mai 1886 erwachte in mir die Vermuthung, daß die Bildung einer deutschen Abtheilung an dieser Schule eine unpädagogische Einrichtung sein dürfte. Ich gab deshalb dem Lehrer die Weisung, beim Unterrichte im Sinne der hohen Verordnung vom 28. August 1883 einerseits der Muttersprache der Kinder, und andererseits ihrer bisherigen, wenngleich verkehrten sprachlichen Schulung volle Rechnung zu tragen, um günstigere Resultate zu erzielen.“

No, gospod nadzornik je torej učitelju rekel: »drži se tega, kar je deželni šolski svet l. 1883. ukazal,« namreč gledati na materini jezik učencev in jih potem razvrstiti in ozirati se na njih dose danje jezikovno znanje. Učitelj je najbrž to naredil, in kaj se je zopet zgodilo? Nastala je zopet utrakvistična šola, namreč učitelj je spoznal vse učence za sposobne le za slovenski učni jezik; da se pa ob enem nekoliko ustreže nemškemu pouku, vpeljal je v drugi oddelek, to je v višji oddelek, nemški jezik kot obligatni predmet. V prvem oddelku torej se je poučevalo vse v slovenskem jeziku, tako tudi v drugem; v drugem pa, v višjem oddelku, učil se je pa tudi obligatni nemški jezik. Ta naredba je nekako ugajala, kajti ko je gospod nadzornik drugo leto prišel nadzorovat šolo v Dragi, je bil uspeh veliko povoljnejši, kakor poprej. Tako je ostalo tudi še l. 1888. Dovoljeno mi bodi, da zopet preberem, kak je bil uspeh vsled te spremembe. (Bere: — liest:)

„Die Unterrichtserfolge und den Schulbesuch fand ich gelegentlich der Inspection am 6. Juli 1887 ungleich günstiger als im vorausgegangenen Jahre. Ich fand mich daher veranlaßt, in meinem Inspectionberichte vom 6. Juli 1887 auf den löblichen k. k. Bezirksschulrath einzuwirken, daß für die factisch bestehende und in jeder Hinsicht sich bewährende, aber angefihts der in Kraft bestehenden hohen Anordnung vom 28. August 1883 nicht legale sprachliche Einrichtung die Genehmigung des hohen k. k. Landes Schulrathes eingeholt werde, beziehungsweise entsprechende Anträge in dieser Richtung gestellt würden.“

„Im Schuljahre 1886/87 wurde der Unterricht nach dem Lehrplane für getheilte einclassige Volksschulen allen Schülern in slovenischer Unterrichtsprache ertheilt, wobei jedoch auch der deutsche Sprachunterricht, und zwar in der 1. Abtheilung der Obergruppe angefangen, als obligater Gegenstand behandelt wurde. Der Lehrer scheint nämlich in Befolgung der Bestimmungen sub Punkt 2 der hohen Verordnung vom 28. August 1883 die Überzeugung gewonnen zu haben, daß die Muttersprache aller Schulkinder die slovenische sei.“

No, tako je našel gospod nadzornik, da je uspeh pri tej uredbi povoljen, seveda pa uredba ni bila popolnoma po ukazu deželnega šolskega sveta z dné 28. avgusta l. 1883. Ko je on poročal deželnemu šolskemu svetu o šoli, kakšno je našel, prišel je nazaj odgovor, da se mora šola zopet nazaj preosnovati, da bode utrakvistična tako, kakor je deželni šolski svet od začetka ukrenil, da se namreč naredi en oddelek za Nemce in drugi oddelek za Slovence. Gospod nadzornik se je moral seveda pokoriti in je šel 10. ali 11. aprila v Drago, da bi zvršil to, kar je deželni šolski svet vnovič ukazal. Ker je ta prilika dala povod, kakor smo slišali od prečastitega gospoda deželnega predsednika, da se je gospod nadzornik odstavil, bodi mi dovoljeno, da preberem poročilo, kako je on ukaz deželnega šolskega sveta pri tej priliki zvrševal. (Bere: — liest:)

„Im Sinne dieses hohen Erlasses bin ich mit der Verfügung des löblichen k. k. Bezirksschulrathes vom 8. April l. J. Z. 363 nach Suchen abgeordnet worden, um die hohe Anordnung vom Jahre 1883 zur Durchführung zu bringen und in dieser Angelegenheit seiner Zeit entsprechende Anträge zu stellen.“

In Ausführung dieser Weisung nahm ich in Suchen am 10. und 11. April d. J. die mir auferlegte Amtsverrichtung vor. Hierüber erstatte ich nachstehenden Bericht:

Behufs Constatirung der Muttersprache der Schulkinder wies ich im Sinne der Bestimmung sub Punkt 2 des hohen Erlasses vom 28. August 1883 Z. 1629 den gegenwärtig an der Volksschule in Suchen als Supplent in Verwendung stehenden Lehrer Josef Cop an, unter meiner Leitung und in Gegenwart der sämtlichen Ortsschulrathsmitglieder von Suchen am Nachmittage des 10. April in der Schule eine Prüfung vorzunehmen. Zu diesem Zwecke theilte derselbe beinahe jedes einzelne anwesende Kind der Untergruppe mit Fragen über Gegenstände aus dem Bereiche des kindlichen Auffassungsvermögens und zwar vorerst in slovenischer Sprache. Von 65 eingetragenen Kindern waren 56 anwesend, und jedes einzelne Kind beantwortete die gestellten Fragen gleichsam mit angeborener Leichtigkeit und unvermittelt, richtig und geläufig in slovenischer Sprache, das waren Kinder des 1., 2. und 3. Schuljahres. Nun wurde dasselbe Kind über den nämlichen Gegenstand deutsch gefragt, beziehungsweise angewiesen, die slovenisch erfolgte Antwort deutsch zu geben. Im ganzen wurden auf die Art unter 65 nur von 5 Kindern deutsche Antworten, und zwar erst nach längerem Zögern, nur schüchtern und unsicher, und dazu in einem Dialecte gegeben, der vom gewöhnlichen Gottscheer-Dialecte sehr verschieden ist. „Feder“ nannten sie „Schwader“ sonst im Gottscheerischen „Weber“; „schnepp gasen“ heißt slovenisch »snog gaziti«. Diese Thatfache berechtigt zweifelsohne zur Annahme, daß die Muttersprache der Suchener Schulkinder die slovenische sei, indem die Kenntnis dieser Sprache den Kindern schon vom Hause aus in dem Maße eigen ist, wie slovenischen Kindern überhaupt. Es sei hervorgehoben, daß durch die anwesenden Kinder alle Ortschaften, des Schulsprengeles Obergraß ausgenommen, vertreten waren.

Am 11. April d. J. wohnte ich dem Unterrichte in der vormittägigen Gruppe bei, und zwar ebenfalls

unter Beziehung der sämtlichen Mitglieder des Ortschulrathes von Suchen, Unterrichtsgegenstände waren die sachliche Behandlung einiger Lesestücke aus dem I. Berilo (darunter das Stück »Stirje letni časi«), und das Rechnen. Ich schaute darauf, daß jedes einzelne anwesende Kind (von 34 eingetragenen Alltagschülern, von denen 5 im Laufe des Jahres schon ausgetreten waren, waren 26 anwesend) geprüft wurde. Ich griff öfters durch Fragestellung ein, bestimmte auch selbst beliebige Lesestücke zur Lesung, sachlichen Erläuterung und Nachherzählung. Hierbei überzeugte ich mich, daß die Unterrichtserfolge verhältnismäßig der Unterricht wurde im laufenden Schuljahre wegen Nichtbesetzung der erledigten Lehrstelle erst am 4. Februar wieder aufgenommen — die gleichen sind, wie an den übrigen bereits inspicierten slovenischen Schulen. Die anwesenden Gemeindevorsteher im Ortschulrath zeigten sich über die Leistungen hoch erfreut. Desgleichen wurde auch das Rechnen auf Grund slovenischer Lehrbücher mit befriedigendem Erfolge behandelt. Ich glaube, in slovenischer Unterrichtssprache läßt sich bei solchem Erfolge nur mit Kindern arbeiten, deren Muttersprache die slovenische ist.

Hierauf wollte ich mich überzeugen, wie es an dieser Schule mit den Erfolgen aus dem deutschen Sprachunterrichte steht. Seit drei Jahren war es üblich, mit dem deutschen Sprachunterrichte als obligatem Gegenstande erst vom 3. Schuljahre an zu beginnen. Ich war somit in der Lage, diesbezügliche Erfolge bei Kindern vom 4. bis zum 6. Schuljahre aus eigener Erfahrung an der Schule in Suchen zu beobachten. Der supplierende Lehrer Josef Cop nahm sodann diesen Gegenstand vor. Die Erfolge können im allgemeinen als befriedigend bezeichnet werden. Die Kinder haben Gedrucktes und Geschriebenes geläufig, sicher und mit richtiger Betonung gelesen. Kinder der obersten Abtheilung bekundeten eine befriedigende Gewandtheit im mündlichen Gedankenausdrucke. In den letzteren Jahren erlitt der Unterrichtsgang an dieser Schule wegen der häufigen Vacaturen und nur vorübergehenden, größtentheils suppletorischen Besetzungen der Lehrstelle eine vielfache Störung. Wäre die Unterrichtsertheilung in den letzten Jahren eine regelmäßige und ununterbrochene gewesen, so wäre das Ziel des deutschen Sprachunterrichtes als obligaten Gegenstandes nach meinem Dafürhalten mit Sicherheit sogar in dem Maße erreicht worden, wie dies nach dem Lehrplane vom 25. September 1886 für eine dreiclassige Volksschule vorgeschrieben ist.

Schon auf Grund der im Vorstehenden dargelegten Erhebungen und deren Ergebnisse gelangte ich zur Überzeugung, daß sämtliche Kinder in der Schule in Suchen in eine slovenische Abtheilung gehören. Um jedoch in dieser Beziehung auch die Meinung der Kinder, und durch sie möglicher Weise conträre Wünsche ihrer Eltern kennen zu lernen, stellte ich an Schüler der Obergruppe die Frage: »Wer von euch der deutschen Sprache in dem Maße mächtig ist, daß er den Schulunterricht in deutscher Unterrichtssprache verstehen könnte, der erhebe die Hand.« Da erhoben nur zwei Kinder die Hand, nämlich ein Schüler namens Josef Cop von Gehack und eine Schülerin namens Helena Lipovec von Suchen. (Smeh na levi. — Gelächter links.)

Tako je postopal gospod okrajni šolski nadzornik.

Sedaj pa poglejmo, kaj mu vsled tega peticija ;z Drage očita, peticija, katera je bila naravnost mi-

nistru poslana in je bila uzrok postopanja ministra. Dobro vemo, da je bila skovana v Kočevji v pisarni g. dr. Burgerja kot prvomestnika tamošnje »Ortsgruppe« nemškega »Schulvereina«. Tukaj se gospodu nadzorniku Komljanu očita, da je on postopal s tem, da je otroke vprašal, kake narodnosti so, »absolut ungesellig«. Jaz bi le rad vedel zakaj? Dalje pravijo, da je bilo to: »Faciliosigkeit, wie sie kaum je wo gesehen ist«. Naj mi bode dovoljeno dokazati, da je pri tem gospod nadzornik Komljanec postopal natančno po ukazu, katerega je imel od deželnega šolskega sveta. Ukaz od 28. avgusta l. 1883., po katerem se je ravnal gospod nadzornik, veleva mu namreč v točki 2. (bere: — liest:)

»Daß in die slovenische Abtheilung Kinder slovenischer, in die deutsche Abtheilung Kinder deutscher Muttersprache aufzunehmen sind, zu welchem Behufe sich der Lehrer über die Sprachkenntnisse der Schüler bei der Aufnahme und Zuweisung die Überzeugung zu verschaffen hat.« (Klici na levi: — Rufe links: »Cujte, čujte!)

Torej ne stariše je moral vprašati učitelj, ampak imel je ukaz, poizvedeti pri otrocih samih, kateri je njih materini jezik in v kateri oddelek naj se odkazejo in gospod nadzornik Komljanec se je natanko ravnal po ukazu in je učitelju rekel: »povprašaj otroke in potem jih odloči za ta ali oni oddelek«. Pokazalo se je, da vsi otroci spadajo v slovenski oddelek in da nemškega oddelka ni bilo mogoče narediti. Ako torej gospod šolski nadzornik ni zvršil tega ukaza deželnega šolskega sveta, se to zavoljo tega ni zgodilo, ker je bil ukaz nezvršljiv, ker ukazuje nekaj, kar v Dragi pri obstoječih jezikovnih razmerah ni mogoče. Ad impossibilia nemo tenetur. On je poskusil napraviti dva oddelka, ali to je bilo nemogoče. Očitano se mu je tedaj, da bi bil imel stariše vprašati, ne učencev. To pa ni res, ukaz mu je veleva otroke izprašati in od otrok poizvedeti, za kateri oddelek so oni sposobni. Gospod okrajni šolski nadzornik se torej v vsakem oziru storil svojo dolžnost. Pri tej priložnosti je pa on deželni šolski svet ob enem tudi opomnil na njegovo napako. Deželni šolski svet je izdal oni ukaz, ker ni bil poučen o razmerah v Dragi. Predstavljal si je namreč, da ste tam dve narodnosti, katerih vsaka govori svoj materini jezik, ali v Dragi je le jeden občevalni jezik, namreč slovenski jezik. Da Kočevjarji še nekoliko tu in tam med seboj nemški govoré, to so prikazni, katere vidimo pri ljudeh, ki navzemajo drugo narodnost. Med seboj še kramljajo po svoje, ali očitno pa govore novó sprejeti jezik. Škoda, da se deželni šolski svet ni natančneje dal poučiti, da se na tega razumnega in poštenega šolskega nadzornika ni bolj oziral. Zatorej bi jaz priporočal deželnemu šolskemu svetu ravno sedaj, ko se govori, da se bode na šoli v Dragi in v Travi napravil nemški in slovenski oddelek, biti previdnemu, da se ne bode ponavljala ta zmota, katera se je na Dragi vlekla 7 let in katere nasledki so te zmešane razmere, katere imamo sedaj obžalovati. Še eno opazko bi si tukaj dovolil, da bi namreč deželni šolski svet ne gledal preveč na take peticije, katere se kujejo v pisarnah kaknega nemškega društva, peticije, od katerih morebiti dotični, ki jih podpišejo, še ne vedó ne, kaj se

v njih navaja, dotični stariši namreč, ki navadno ali niso dobro poučeni, ali pa nahujskani in morebiti tudi še celo podkupljeni.

Priporočam torej deželnemu šolskemu svetu jako paznemu biti. Tako n. pr. trdi omenjena peticija nemškega »Schulvereina«, „stariši imajo pravico, govoriti o učnem jeziku.“ To je popolnoma zmeta, edino deželni šolski svet ima o tem določevati. Po § 6. državne postave o ljudskem šolstvu ima deželni šolski svet le dolžnost zasllišati tiste, ki vzdržujejo šolo, pa ne le stariše, ampak tudi deželni odbor, dva faktorja torej, ali to ga ne veže, to je le informacija. Skleniti pa mora on po obstoječih postavah, med katerimi je gotovo tudi postava z dné 21. decembra l. 1867. o narodni ravnopravnosti, znani član 19. Po tem se ima uravnati jezikovni pouk.

Moja gospoda, ne zamerite mi, da so se moje opazke tako raztegnile, ali gradivo je obilno. Sklepam s tem, da mislim, da sem dokazal, da je okrajni šolski nadzornik gospod Komljanec storil svojo dolžnost, da je postopal natanko tako, kakor je imel ukaz, da je on vesten in razumen šolski nadzornik in je le škoda, da se odstrani od svojega delovanja, za katero je imel poseben poklic. Nadejam se, da bode deželni šolski svet stvar še enkrat natanko preiskal in resnico poročal ministru in nadejam se od naučnega ministra, od viteškega mišljenja njegovega, da bode on krivico popravil, ker je bil le zapeljan, in da bode gospoda šolskega nadzornika nazaj poklical.

Omenil bi še to, da je peticija, katera se je skovala v pisarni gosp. Burgerja, tako razžaljiva „Bergewaltigung, Tactlosigkeit“ itd. (Poslanec Gorup: — Abgeordneter Gorup: »Fraze!«) da, ko bi bili Slovenci tako pisali, bi bil državni pravdnik na nje padel in napeljal ex offio pravdo zaradi razžaljenja časti. To sem hotel povedati in visoki zbor naj blagovoli te razmere, kakor so se tukaj pojasnile, na znanje vzeti. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

C. kr. deželni predsednik baron Winkler:

Visoki deželni zbor! Moja sedanja naloga zares ni lahka, zlasti ker se nekateri gospodje predgovorniki niso držali strogo predmeta, ki je na dnevnem redu, ampak so zašli, rekel bi, tudi na tuje polje, in v tem oziru moram priti nazaj na neko besedo gospoda poslanca dr. Tavčarja. Očital je sedanji vladi — kar, kakor sem rekel, ne spada v današnjo razpravo — da ima slovenski narod za nekaj »ballast« in da ne skazuje njemu ono dobrohotnost, kakor bi bilo to njena dolžnost. Jaz mislim, da je to predbacivanje neopravičeno in neosnovano, ker je dovolj dokazano, da je sedanja vlada pokazala pri mnogih prilikah svojo dobrohotnost do slovenskega naroda, in je le želeli, da bi, če pride kaka druga vlada, ta vsaj ne skazovala manj dobrohotnosti Slovencem, kakor prejšnja.

Gospod poslanec dr. Tavčar je omenil dalje, kar tudi ne spada sem, da je bil deželni šolski svet gledé šole na Zdihovem razsodil, da se mora tam vpeljati učni načrt na utrakvistični podstavi, da je pa naučno ministerstvo to razsodbo predružačilo in

spoznalo, da mora biti tam učni jezik nemški. V tem oziru moram zagovarjati gospoda naučnega ministra, ki je stvar razsodil na podlagi pritožbe, katera je bila vložena od sosesčanov občine Zdihovo, obstoječe iz vasij ali oddelkov: Unterskril, Oberskril, Oberfliegendorf, Unterfliegendorf in Küchlern. To pritožbo so podpisali vsi sosesčani. Dovoljeno mi bodi, da iz nje preberem le jeden stavek. (Bere: — Sieht:)

„Der in seiner Mehrheit slovenische k. k. Bezirks-schulrath von Gottschee hat in gerechter Würdigung der Schulverhältnisse von Unterskril und Umgebung die Errichtung einer einclässigen deutschen Volksschule zu Unterskril beschloffen und beim hohen k. k. Landesschulrath beantragt, wobei noch ausdrücklich hervorgehoben wird, daß selbst der durch viele Erfahrungen als absolut deutsch unfreundlich bekannte k. k. Bezirks-schulin-spector Komljanec damit einverstanden war“.

Pritožba je bila namreč podana zoper odlok deželnega šolskega sveta, ki je bil spoznal, da naj bode učni jezik na imenovani šoli nemški in slovenski, gospod naučni minister pa je z odlokom z dné 14. junija l. 1890. prenaradil razsodbo deželnega šolskega sveta v zmislu pritožbe, podpirajoč svoj odlok z besedami: „entsprechend dem fundgegebenen einhelligen Wunsche der Bevölkerung, daß als Unterrichtssprache an dieser Schule die deutsche zu gelten habe.“

Gospod poslanec Svetec s svoje strani je omenil, da se gledé šole na Travi tudi vrši obravnava zaradi učnega jezika in da je deželni šolski svet tudi tam spoznal, da se mora vpeljati utrakvistični pouk. Stvar je zdaj pri ministerstvu, in tam se šele razsodi, kak jezik bode v imenovani občini učni jezik. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: »nemski!«) To se bode šele videlo. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: »konsekventno!«) V dotični prošnji, na kateri so podpisani: župan Kordiš, svetovalec Reischel in odborniki Miklič, Muhič in Vesel, se bere: „Schon am 27. October 1888 haben die Insassen von Obergras und Mittergras ein Bittgesuch an die k. k. Bezirkshauptmannschaft Gottschee gerichtet, in welchem sie gegen die Errichtung einer utraquistischen Schule protestirten und um eine öffentliche deutsche Volksschule baten, wozu alle gesetzlichen Bedingungen vorhanden sind.“

O tej stvari se bode, kakor sem rekel, sodilo pri visokemu ministerstvu.

Naj se sedaj vrnem k predmetu, kateri je na dnevnem redu, in naj odgovorim v poglavitni reči gospodu predgovorniku dr. Tavčarju, kateri misli, da se je zoper gospoda šolskega nadzornika Komljanca postopalo pristransko, in da se je odstavil, ne da bi se bil poprej zaslisal po načelu: »audiatur et altera pars«, kakor pravi gospod predgovornik. V tej zadevi moram odločno poudarjati, da gre pravica, odstavljati okrajne šolske nadzornike, izključilno le cesarski vladi, učni upravi, ne da bi bila ta primorana ali zavezana, navajati razlogov, zaradi katerih se je ta ali oni okrajni šolski nadzornik odstavil. To pravico zahteva cesarska vlada za sé, ne le gledé kranjske dežele, ampak tudi vseh drugih avstrijskih

dežel, pravico namreč, postopati, kakor spozna za dobro, proti okrajnim šolskim nadzornikom, ki ne izpolnjujejo natanko ukazov šolskih oblastev.

S tem bi to stvar lahko končal, ker sem že zadnjič omenil razloge, zaradi katerih je bil okrajni šolski nadzornik odstavljen, in ker mislim, da bi bilo po takih pojasnilih skorej odveč, razpravljati stvar še nadalje. Obžalujem, da se zadeva razpravlja tudi danes, ker gre več ali manj za osebne reči (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: »za načelno vprašanje!«), in te so neprijetne. Ali veže me dolžnost, zastopati cesarsko vladno in gospoda ministra zoper napade, ki smo jih tukaj slišali. Ker se je že jeden gospodov predgovornikov, gospod poslanec Svetec, naslanjal na neko poročilo okrajnega šolskega nadzornika Komljanca, je tudi moja dolžnost, prečitati nekatere stavke iz njegovega poročila, katere je pa gospod poslanec Svetec zamolčal, in iz katerih se lahko posname, da je okrajni šolski nadzornik sam s seboj v nekem protislovju. Že gospod poslanec Svetec nam je povedal, kakor sem to storil tudi jaz v zadnji seji, kako se je vršila stvar zaradi učnega jezika v Dragi, da se je namreč od leta 1855. do leta 1866. poučevalo tam večjidel v nemškem jeziku, da je bil potem do leta 1879. učni jezik deloma slovenski, deloma nemški, potem do l. 1883. čisto nemški, in pozneje do l. 1886. večjidel nemški. Že to kaže, da vendar ni tako jasno ali dokazano, da bi ne bilo drugega življa ali elementa v Dragi razven slovenskega. Stvar se je dolgo sukala, bil je pouk nemšk, potem utrakvističen, potem zopet nemšk itd., tako, da se vsekako mora misliti, da tam ne stanujejo samo Slovenci, ampak tudi Nemci. Dné 29. maja l. 1886. je poročal gospod okrajni šolski nadzornik Komljanec, potem ko je bil nadzoroval šolo; dovoljum si prečitati iz poročila nekatere stavke (bere: — liešt:)

»V pedagogično-didaktičnem oziru je opomniti, da je ta šola gledé učnega jezika urejena utrakvistično, t. j. poučevati se mora slovenski in nemški. Podpisani je opazil, da v gornjih oddelkih močno prevladuje nemščina. Učitelj Petrič rabi za vse šolske otroke nemščino kot učni jezik, a slovensščino za vso šolsko dečo le kot učni predmet. Tako ravnanje je popolnem napačno ter meri na posilno ponemčevanje slovenske šolske dece. Istina je, da so vsi šolski otroci brez izjeme že od doma popolnem večji slovensščine, a njih precejšnji del zajedno tolče neko čudno kočevsko narečje.«

Ali je to čudno, ali ni, to ni merodajno, saj tudi slovenski otroci ne govoré slovenski pravilno; gospod nadzornik pa priznava sam, da govoré nekateri otroci kočevsko narečje, in to je vendar nemški jezik. Dalje pravi gospod nadzornik (bere: — liešt:)

»Učni jezik bi moral biti za vse šolske otroke (tako sodi gospod nadzornik) slovenski. Nemščina naj bi se privzela kot relativno obvezni predmet.«

Pa če se posluhuje precejšnji del otrok kočevskega narečja, ne more se reči, da bi bil občevalni jezik vseh otrok izključilno slovenski.

Tu imam še drugo poročilo gospoda okrajnega šolskega nadzornika Komljanca z dné 6. julija l. 1886., kjer berem (bere: — liešt:)

»Poročevalec je gorenjo šolo nadzoroval 5 ur, da se prepriča o maternem jeziku šolske dece. Po natančnem izpraševanju in opazovanju se je prepričal, da je sleherni otrok že od doma popolnem zmožen slovensščine, zajedno pa med seboj govoré neko sodrgo kočevskega narečja. Nemški ne razumejo mali otroci. Naravno je torej, da je učni jezik na tej šoli slovenski.«

Torej neko sodrgo („Mischsprache“) govoré otroci; po tem takem se mi pa vendar zdi sodba nekaj prenagla, da so namreč v Dragi sami slovenski otroci, če govoré med seboj neko sodrgo kočevskega narečja. Jaz mislim, da govorijo otroci med seboj tisti jezik, ki jim teče gladkeje, in na to bi se bil moral ozirati šolski nadzornik.

Gospod okrajni šolski nadzornik Valentin Ambruš je bil drugega mnenja, on je bil tudi slovenskega rodu. Čitam v njegovem poročilu (bere: — liešt:)

„Der Gefertigte inspicierte die Volksschule in Suchen am 8. August 1885 . . . Ungefähr die Hälfte der Schüler spricht zu Hause in der Familie nur Slovenisch, die übrigen den sogenannten Gottscheer Dialekt.“ (Poslanec Braune: — Abgeordneter Braune: „Hört!“). Na tej podlagi se ne more trditi, da so v Dragi sami Slovenci, temveč da so tam tudi otroci nemške narodnosti; vendar pa je ostalo ves čas pri tem, da so se poučevali v slovenskem jeziku, dasiravno je deželni šolski svet dné 28. avgusta l. 1883. ukazal, da se mora šola razdeliti v dva oddelka in da se morajo v jednom poučevati Slovenci in v drugem Nemci. Če bi se bil okrajni šolski nadzornik Komljanec strogo držal ukaza, našel bi bil dovolj podlage in gradiva, da bi bil ločil šolo v dva oddelka; ker se to ni zgodilo, došel je dné 10. januarija l. 1889. ukaz deželnega šolskega sveta, kateri ima naslednji odstavek (bere: — liešt:)

„Der k. k. Bezirksschulrath wird aufgefordert, die mit dem citirten Erlasse (vom 28. August 1883) angeordnete sprachlich utraquistische Einrichtung an der Volksschule in Suchen sofort wieder herzustellen, übrigens aber den k. k. Bezirksschulinspector einzuvernehmen, wie eine Änderung der von dem Landesschulrathe getroffenen Anordnung ohne Wissen, respective ohne Zustimmung desselben erfolgen konnte, was eben aus dem Inspectionsberichte des Bezirksschulinspectors über diese Schule vom 6. Juli 1886 hervorgeht, worin es heißt: »Naravno je tedaj, da je učni jezik na tej šoli slovenski.«

Gospod okrajni šolski nadzornik Komljanec je bil o tem zaslišan in je potem v svojem poročilu z dné 20. februvarija l. 1889. med drugim pisal tako (bere: — liešt:)

„Auf Grund eingehender Prüfung der Sprachverhältnisse in Suchen gelegentlich dieser Inspection erwachte in mir die Vermuthung, daß die Nothwendigkeit zur Bildung einer deutschen Abtheilung an der Schule in Suchen ob Mangels an thatsächlichem Bedürfnisse hiefür entfallen dürfte. In dieser Voraussetzung stellte ich laut meines Inspectionsberichtes vom 29. Mai 1886 die Einbringung eines auf Abänderung der mit hoher Verordnung vom 28. August 1883 provisorisch getroffenen Bestimmungen hinielenden Antrages in Aussicht.“

Čakali smo 3 leta, da bi se bil stavil tak predlog, ali došel je šele dné 2. maja l. 1889., namreč potem, ko se je okrajnemu šolskemu svetu v Kočevji naznanilo, da se je oglasilo, kakor sem omenil v zadnji seji, 45 sosesčanov iz Drage s pritožbo pri visokem naučnem ministerstvu. Ti so se namreč pritožili, da se ukaz deželnega šolskega sveta z dné 28. avgusta l. 1883. ni tako izpolnjeval, kakor je bilo naročeno. Ta pritožba se je izročila okrajnemu šolskemu svetu dné 1. maja 1889, in drugi dan je stavil gospod okrajni šolski nadzornik zares svoj predlog, kateri se glasi tako (bere: — liest:)

„Der löbliche k. k. Bezirkschulrath wolle in An gelegenheit der sprachlichen Einrichtung an der einclässigen Volksschule in Suchen beim hohen k. k. Landes Schulrathe beantragen: Der hohe k. k. Landes Schulrath geruhe die mit dem Erlasse vom 28. August 1883 Z. 1629 für die Schule in Suchen vorgeschriebene sprachliche Einrichtung aufzuheben, dafür aber folgende Einrichtung anzuordnen: Für sämtliche die Schule in Suchen besuchenden Kinder sei die Unterrichtssprache die slovenische, der deutsche Sprachunterricht sei jedoch als obligater Gegenstand, und zwar vom dritten Schuljahre an einzuführen. Diese Einrichtung hätte schon im Laufe des gegenwärtigen Schuljahres in Wirksamkeit zu treten.“

Tako je predlagal gospod šolski nadzornik Komljanec, potem ko je vse to, kar zdaj nasvetuje, že bilo vpeljano na šoli v Dragi in se je tam tako postopalo že 3 leta. Gospod Komljanec še dostavlja (bere: — liest:)

„Bis zum 11. April 1889 ist thatsächlich nie der Versuch gemacht worden, die mit dem hohen Erlasse vom 28. August 1883 angeordnete sprachliche Einrichtung durchzuführen“. S tem pa obsoja sam sebe, ker namreč ni zvršil ukaza deželnega šolskega sveta iz l. 1883., akoravno je našel, da govoré nekateri otroci slovenski, drugi pa da tolčejo ali lomijo neko kočevsko narečje, katero je pa po vsakem le nemško, kakor slovenski jezik tudi tolčejo ali lomijo otroci slovenski.

Tovariš njegov, prejšnji okrajni šolski nadzornik gosp. Ambruš je potrdil sam, da je polovica otrok v Dragi nemška, polovica pa slovenska. Mogoče je torej bilo, šolo razdeliti v dva oddelka; ali to se do 11. aprila l. 1889. ni zgodilo. Tako postopanje šolskega nadzornika ni moglo ugajati gospodu ministru (Smeh na levi — Gelächter links) in mu je dalo povod, da je izrekel svojo sodbo. Zavračati pa moram to, kar je omenil gospod poslanec dr. Tavčar, namreč, da je gospod minister tako razsodil Kočevcem na ljubo. To kratko in malo ni res, gospod minister je razsodil na podlagi spisov okrajnega šolskega nadzornika samega in vsled njegove nepokorsčine, ker tega, kar je bil deželni šolski svet ukazal že l. 1883., ni izpolnil.

S tem sklenem in mislim, da je postopanje gospoda naučnega ministra dovolj pojasneno in opravčeno.

Landeshauptmann:

Zum Worte gelangt der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Es möge mir zunächst gestattet sein, mich mit ein paar Bemerkungen gegen die beiden Herren, welche bisher aus der Mitte der geehrten Majorität zum Worte gekommen sind, zu wenden. Der erste derselben, der Herr Abgeordnete der Stadt Krainburg hat zu Beginn seiner Ausführungen im Hinblick auf die ominöse Abstimmung in der letzten Sitzung dieses hohen Hauses über die viel umstrittenen 600 fl. für den deutschen Unterricht an mehrclässigen Volksschulen dem gährenden Drachengifte einige Tropfen Milch frommer Denkungsart zuzugießen und es für zweckmäßig gefunden, — wofür ich ihm dankbar bin, — zu versichern, daß er keinen Groll, keine Voreingenommenheit gegen die Deutschen hege, daß er sie vielmehr mit neuer Liebe umfasse. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Sie nicht!“) Allein diese Liebe hat einen sehr akademischen Charakter, was schon daraus hervorgeht, daß er sogleich beigefügt hat, daß er sich vorbehalte die Fälle zu untersuchen, wo einem Deutschen Unrecht geschehen ist und dann selbst zu entscheiden, ob er für ihn eintreten würde oder nicht. Dies ist eine starke Einschränkung der Liebe, die er seiner vorherigen Versicherung nach für uns hegt und ich muß sagen, daß uns diese Versicherung dergestalt nicht zu erwärmen vermag. Wenn der Herr Abgeordnete weiter versicherte, falls ein ungelegliches Vorgehen des abgesetzten Bezirkschulinspectors dargethan wäre, würde er selbst für dessen Absetzung sein, so nehme ich diese Versicherung einstweilen zur Kenntnis. Der nämliche Herr Abgeordnete hat ferner seine Verwunderung darüber ausgesprochen, daß wir nicht für die Resolution, welche die Unterfuchung bezüglich der Aufnahme, angeblich slovenischer Kinder in die Gottscheer Schulen betraf, gestimmt haben. Ich habe schon neulich zu bemerken die Ehre gehabt, daß wir hiezu gerne bereit gewesen wären, wenn er es für zweckmäßig gefunden hätte, eine Unterfuchung auch in jenen Fällen zu verlangen, wo deutsche Kinder in slovenische Schulen eingeschult sind; nachdem dies nicht geschah, hat die Resolution nur einen einseitigen Charakter gehabt, so daß wir derselben unsere Zustimmung nicht geben konnten.

Der Herr Abgeordnete der Stadt Krainburg hat es auch dem Herrn Vertreter der Regierung gegenüber für nothwendig gefunden, zu versichern, daß nicht aus Animosität gegen die Deutschen neulich die bekannte Abstimmung in Scene gesetzt und die weitere Interpellation eingebracht worden sei. Er hat ferner die Vermuthung ausgesprochen, daß wir nur deshalb in der Opposition stehen, weil wir einen aus unserer Mitte gerne auf dem Sitze des verehrten Herrn Landespräsidenten sehen möchten. Nun ich glaube, meine Herren, daß es niemanden von uns gelüftet, diese mit wenig freudvollen Stunden, dafür aber mit vielen Sorgen verbundene Stellung einzunehmen; dies allein schützt uns schon davor, nach diesem Posten zu streben. Wenn aber der Herr Abgeordnete für Krainburg glaubt, daß nach 50 Jahren der Messias auf dem Landespräsidentensitze erscheinen werde, wie er ihn sich vorstellt, so irrt er meiner Meinung nach. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Sagen wir in 100 Jahren!“) Ich glaube, daß dies niemals der Fall sein wird.

Es ist auch von Kärnten, von der Tripelallianz und vielem anderen die Rede gewesen. Nun, auf das

Gebiet der äußeren Politik will ich dem Herrn Abgeordneten nicht folgen, was aber Kärnten anbelangt, so fallen die Dinge, die wir darüber gehört haben, nicht in die Competenz dieses hohen Landtages; diese Gegenstände sind oft competentenorts erörtert worden und die slovenische Bevölkerung Kärntens hat wiederholt auf eine nicht mißzuverstehende Weise zu erkennen gegeben, daß diese Klagen vollkommen unbegründet sind, indem sie die ihr von auswärts aufgedrungenen Rettungsversuche einfach zurückwies. Diese Schilderung von den grauenhaften Zuständen, die in Kärnten herrschen sollen, ist schon oft da gewesen, allein sie verfährt nicht und die Kärntner Slovenen befinden sich dabei gar nicht übel.

Der zweite Redner von der Gegenseite (leve — linken), der Abgeordnete der Treffner Landgemeinden, hat den Gottscheern ein förmliches Todtenlied gesungen, indem er darzuthun bestrebt war, wie sich deren Untergang vollzog, vollzieht und fernerhin vollziehen werde, kurz er hat das allmähliche Aufsaugen der Gottscheer Bevölkerung durch die slovenische Umgebung prophezeit. Ich glaube, auch er hat sich da gründlich geirrt, denn seit einigen Jahren fängt das Gottscheer Völklein an sich zu rühren und das ist es, was Sie aufregt. Es war Ihnen ganz recht, so lange die Gottscheer in ihrer apathischen Stimmung verharrten und jener Prozeß seinen ruhigen Fortgang nahm; nun, nachdem dieser Prozeß unterbrochen ist und die Leute sich auf die Füße gestellt haben, wird Ihnen die Situation unangenehm (Klici na levi: — Kufe links: „Schulverein!“) Ich werde noch später darauf zu sprechen kommen, ich bitte nur um etwas Geduld.

Wenn ich mich zu dem Gegenstande der heutigen Debatte wende, so muß ich erklären, daß ich in einem Punkte, was mir angenehm ist, mit dem ersten Herrn Redner von der anderen (leve — linken) Seite übereinstimme, denn ich sage selbst: es hat mein Interesse erregt, daß der Herr Vertreter der Regierung erklärte, daß er nicht genau unterrichtet sei über die Verhältnisse und Gründe, durch welche der Minister sich veranlaßt gesehen hatte, die Absetzung des Schulinspectors Komljanec zu verfügen. Diese Äußerung des Herrn Regierungsvertreters hat, wie gesagt, im hohen Maße mein Interesse erregt und ich habe mit großer Aufmerksamkeit der Interpellationsbeantwortung zugehört. Aus dieser Interpellationsbeantwortung habe ich aber ersehen, daß es doch nicht so gar unerklärlich ist, wenn der Herr Regierungsvertreter nicht genau informirt war, und die Herren werden selbst sehen, daß die Sache bis zu einem gewissen Grade begreiflich ist.

Der Herr Vertreter der Stadt Gottschee hat Ihnen einige Skizzen über das Gebaren des Herrn Schulinspectors vorgeführt; ich wäre in der Lage, dieselben zu vervollständigen und zu verstärken; ich thue es nicht, weil man sich eine gewisse Zurückhaltung auferlegen soll, wenn persönliche Verhältnisse zur Sprache gebracht werden, die mit dem Gegenstande nicht im unmittelbaren Zusammenhange stehen.

Was that der jetzt abgesetzte Inspector, als er 1886 ins Amt kam: Er hat zunächst eine klare und bestimmte Anordnung des Landes Schulrathes vom Jahre 1883, wornach die Schule in Suchen utraquistisch einzurichten ist, nicht ausgeführt, und Sie werden mir doch zugeben, daß dies kein gesetzlicher Vorgang ist; er hat entgegen

der Anordnung des Landes Schulrathes die Schule vollständig slovenisirt; das ist ein Vorgehen, welches man doch nicht Pflichterfüllung nennen kann. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Ich stimme nicht bei!“) Leider halten Sie nicht Ihr Versprechen, geehrter Herr Collega! Der Herr Schulinspecteur hat sich damit begnügt, 6—7 jährige Kinder darüber zu befragen, ob sie in die deutsche oder slovenische Abtheilung gehen wollen, und daraufhin seine Anordnung getroffen, sich jedoch dadurch mit dem Auftrage des Landes Schulrathes in Widerspruch gesetzt, denn der Auftrag des Landes Schulrathes konnte der Natur der Dinge nach nur so verstanden werden, daß diese Frage bei der Aufnahme der Kinder, wenn deren Eltern dabei sind, an letztere zu richten ist.

Nun, meine Herren, wir haben gehört, daß der Schulinspecteur nicht allein da gestanden ist, sondern auch tüchtige Mithelfer gehabt hat, zu welchen vor allem der Pfarradministrator und der Obmann des Orts Schulrathes gehörten, die ihm falsche Daten über die Bevölkerung an die Hand gaben. Auf Grundlage dieser falschen Daten hat Herr Komljanec sein weiteres Vorgehen eingerichtet und den Anfang mit der vollständigen Slovenisirung der Schule in Suchen gemacht. Die Lehrer verboten den Kindern, untereinander in ihrer heimatlichen Sprache zu reden und der Bezirks Schulrath sah dem ruhig zu. Es entwickelte sich ein ganzer Rattenkönig von Ungehelichkeiten und auf dem Gebiete des Schulwesens herrschte infolge des Treibens des Gemeindevorstehers und des Pfarradministrators, die wie gesagt, Mithelfer des Herrn Komljanec waren, in Suchen eine förmliche Anarchie. Können Sie sich dann wundern, daß sich die Bevölkerung schließlich auf die Füße gestellt und direct an den Minister gewendet hat, und daß letzterer sich veranlaßt sah, Hilfe zu schaffen, nachdem in der Zwischenzeit von 1883 bis 1889 ungeheuliche Zustände eingeführt worden waren? Der Minister hat eben gesehen, daß keine Ordnung herrscht und so hat er dann Ordnung gemacht. Sie wissen, daß wir in Opposition zur geehrten Regierung stehen, aber das hindert uns nicht anzuerkennen, daß die öffentliche Ordnung es erforderte, das Vorgehen in Suchen als ein im Gesetze nicht begründetes zu erklären und daß der Minister berechtigt ist, einen Beamten, und sei es auch ein Schulinspecteur, der entschieden gegen die Anordnung der Schulbehörden gehandelt hat, abzusetzen, darüber kann in allen Staaten der Welt kein Zweifel sein.

Ich muß aufrichtig gestehen, meine Herren, Ihre Interpellation ist mir etwas überraschend gekommen, und nicht bald hat mich etwas so gewundert, als daß Sie Lust haben, sich für einen Functionär einzusetzen, dessen ungeheuliches Vorgehen in so unzweifelhafter Weise constatirt ist, wie das des Schulinspectors Komljanec, sowie seiner Mitarbeiter.

Jetzt komme ich zum deutschen Schulverein.

Der deutsche Schulverein ist Ihnen unangenehm, weil er gewissen nationalen Wühlereien einen Damm entgegenzusetzen im Stande ist; leider kann er das nicht überall thun, weil ihm die Mittel nicht in dem Maße zur Verfügung stehen, als dies wünschenswert wäre. Weiters berührt Sie unangenehm der Umstand, daß er stets strenge gesetzlich vorgeht, daß er nie politisches Gebiet betritt, daß er nie den Behörden Anlaß gegeben

hat, gegen ihn einzuschreiten. Ja freilich, das wäre Ihnen recht gewesen, wenn der Verein sich irgend eine Blöße gegeben hätte, allein er that dies nicht und wird sicherlich auch künftighin unentwegt auf der bisherigen Bahn fortschreiten. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Aber in Krain nicht!“)

Der Herr Abgeordnete für die Landgemeinden Krainburg-Lack hat neulich auseinandergesetzt, wie er betreffs des Verhältnisses dem deutschen Schulvereine gegenüber zu Rathe gezogen worden sei und wie er darauf geantwortet habe: man solle das Geld des Schulvereines nur nehmen, sonst aber seine eigenen Wege gehen, darauf darf man doch frei nach Göthe sagen: „Ein echter Slovane mag den deutschen Schulverein nicht leiden, aber seine Spenden nimmt er gerne“.

Der nämliche Herr Abgeordnete hat auch gemeint, seitdem der deutsche Schulverein in Gottschee seine Thätigkeit entfalte, herrsche dort Unruhe und Aufregung. Nicht der deutsche Schulverein hat die unleidlichen Zustände in Gottschee verursacht, denn es hat schon vor dem deutschen Schulvereine Bezirkschulinspectoren in Gottschee, Deutsche und Slovenen gegeben, aber es sind keine solchen Klagen und Affairen vorgekommen, wie jetzt; der Schulinspecteur in den Siebzigerjahren, ein Deutscher, hat seine Geschäfte unparteiisch geführt, er war ein Mann von durchaus objectiver Sinnesrichtung; während seiner Amtsthätigkeit sind keine Klagen vorgekommen, er erfreute sich als Deutscher unter den slovenischen Lehrern nicht geringerer Beliebtheit, wie unter den deutschen. Ich könnte Ihnen aus dem »Učiteljski Tovariš« Berichte aus damaliger Zeit vorlesen, woraus sie entnehmen könnten, welch' ein warmer Schulfreund er war und wie er der Lehrerschaft in ihren Bestrebungen zur Seite gestanden ist. Deshalb war es auffallend, daß nach den Erfahrungen, die mit diesem Schulinspecteur gemacht worden sind, seitens des Herrn Vertreters der Regierung die Äußerung gefallen ist, die mich wirklich überraschte, daß es nämlich nach seiner Meinung schwer sei, für utraquistische Schulen einen unbefangenen Inspector zu finden. Dieser Meinung bin ich nicht. In Oesterreich wird es noch genug unparteiische Leute geben, die wir auf schwierige Posten setzen, aber hiebei vollkommen darüber beruhigt sein können, daß sie unparteiisch ihres Amtes walten werden. Ich wiederhole, es hat mich überrascht, aus dem Munde der Regierung einen solchen Zweifel zu vernehmen.

Meine Herren, ich habe mich gefragt, wie so es gekommen ist, daß sich die beiden Abgeordneten im Centrum in der neulichen Sitzung veranlaßt gesehen haben, mit einem gewissen Anlaufe zur Schneidigkeit plötzlich in die Opposition zu gehen. Ich bitte das Geständnis zu verzeihen, aber ich bin geneigt das ganze für ein gelungenes Husarenstücklein zu halten. Die beiden Herren im Centrum gingen voran, und dann haben wir noch den Herrn Berichterstatter des Finanzausschusses mit ihnen als dritten im Bunde gesehen. Sie wissen, wenn es den Menschen anfängt zu gut zu gehen, so werden sie übermüthig (Ugovor na levi — Einspruch links), das gilt von den Deutschen wie von den Slovenen. Ihnen geht es schon ein bißchen zu gut, Sie haben so außerordentliche Erfolge errungen, daß es Ihnen geht — ich bitte das Geständnis zu gestatten — wie dem Köhlein, das der Hafer sticht und so fühlen Sie

das Bedürfnis, sich auf das oppositionelle Feld zu begeben und im slovenischen Parlamente ein bißchen jungtschechische Manier einzuführen. Die von Ihnen errungenen Erfolge in Krain sind in der That colossal, aber über den Ursprung sollten Sie ein wenig nachdenken. Sie haben dieselben nicht etwa ausschließlich der Kraft Ihrer Überzeugung, dem Gewichte Ihrer Persönlichkeiten, der Wichtigkeit ihrer Grundsätze zu verdanken, sondern den größten Theil dieser Erfolge verdanken Sie der Regierung und ihrer Connivenz auf Kosten der berechtigten Ansprüche der Deutschen. So ist die Sache, und stünde es anders, wären Sie heute noch dort, wo Sie waren. Der Herr Vertreter der Regierung in diesem Lande und der frühere Justizminister haben Ihre Bestrebungen in einer Weise unterstützt, daß für Ihre eigene Thätigkeit beinahe nichts übrig geblieben ist.

Meine Herren, wer die Verhältnisse heute kennt, wie sie in Gottschee sind, kann nicht leugnen, daß unten in den Kreisen dieser Bevölkerung eine gewisse Beunruhigung herrscht, die sich auf das ganze Gottscheer Ländchen nach und nach ausdehnt, und dies ist leicht begreiflich; denn es ist zuviel gesündigt worden (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Sie haben sogar ein Gymnasium!“), als daß die Bevölkerung nicht in Aufregung gerathen müßte. Staatliche Functionäre und kirchliche Organe haben sich verschworen gegen diese Bevölkerung und haben für sie bei der Schule von Suchen ein wahres Martyrium geschaffen. Nach den Thatfachen indeß, die jetzt aufgefunden sind, möchte ich nicht die Hoffnung aufgeben, daß dort eine Sühne geboten werden wird. Es ist höchste Zeit, daß geistliche und weltliche Behörden vereint daran gehen, sie zu bieten, denn wenn das nicht geschieht, so fürchte ich, daß die Aufregung Dimensionen annehmen könnte, die der Regierung höchst unangenehm wären, welche ohnehin bereits in einem anderen Theile des Landes infolge ihrer übertriebenen Nachgiebigkeit einen überhäuteten und ungeordneten Rückzug antreten mußte. (Odobranje na desni; klici na levi: — Beifall rechts; Rufe links: „Die Gottscheer werden orthodox werden!“)

Landeshauptmann:

Zum Worte gelangen Se. Excellenz der Herr Abgeordnete Baron Schwegel.

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Nach den Ausführungen der Gegenseite (leve — linken) hätte ich wahrscheinlich in dieser Debatte das Wort nicht ergriffen, wenn ich nicht provocirt worden wäre, wenn nicht eine Bemerkung über meine Person eine entsprechende Gegenerklärung erfordern würde. Die Gespensterricherei, die von verschiedenen Seiten dieses hohen Hauses geübt wird, ist wieder gegen mich gerichtet gewesen und der Herr Abgeordnete der Stadt Krainburg hat von Machinationen und Intriguen gesprochen, die angeblich im Palais des Ministers für Unterricht stattgefunden haben und an denen ich theilgenommen gewesen sein soll. Alle diese Vermuthungen sind von Anfang bis zu Ende falsch und unwahr, ich muß dies wiederholen und hoffe, daß der gute Geschmack des Herrn Abgeordneten ein anderesmal dem Verlangen, sich wieder auf dieses Feld zu begeben, nicht Folge leisten werde.

Nach dieser Erklärung wende ich mich zur Sache selbst und möchte zunächst darauf hinweisen, daß der Ausspruch des Herrn Vorsitzenden bei Einleitung der Debatte, daß bei dieser Verhandlung kein Beschlusstrag gestellt werden könne, von der Majorität insofern vereitelt wurde, als schon in der letzten Sitzung der bekannte drastische Beschlus, die Verweigerung der 600 fl., den Unterricht in der zweiten Landessprache betreffend, gefaßt wurde. Die gegenwärtige Debatte ist eigentlich die nachträgliche Einleitung zu jenem famosen Beschlusse, der damals gefaßt wurde. Ich kann es nur bedauern, daß es mir nicht möglich ist, alle Gegenstände der heutigen Debatte zusammen zu fassen, damit Sie das richtige Bild erhalten von dem, um was es sich handelt. Der Herr Berichterstatter über den Normalschulfond, der neulich mit verschiedenen überraschenden Auseinandersetzungen debütierte, könnte uns merkwürdige Dinge erzählen, wieso wir zu dieser politischen Debatte kommen. Der Herr Abgeordnete von Krainburg hat nur die vom Herrn Berichterstatter gegebene Anregung aufgenommen, der erklärt hat: Ja, es ist eine politische Frage, um die es sich hier handelt, denn sonst würden wir wie in früheren Jahren für die Einstellung der 600 fl. stimmen.

Im Hinblick auf diesen Beschlus drängt sich mir aber vor Allem noch eine zweite Frage auf. Es ist ja noch eine zweite Interpellation eingebracht worden und zwar eine Interpellation von der Art, daß ich gedacht hätte, die hohe Regierung werde nicht einen Augenblick zögern, sie zu beantworten. Es handelt sich dabei um die Ehre eines hochgestellten Staatsbeamten und um Dinge, die zugleich von der größten Bedeutung für die Entscheidung der jetzt in Verhandlung stehenden Sache sind. Es handelt sich um Sprachenverhältnisse, die Gegenstand einer Untersuchung gewesen sind, an welcher der Herr Abgeordnete der Landgemeinden von Krainburg-Lack theilgenommen hat und ich glaube aus verschiedenen Gründen annehmen zu müssen, daß er ebenso der geistige Urheber dieser Interpellation wie des neulichen Beschlusses ist. (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: „Das ist nicht wahr!“) In dieser zweiten Interpellation wird ein Staatsbeamter in dem empfindlichsten Punkte getroffen, man hat seine Amtsehre angetastet, indem man behauptet, er stehe in dem Dienste eines Privatinstitutes. Hierüber werden wir wohl noch zu sprechen Gelegenheit finden, wenn die Interpellation, was hoffentlich recht bald geschehen wird, beantwortet sein wird; heute sage ich nur, daß an allen diesen Dingen nur das Vorgehen desjenigen geistigen Urhebers Schuld trägt, der die erste Interpellation veranlaßt hat. Dieser Herr hat gefehlt, nicht der k. k. Staatsbeamte, er hat absichtlich gefehlt, weil er dadurch eine Täuschung durchführen wollte.

Über die Verhältnisse in Suchen kann ich heute noch nicht sprechen, weil wir die Interpellationsbeantwortung noch hören werden, und weil ich die Hoffnung hege, daß die Regierung sich veranlaßt sehen werde, mit klaren Beweisen für die Haltung ihrer Beamten hervorzutreten, aus denen mit Deutlichkeit zu entnehmen sein wird, ob sie schuldig sind, oder nicht; es ist ja unmöglich, daß die Regierung nicht Berichte in ihren Händen hätte über die Thätigkeit ihrer Beamten, es wird ihr nicht schwer fallen, uns diese bekannt zu geben. Wir haben keine Berichte in Händen; wir sind nicht in derselben glücklichen Lage, wie unsere Gegner, die

über amtliche Documente eigenthümlicher Provenienz verfügen und davon hier ungescheut Gebrauch machen; aber das weiß ein jeder von uns, daß ein Landesschulinspector oder Bezirkshauptmann, wenn er amtliche Aufträge erhält, darüber zu berichten hat und daß diese Berichte vorliegen müssen, aus denen wir meines Erachtens die Wahrheit erfahren werden. Meine Herren! Sie berufen sich auf das statistische Repertorium. Andere, welche die Verhältnisse von Suchen kennen, behaupten, daß dieses Repertorium, insoweit es die Orte Obergras, Mittergras, Suchen und noch ein Paar andere Orte in der Nähe der genannten betrifft, vollständig unrichtig ist. Es kann ja unter Umständen ein Fehler zu Ihren Gunsten und zu Ungunsten der Gegenpartei vorkommen; wenn aber ein Zweifel über die Richtigkeit des Ausweises besteht, dann glaube ich, ist es Pflicht der Regierung, diese Verhältnisse, wo dies möglich ist, eingehend zu untersuchen, zu constatiren, wie die Verhältnisse wirklich beschaffen sind; dann wird sich vielleicht etwas anderes herausstellen, als was der Herr Abgeordnete Svetec vorgebracht hat; es wird sich herausstellen, daß die deutsche Bevölkerung dort nicht in der Minorität, sondern in überwiegender Majorität ist. (Klici na levi: — Ruše links: »Oho!«). Nach den mir vorliegenden statistischen Daten und Ergebnissen steht die Sache so, daß nur 23% der slovenischen Bevölkerung den 77% der deutschen Bevölkerung in den genannten Orten gegenüberstehen. Der Herr Abgeordnete Svetec staunt darüber, auch ich habe gestaunt. Die Sache ist aber so gekommen: als im Jahre 1880 in diesen Orten die Volkszählung vorgenommen wurde, intervenirte hiebei ein Herr, der ganz eigene Begriffe über die Umgangssprache hatte? Wenn jemand erklärte, er spreche gottscheerisch, so hieß es, dies sei keine Sprache — und der betreffende Herr fragte dann weiter, ob der Befragte nicht auch krainerisch oder slovenisch verstehe und declarirte auf das hin im bejahenden Falle den Gefragten einfach als einen Slovenen. (Klici na desni: — Ruše rechts: „Hört, hört!“ Poslanec Svetec: — Abgeordneter Svetec: „Ist es auch wahr?“) Auch meine Behauptungen stehen nur Ihren Behauptungen gegenüber; ich habe durchaus nicht die Präension zu verlangen, daß meine Behauptungen so unfehlbar seien, wie die Ihrigen, ich verlange nur, daß man die Thatsache unparteiisch untersuche, und wenn die Resultate dieser Untersuchung so sind, wie ich behaupte, dann werden Sie selbst zugestehen müssen, daß ein Unrecht geschehen ist und wenn ein Unrecht geschehen ist, so werden Sie es hoffentlich saniren. Wir werden auf diesen Gegenstand, ich wiederhole es, noch zurückkommen, weil der Grund dieser Erscheinungen tiefer liegt, als man es sich auf den ersten Blick vorstellen könnte. Es steckt auch eine Gefahr darin, auf welche der letzte Redner im allgemeinen schon hingewiesen hat und die durch das Wort »Podraga« charakterisirt ist.

Wir haben aus dieser Affaire nie Capital geschlagen, ich habe sie nicht absichtlich zur Sprache gebracht; wenn aber Fehler auf Fehler begangen werden, dann ist es zweckmäßig, daß sich eine warnende Stimme erhebe und ich bemerke nur, daß wenn der Herr Abgeordnete der Landgemeinden von Krainburg nicht vergessen hätte, daß seine Mission nach Podraga seiner Zeit eine sehr unglückliche war, er vielleicht vorsichtiger in Suchen

operirt haben würde. Wie gesagt, wir werden davon vielleicht später noch sprechen.

Über die Frage, ob der Bezirksschulinspector Komljanec mit Recht oder Unrecht abgesetzt worden ist, ist abgesehen von den Beschwerden, welche gegen ihn vorlagen, von Seite des Herrn Landespräsidenten heute eine sehr ausführliche Darlegung gegeben worden, gegen welche nach meiner Ansicht schwer aufzukommen sein wird. Auf was beziehen sich die Hauptargumente der Gegner? Sie sagen: er ist ungehört, ohne Disciplinaruntersuchung verurtheilt worden. Meine Herren! Sie haben gesehen, daß er die Beschlüsse des Landeschulrathes nicht zur Ausführung gebracht hat. Er hat seine Fehler, die absichtliche Unterlassung der Durchführung der ihm wiederholt und eindringlich erteilten Aufträge selbst offen eingestanden, und wenn jemand das thut, wenn er dasjenige, dessen er angeklagt wird, selbst gesteht, dann brauchte man wohl nicht mehr viel darnach zu fragen, ob er das gethan hat. Sie sagen: es ist keine Disciplinaruntersuchung gegen ihn eingeleitet worden. Aber in dem nämlichen Momente haben wir von der Entsendung des Landeschulinspectors gehört, der an Ort und Stelle die Untersuchung darüber führen sollte, ob die Beschwerden der Insassen von Sütchen begründet sind oder nicht. Was that der Minister? Der Minister hat die ihm zugekommene Beschwerde an den Landeschulrath geschickt, und die Herren, welche sagen, daß die Mitglieder des Landeschulrathes hievon nichts wüßten, müssen annehmen, daß diese Mitglieder entweder abwesend waren oder geschlafen haben, sonst hätten sie ja von der Untersuchung Kenntnis haben müssen. Der Beschuldigte gesteht ein, daß er in dem Punkte der gegen ihn erhobenen Anklage wirklich gefehlt habe; außerdem wird die competenteste Person an Ort und Stelle abgeschickt, um die Verhältnisse zu prüfen, ob sie sich so verhalten, wie die Beschwerdeführer behaupten; aus den Mittheilungen dieses Delegirten geht dann hervor, daß es sich so verhält: ja wo liegt denn da ein Act der Willkürlichkeit und wer kann da noch behaupten, es habe keine Untersuchung stattgefunden? Der Bezirksschulinspector Komljanec hat den an ihn ergangenen Aufträgen keine Folge geleistet, diese Aufträge waren in vollständiger Uebereinstimmung mit dem Gesetze erlassen worden, mußten daher durchgeführt werden, und wenn ein Beamte bestimmte Aufträge der Regierung sogar auf wiederholte Betreibung nicht ausführt und diese ihn dann trotzdem nicht absetzt, — wahrlich, alle Welt müßte die Schwäche einer solchen Regierung beklagen! Ich will nicht die Regierung vertheidigen, aber ich bin ein Freund des Rechtes und der öffentlichen Ordnung und der Stabilität in den öffentlichen Einrichtungen. Ja, das Gesetz bestimmt, unter welchen Verhältnissen eine Disciplinaruntersuchung einzutreten hat. Aber, wenn jemand das Recht hat einen Bezirksschulinspector zu ernennen, dann muß er auch, wenn im Gesetze nichts anderes vorgeschrieben ist — das müssen Sie zugeben — auch das Recht haben, diese Ernennung zu widerrufen, wenn der Betreffende den gesetzlichen Anforderungen absolut nicht entspricht. Der Schulinspector Komljanec hat dies nicht gethan, folglich hat der Minister nur seine Schuldigkeit gethan, wenn er seine Entfernung vom Amte verfügte. Ich will die Vertheidigung des Ministers nicht übernehmen, ja ich bedauere, daß er vieles nicht thut, was

er nach meiner Ansicht thun sollte, nur nicht in dem Sinne, wie Sie es meinen. Ich glaube, daß Ihnen der Minister so viele Beweise des weitgehendsten Wohlwollens gegeben hat, daß Sie wahrlich undankbar sind, wenn Sie gegen ihn auftreten und wenn Sie heute der Regierung Ihr Mißtrauen votiren oder vielmehr in der letzten Sitzung bereits votirt haben.

Über Consequenz im politischen Leben mag man verschieden denken. Eine Consequenz hat schon der Herr Borredner drastisch illustriert, nämlich diejenige, daß man in einem Ausschusse etwas approbirt und dann hier schlankweg desavouirt; das ist — ich weiß den richtigen Ausdruck nicht zu finden — nach meinem Empfinden so unpassend, daß ein solcher Vorgang nicht genug gebrandmarkt werden kann. Die politische Inconsequenz ist unter Umständen auch eine sehr gefährliche Geschichte: sie hat den Verlust des Vertrauens zu jener Partei zur Folge, die sie verschuldet hat. Der Herr Abgeordnete der Stadt Krainburg hat im vorigen Jahre in einer schönen Rede auseinandergesetzt, wie seine Partei die Regierung liebt, nämlich nicht gerade wie die eigene Frau, mit der man verheirathet ist, sondern wie eine Tante, die zu Weihnachten Geschenke bringt. Er hat damals offen erklärt: wir lieben die Regierung, wir verehren sie, wir stehen immer zu ihr. Heute, meine Herren, erklären Sie ihr aber den Krieg! Warum, das ist mir wenigstens nicht verständlich. Sie waren incosequent, Ihre Liebe zur Regierung ist nicht echt gewesen, vielleicht ist auch Ihr Zorn nicht echt, der sich wohl legen wird, wenn sich die Geschenke der Tante wieder einstellen. Wenn Sie im politischen Leben Erfolge erzielen wollen, müssen Sie zuerst Ihr Manneswort hoch halten: das Manneswort im Ausschusse und überall; dann aber im öffentlichen Leben diejenige Consequenz beobachten, die ich wenigstens bisher vermisse; dann werden vielleicht auch die Interessen des Landes besser vertreten sein.

Ich für meinen Theil habe dem Gesagten weiter nichts beizufügen, als mein lebhaftes Bedauern, daß den gesetzlich begründeten Anforderungen der Bevölkerung von Gottschee nach vielen Richtungen auch heute noch gar nicht, oder viel zu spät, oder wenigstens sehr spät entsprochen worden ist; der Fall Komljanec ist ein weißer Hahn, ein Fall, wo dieser Bevölkerung ihr Recht zutheil wurde, das ihr gebührt, und ich begreife nur nicht, daß selbst dieser unbedeutende Erfolg ihren deutschen Landesleuten nicht gegönnt wird; Gerechtigkeit und Billigkeit sind nicht die Grundsätze, die sie leiten! (Odobranje na desni. — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

K besedi se je dalje oglasil g. poslanec Pakiz.

Poslanec Pakiz:

Slavni zbor! Dovoljeno mi bodi, da spregovorim le malo besed in sicer v odgovor gospodu poslancu mesta Kočevskega in trga Ribniškega. Če sem prav razumel, poudarjal je, kako se je obnašal gospod šolski nadzornik Komljanec in kaj je vpljivalo na to, da je bil odstavljen. Gospod poslanec je trdil, da je bil učitelj Silc nastavljen na predlog gospoda Komljanca. Gospod zastopnik

Kočevskega mesta o tem ni dobro poučen, zakaj jaz sem ud okrajnega šolskega sveta, pričujoč sem bil pri tisti seji, ko se je oddala dotična učiteljska služba, torej mi je stvar znana. Edini prošilec, na katerega se je moglo ozir jemati, bil je Šilc, drugi prošilec pa, ki pa ni vložil svoje prošnje v postavni dobi, bil je učitelj iz Štajerskega, nastavljen menda blizu Gradca. Poslednji je vložil prošnjo 14 dni pozneje, ko je doba za kompetiranje že pretekla. V dotični seji je gošpod šolski nadzornik Komljanec le razložil, kako stoji stvar, od druge strani pa je bilo priporočano, naj se nastavi učitelj iz Štajerskega. Dokazano je bilo, da omenjeni učitelj ni prosil v postavni dobi za službo, potem da ima omenjeni učitelj slabe zmožnosti in slaba spričala, in da tudi v moraličnem oziru ne ugaja popolnoma; torej je bil na predlog gošpoda predsednika za učitelja enoglasno sprejet Šilc. To je pojasnilo glede ene opazke gošpoda poslanca Brauneja. Drugič je omenil o tem učitelju Šilcu, da je bil pijanec. V to se ne spuščam, kajti nimam navade, da bi se sprehajal in pijančeval z učitelji. Mogoče da je istina; čudno se mi pa zdi, da se mi je, ko sem pozneje prišel v Kočevje k drugi seji okrajnega šolskega sveta, in sem najodličnejše meščane Kočevske vprašal, kako se učitelj Šilc obnaša, odgovorilo, da ima najboljše lastnosti. Kaj več o njem nisem čul niti govoril, a ko sem 5 ali 6 mesecev pozneje, če se ne motim, meseca januarija, zopet prišel v Kočevje, slišal sem tožbo čez tožbo proti Šilcu. Gospod predgovornik, poslanec mesta Kočevskega, mu je očital nezmerčnost v pijači, o čemur jaz ne morem nobene sodbe izreči; to pa mi je znano, da sem pred merodajnimi osebami v Kočevji, ko sem prišel zopet k seji okr. šol. sveta, čudil se nad tem, da se sedaj toliko nepovoljnega govori o Šilcu, katerega so poprej hvalili.

Učitelj Šilc pa je vpričo drugih gošpodov pravil, da bi bil nek drug učitelj Kočevski vreden, da bi ga z metlo prepodili. To so obžalovanja vredne razmere. Omeniti moram, da je ta učitelj sicer v Kočevji na dobrem glasu. Ko so nekega večera šli nekateri gošpodje, potem Šilc in oni učitelj — nerad ga imenujem — bil je Šešarek, iz koncerta, začel je ta Šilca pretepavati, in to se je godilo grede iz mesta do „Bräuhaus-a“; na mostu pa je bila glavna bitka. To so dogodki, o katerih bi bila graja popolnem opravičena.

Kar se pa tiče učiteljske konferencije, omeniti moram, da ni resnično, kar je gošpod poslanec Kočevskega mesta trdil, da se je določilo na pritisk gošpoda profesorja Komljanca, da bode učiteljska konferencija v Velikih Lašičah. Rečeno je bilo le vpričo gošpoda okrajnega glavarja in šolskega nadzornika Komljanca, da naj se o kraji glasuje, in potem se je brez vsake sovražne besede in v najlepšem sporazumu enoglasno sklenilo, da naj bode konferencija v Velikih Lašičah. To se je sklenilo lanskega leta v Sodražici, pri konferenciji bil sem tudi jaz pričujoč.

Kar se pa tiče tega, da se je preložila knjižnica okrajnih učiteljev iz Kočevja v Ribnico, zgodilo se je to vsled glasovanja pri učiteljski konferenciji z ozirom na nekatere nedostatke.

Toliko sem hotel spregovoriti resnici na ljubo in v pojasnilo gošpodu poslancu Braune-tu.

Poslanec Kersnik:

Prosim besede za formalni predlog! Predlagam konec debate.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Kersnik predlaga konec debate. Prosim gošpode, kateri pritrdite temu predlogu, da blagovole ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

K besedi pa so oglašeni še gošpodje poslanci: Hribar, Klun, dr. Tavčar, dr. Schaffer in med glasovanjem oglašil se je še gošpod poslanec Svetec. Po mojem mnenju tu ne gre odločevati, kdo je za in kdo nasproti, in zato bodem interpretiral opravični red kolikor mogoče liberalno, in ako jim je drago, smejo govoriti vsi gošpodi, kateri so oglašeni k besedi. Priporočam pa, da se to zgodi bolj na kratko.

Besedo ima gošpod poslanec Hribar.

Poslanec Hribar:

Odrekam se besedi.

Deželni glavar:

Besedo ima gošpod poslanec Klun.

Poslanec Klun:

Slavni zbor! Ne bi govoril, če bi se z one (desne — rechten) strani visoke zbornice ne bile govorile tako čudne reči. Najprej me veže dolžnost, da zavračam natolcevanje, katero se tiče moje osebe. Gospod poslanec ekscelencja baron Schwegel je trdil, da sem jaz sprožil ali celo sestavil obe interpelaciji in da sem bil tudi kum glasovanju glede onih 600 gld. pri normalno-šolskem zakladu. Sicer je častno, v javnost spravljati take reči, kakor ste te interpelaciji, da ljudje vedo, kako se njih zastopniki tudi brigajo za pe-reča vprašanja. Cast bi bila torej za mene, nikakor pa ne sramota, če bi bil sprožil ali celo sestavil ti interpelaciji, ali za svojo osebo moram vendar to čast odvracati. Jaz s prvo interpelacijo nimam ničesar opraviti, to mi bodo potrdili vsi gošpodje tovariši. Glede druge interpelacije sem pa celo naravnost in odločno rekel, da je nočem in ne morem podpisati, ker sem v tej stvari sam prizadet kot škofijski komisar pri preiskavi v Dragi, in bi se lahko sumničilo, da sem kaj razodel, kar bi bil moral obdržati za-se. Vzvišeni baron Schwegel je oménjal lanskih dogodkov v Podragi, in rekel, da bi bil jaz svojo misijo v Dragi boljše opravil,

če bi se bil spominjal na sitnosti v Podragi. Gospoda moja, kako sem postopal glede preiskave v Dragi, tega gospod predgovornik ne ve in ne ve nihče drugi, kakor oni, kateremu sem o svojem poslu poročal: zaradi tega bode o tem sodil tudi le on, enkrat bo morebiti o tem sodil tudi svet, ali ta sodba mislim se bode čisto drugače glasila, nego sodba ekselence gospoda barona Schwegelna.

Gospod baron Schwegel se je oziral na število prebivalcev ter navajal številke, češ, da je v Dragi, Travi, Srednji vasi in na Lazcu le 23% Slovencev in 77% Kočevarjev. Ne vem, kako je on te številke našel, ali imel sem priliko, popolnoma natanko zvedeti za družine, ki žive tam in katerih imena: Knavs, Vesel, Kordiz, Cimprič, Jeshelnik itd. pričajo, da so slovenske krvi. Seveda, če hočete ljudij, ki so prišli iz Babnega polja, Ložkega potoka, Starega in Novega Kota, ali še celo iz Prezida in hrvaškega Čubra, reklamirati za Kočevarje, potem jih najdete še več nego 77%. Ta ali oni sicer hoče, da se otroci nemški uče, ali prav ni, da se ga zaradi tega šteje za Nemca. Kakošna je nemščina, katero tam govore, se je že povedalo, in jaz hočem navesti še en izgled. Nekdo vpraša takega Kočevarja: „kaj si pa danes delal?“ in ta se mu odreže: „Ich hon heute krompirn gewuset“ krompir sem vozil. (Veselost na levi. — Heiterfeit links.) Kar se tiče mojega poročanja pri normalno-šolskem zakladu, zaklical je gospod baron Schwegel: „ein Manneßwort im Ausschusse muß überall gehalten werden.“ Gospoda moja, prosim vendar le nekoliko nazaj pomisliti, kako je bilo moje postopanje v finančnem odseku in tukaj. V odseku sem zagovarjal tistih 600 gld. in tukaj sem jih tudi zagovarjal. (Nasprotovanje na desni; — Widerpruch rechts; poslanec Kersnik: — Abgeordneter Kersnik: „pa kako?!“) Prosim, jaz tega ne trpim, da bi se mi nekaj očitalo, za kar moram vso slavno zbornico na pričo klicati. Predlagal sem tistih 600 gld. in sem celo rekel, da nimam pomislekov, kakor jih je navajal gospod poslanec Hribar; skliceval sem se tudi na obširne razloge, katere sem v tej zadevi povedal lani. Ali kaj sem mogel, če mi tako čudno vprašanje stavljate? Kot poročevalec imel sem menda vendar le pravico odgovarjati, in odgovarjal sem po najboljšem prepričanju. Svojo dolžnost kot poročevalec sem pa menda popolnoma spolnil s tem, da nisem samo predlagal, ampak tudi glasoval za tistih 600 gld. Ko bi bil jaz drugače postopal, potem bi me bili častiti udje finančnega odseka klicali na odgovor. (Poslanec Kersnik: — Abgeordneter Kersnik: „Saj so Vas!“) Prosim, gospod poslanec Detela ne, on je hotel le vedeti, ali sem predlagal 600 gld. ali ne.

Sedaj se vračam k drugemu gospodu govorniku. Kar je trdil gospod poslanec Braune, zdi se mi — da ne bodem prelomil parlamentarne dostojnosti — jako čudno. Če se je učiteljska knjižnica prenesla iz Kočevja v Ribnico, je čisto opravičeno. Ribnica je vendar bolj v središči okraja, kakor Kočevje, in opozarjati moram gospoda predgovornika, da je na slovenskih krajih veliko več

šol in učiteljev, nego na Kočevskem; če je torej večina učiteljev sklenila, da hočejo imeti knjižnico v Ribnici in ne v Kočevju, to pač ni krivda gospoda okrajnega šolskega nadzornika Komljanca.

Dalje je omenjal gospod predgovornik, da so se učiteljske konference vršile v Lašičah. Opozarjam ga pa na to, da sklepajo učitelji sami vsako leto pri konferenci, — kakor je rekel že gospod poslanec Pakiž — kje bode prihodnja konferenca. Okrajni šolski nadzornik nima torej s tem ničesar opraviti, pač pa ima dolžnost, izvrševati sklepe konferencije. Konference pa so potrebne ne samo na Kočevskem, ampak tudi v Lašičah in drugod, in krivica bi bila, odrekati učiteljem ribniškega in laškega okraja, da ne smejo imeti učiteljske konference v svojem okraju.

Gospod poslanec Braune je dalje rekel, da je gospod Komljanec s svojim postopanjem proizročil, da se je zatiral nemški živelj; ali pozabil je naštetih posameznih slučajev, v katerih se je to zgodilo. Potem je omenjal nepostavno vpeljavo slovenskega jezika v šoli na Štalcarjih. Tukaj mi je dolžnost, dopolniti to, kar je pravil in trdil že častiti gospod poslanec Svetec. Videli boste, da postopanje gospoda Komljanca ni bilo nepostavno, ampak da je ravno nasprotno resnično, in da je zlasti glede šole na Štalcarjih gospod šolski nadzornik pokazal tako objektivnost ali nepristranost na vse strani, da se moramo kar čuditi, kako se mu more očitati nepostavno postopanje!

Gospod Komljanec je enkrat, kakor smo menda že slišali, nadzoroval šolo v Štalcarjih in videl, da je bilo veliko otrok, kateri se nič niso zmenili za pouk. Vprašal je torej učitelja, kako je to in od kod to prihaja? Učitelj mu odgovori, da so to slovenski otroci, ki nemški ne razumejo. Vpraša dalje učitelja, ali more skrbeti za pouk teh otrok, — čez 20 jih je bilo, — ali učitelj mu pravi, da mu to po razdelitvi šolskih ur ni mogoče. Gospod nadzornik mu na to reče, naj razvrsti učne ure tako, da se bode tudi za pouk teh otrok dalo kaj storiti. To razvrstitev naj pošlje okrajnemu šolskemu svetu, da se odobri, dotlej pa naj poučuje, kakor dosedaj, to je čisto nemški. Mislim, da še gospod poslanec Braune sam ne bi mogel biti bolj objektivni! Učitelj uboga in predloži dotično razredbo učnih ur okrajnemu šolskemu svetu. Ali strašno je naletel; kajti natolcevali so ga, da hoče posloveniti šolo, in kmalu bi bil odpuščen iz službe, samo zato, ker se je hotel ozirati na slovenske otroke! Tako strogo postavno ravnanje moralo bi se gospodu nadzorniku Komljanecu šteti v zaslugo, ne pa v tako krivico, da ga zarad nje odstavi.

Kaj pa hočem reči o učiteljih Čop in Verbič, o županu Turku in župniku Kaduncu, katerih je omenjal gospod predgovornik v obsodbo gospoda Komljanca! Učitelja Čop in Verbič prepovedala sta otrokom, — ne vem ali nemškim, ali slovenskim, stvar pride še pred gosposko, v šoli med seboj govoriti kočevsko. Pa zakaj? Če je to res, storila sta le svojo dolžnost, kajti šolski zakon veleva, da morajo otroci v šoli govoriti pravilno,

da morajo govoriti pismeni jezik, bodisi nemški ali slovenski, pa ne narečja. Tega pa učitelja otrokom nista prepovedala, da ne smejo govoriti nemški. Ta trditve gospoda predgovornika je torej zopet le v čast gospodu nadzorniku Komljanču, ki je tako strogo gledal na izpolnjevanje postavnih določil.

Župana Turka in gospoda župnika Kadunca nisem sicer poklican zagovarjati, zlasti ker niso bile obtožbe take, da bi jih bilo mogoče naravnost zavračati. Opominjati pa moram vendarle, da je laglje trditi, da je bil Turk v disciplinarni preiskavi, da mu je vzeta pošta itd., nego odgovarjati na to in zavračati take osobne napade, če človek nima dotičnega materijala pri rokah, iz katerega bi se moglo razsoditi, ali je res kriv ali ne. Ravno tako moram gospodu predgovorniku odgovarjati glede gospoda župnika Kadunca; ne da bi se bal prelomiti tajnosti, katere me vežejo glede preiskave v Dragi, morem vendarle povedati, da so trditve, da gospod Kadunc ni hotel nemški spovedovati, da je Kočevarje imenoval puntarje itd., popolnoma neresnične, in da v Dragi ni ne enega Kočevarja in sploh nobenega človeka, ki bi mogel te stvari potrditi; vsi, ki so bili v tej zadevi vprašani, tudi najhujši nasprotniki gospoda župnika so rekli, da ne vedo ničesar in da tega ne morejo dokazati. Sicer pa je že sploh znano, kaka vrednost se sme pripisovati takim obtožbam.

Kar se tiče trditve, da gospod Komljanec slabo poučuje slovenščino na kočevski gimnaziji, nima to poučevanje z nadzorništvom nič opraviti; omenjati pa moram vendar, da gospodu poslancu Braunetu ta obtožba gotovo ni šla iz srca, kajti on in častiti gospodje tovariši njegovi bi rajši videli, da bi se učenci slabo ali prav nič ne poučevali v slovenščini.

Kar se pa tiče opazke glede učitelja Tomšiča, gospoda moja, presega moj razum. Meni ne gre v glavo, da se mora nadzornik odstaviti, ki se poteguje za učitelje. Ali ima mar šolski nadzornik nalogo, učitelje precej tirati na vislice? Jaz marveč mislim, da je dolžnost njegova, potegovati se za učitelje; če bi se bil gospod Komljanec potegnil za kakega Kočevskega učitelja, kar bi bil v enakem slučaju gotovo tudi storil, g. poslanec kočevskega mesta gotovo ne bi bil vstal in z nekako slastjo pripovedoval, da je bil nadzornik odstavljen, ker se je potegnil za nesrečnega učitelja.

To so bili v kratkem razlogi, s katerimi je hotel gospod poslanec Braune povedati in dokazati, zakaj je bil gospod šolski nadzornik Komljanec odstavljen. Čudno se mi zdi, odkod je gospod predgovornik izvedel vse te razloge ter jih tako točno in tako lepo povedal. Jaz sem precej poučen o tej stvari, ali vseh teh razlogov nisem vedel; akoravno se je gospod baron Schwegel prej grozil in odločno naglašal, da ni res, kar je omenjal gospod poslanec dr. Tavčar, je iz govora gospoda Brauneta vendarle razvidno, da so gospodje z one (desne — rechten) strani glede odstave okr. šolskega nadzornika Komljanca bolj informovani,

kakor prečastiti gospod deželni predsednik sam. (Poslanec dr. Schaffer: Abgeordneter Dr. Schaffer: „In Gottschee pfeifen daß die Späßen auf allen Dächern.“)

Kar se tiče gospoda deželnega šolskega nadzornika Smoleta, sem tudi jaz vedel, da je bil v Dragi, da bi bil pa s prepričanjem nazaj prišel, da je tam vse slabo, tega ne verjamem. Meni se je pripovedovalo, da je gospod deželni šolski nadzornik Smolej v Dragi izpraševal otroke, ali znajo slovenski, ter se prepričal, da so slovenski znali. Po šoli pravi gospod nadzornik: „Otroci sedaj bodemo molili!“ Otroci naredo križ in začno: „V imenu Boga očeta, in sina itd.“ Ne tako, pravi gospod nadzornik, ampak molite nemški. Otroci odgovore, da ne znajo nemškega „Očenaša“. Pa molite Kočevski, veli gospod nadzornik. Otroci se smeje in eden mu celo reče: „Kočevskega Očenaša mi.“ (Veselost na levi. — Heiterkeit links.) Gospod deželni šolski nadzornik se je torej sam prepričal, da otroci ne znajo moliti drugače, kakor slovenski. Meni se je zagotavljal, da sploh nikdo v Dragi ne zna moliti nemški, ampak da vsi prebivalci dražke fare, tudi Kočevarji molijo slovenski.

Iz odgovora na našo interpelacijo smo zvedili o neki peticiji nekaterih kočevskih prebivalcev, na katero se sklicuje odlok naučnega ministra. Že častiti gospod poslanec Svetec je omenjal, da takim prošnjam ni pripisovati posebne veljave. Temu moram tudi jaz pritrčiti. Ko sem se enkrat z nekim zastopnikom okrajnega šolskega sveta razgovarjal o šolskih razmerah, zvedel sem od njega, kako se kujejo take peticije in kako se s takimi pismi godi. Komaj je bil gospod nadzornik Komljanec okrajnemu šolskemu svetu v Kočevju izročil svoje poročilo in svoje predloge zastran šole v Dragi, prišel je že drugi dan v imenu nekaterih Dražanov protest proti njegovim predlogom. Vprašam: Kako so pa Dražani mogli zvedeti za to poročilo, ko je vendar Draga 8 ur oddaljena od Kočevja in je pot taka, da se včasih še tja ne more in tudi ni telegrafične zveze med Drago in Kočevjem? In vendar je bil že drugi dan protest pri okrajnem šolskem svetu. Kako je bilo to mogoče? Gospod načelnik nemškega „Schulverajna“ dr. Burger ima menda nekako generalno pooblastilo od nekterih Dražanov, da v njih imenu izdeluje in predlaga peticije in da počenja, kar se mu zdi potrebno. Pri njem se spisujejo in podpisujejo take prošnje in protesti v imenu ljudi, ki dostikrat nič ne vedo, kaj v njih stoji. Ubogi ljudje ne vedo, kaj ž njimi počenjajo! mislijo, da jim hoče „Schulverein“, oziroma načelnik Kočevske „Ortsgruppe“ dobro, ne slutijo pa, da bodo enkrat še obžalovali, da so sprejemali te dobrote.

Prečastiti gospod deželni predsednik je omenjal tudi pritožbe, katero je poslalo več občin zaradi šole v Zdihovem na ministerstvo, in v kateri so bojda zahtevali nemški učni jezik; minister je na to zaukazal, da se ima vpeljati nemški učni jezik, češ, da je bila to soglasna želja vsega prebivalstva. Meni se pa zdi, da bi bil moral na-

učni minister pomisliti, da je Avstrija ustavna država in da se ima on držati ustavnih zakonov. Minister nima določevati učnega jezika po svoji volji, ampak se mora držati državnih postav ravno tako, kakor deželni šolski svet; dolžnost ministra je torej ozirati se na postavne določbe, ne pa na želje nekaterih ljudi. Opravičeno je torej vprašanje, ali je bilo postopanje ministra postavno in se je pri svoji razsodbi v resnici oziral na želje onih, ki imajo šolo vzdrževati?

Slišali smo tudi od prečastitega gospoda deželnega predsednika, da ima samo cesarska vlada pravico postopati zoper okrajne šolske nadzornike, kateri prestopijo ukaze šolskih oblastev, in da se je g. Komljanec ravno v tem pregrešil. Opozarjam pa na to, da gospod Komljanec ni bil prvi nadzornik, odkar je bil deželni šolski svet dal ono odredbo z dne 28. avgusta l. 1883., po katerem se mora v šoli na Dragi vpeljati utrakvistični pouk in se imata napraviti dva oddelka. Od takrat sta bila še pred gop. Komljancem dva okrajna šolska nadzornika, Ambrož in Spintre, menda tudi Linhardt; poslednja dva sta bila Nemca; vprašam Vas torej, od kod pač to, da vsi prejšnji nadzorniki niso zvršili omenjenega ukaza deželnega šolskega sveta in zakaj se ravno gospodu Komljancu tako v greh šteje ta opustitev? Zakaj je dotični ukaz prej pozabljen ležal pri deželnem šolskem svetu? Takrat na Kočevskem še ni bilo nemškega „Schulvereina“, in ako bi ta ne bil začel tam rogoviliti, bi se odredba deželnega šolskega sveta ne bila nikdar zvršila, ampak obležala bi bila v predalih šolskega sveta in živa duša bi se na tem ne bila spodtikala. Ako se je bil torej pozabil ta ukaz, prva krivda ne zadeva gospoda okrajnega šolskega nadzornika Komljanca, ampak deželni šolski svet: če on kaj odredi, mora tudi na to gledati, da se njegov ukaz zvrši. Če je torej deželni šolski svet mirno gledal in preziral, da se ni zvrševala njegova odredba, zadeva krivda njega samega, ker ni spolnil svoje dolžnosti.

Zato sedaj sodite, kako opravičena je trditev, da se do l. 1889. ni poskusilo predruščiti razmere v šoli na Dragi v zmislu ukaza deželnega šolskega sveta, in da je bila nepokorščina gospoda Komljanca kriva, da je bil odstavljen. Gospod poslanec Svetec je že dokazal, da gospoda Komljanca ne zadene nobena nepokorščina proti predpostavljenim, da se je strogo držal ukaza deželnega šolskega sveta, in da je bilo tudi njegovo ravnanje glede izpraševanja otrok o njih maternem jeziku, katero mu očita gospod dr. Schaffer in katero mu je očitalo pismo naučnega ministra, pravilno in popolnoma v zmislu odredbe deželnega šolskega sveta. Dokler se morajo ukazi deželnega šolskega sveta izpolnovati, ne morem torej nikakor priznavati, da se pregreši šolski nadzornik, ki jih zvršuje.

Gospod dr. Schaffer se je skliceval na Koroške razmere, ali če je trdil, da Koroški Slovenci glasen odgovor dajejo poslancem, kateri se za nje potegujejo, priznavati moram tudi jaz, da odgovor slovenskega prebivalstva Koroškega glasno od-

meva in marsikomu neljubo doni po ušesih, da pa ne bode potihnil, ampak donel vedno glasneje, toda vse drugače, kakor misli gospod dr. Schaffer.

Gospod dr. Schaffer je tudi rekel, da hočemo Slovenci Kočevjarje pozobati. Kdor pozna le količ-kaj Kočevske razmere, ve, da ta trditev ni resnična. V 14. stoletju je prišlo 200 nemških družin na Kranjsko, in v teku 5 stoletij so se te rodbine tako pomnožile, da po zadnjem številjenji štejete v Kočevskem okraju 14.674 Kočevjarjev, in Vi hočete trditi, da slovensko prebivalstvo zoblje Kočevjarje, ko se vender množe kakor zajčki? (Veselost na levi; — Heiterfeit links; — klici na desni: Rufe rechts: „Schluss! Schluss!“).

Gospod dr. Schaffer je dalje v svojem govoru omenjal, da ravna nemški „Schulverein“ popolnoma postavno. Resnica je, da se pač ve tako varovati in prikrivati svoje namene, da se ga ne more prijeti, opazujemo pa, kaj se godi povsodi tam, kjer se pričena njegovo delovanje. Kjer koli se ustanovljajo podružnice „Schulvereine“, začenjajo se prepiri. Kdaj ste kaj slišali o prepirih v Dragi pred letom 1888.? Te zmešnjave imamo šele, odkar je tam začel delovati nemški „Schulverein“ in si najemati v službo ljudi, kakoršen je načelnik Kočevske „Ortsgruppe“. Obžalovati moram te prepire, zakaj gotovo niso na korist ne Nemcem, ne Slovencem; vznemirjenje med Kočevci bi moralo biti slavni vladi na skrbi, in gledati bi morala, da v okoliših pride žalostnim nasledkom, kateri bi lahko še huji nastali v prihodnosti. Jaz dobro poznam razmere na Kočevskem, ker z ondotnimi prebivalci veliko občujem, in vem, da je vznemirjevanje, o katerem je govoril dr. Schaffer, le med oficijelnimi krogi v Kočevju, kjer se kujejo spletke; med pravimi Kočevci pa tega vznemirjenja ni; oni so povsodi prijazni, in radi slovenski govore s Slovenci itd.

Gospod dr. Schaffer in ravnotako ekscelenca gospod baron Schwegel sta se spominjala dogodkov v Podragi in sta nekako napovedala odpad Kočevjarjev od katoliške vere. Jaz morem le reči, da verno Kočevsko ljudstvo nikjer ne misli na prestop k starokatoličanstvu; kar se je bralo o takih stvareh, skuhalo se je le v pisarni Burgerjevi, verni ljudje se pa toliko brigajo za starokatoličanstvo, kakor za lanski sneg.

Gospod dr. Schaffer nam je tudi povedal, da smo dosegli toliko koncesij, da se nam že pre-dobro godi. Zelel bi vender enkrat, da bi nam gospod dr. Schaffer naštel vse te koncesije. Jaz mislim, da to, kar moramo tirjati in kar nam je država dolžna dati, vender ni nobena koncesija, najmanj pa zamore kdo trditi, da bi bili mi dosegli takih koncesij, katere bi bile Nemcem na škodo. Po zadnjem ljudskem popisovanju biva v naši deželi kakih 29.000 Nemcev, ali poglejte naše šolstvo, poglejte gimnazije v Ljubljani, v Novem mestu itd., vse so za Nemce in sedaj hočete še ljudsko šolstvo dobiti v svojo last! Po tem takem pač ne morete govoriti, da se Vam godi krivica.

Če bi ne bil čas že tako pretek, bi zamogel še na nekatere reči odgovarjati, vender pa

sklepam deloma z ozirom na pozno uro in deloma z ozirom na druge gospode, kateri hočejo še govoriti, in katerim moram prepuščati nekoliko časa pa tudi še nekoliko gradiva.

Poslanec dr. Tavčar:

Oglašen sem k besedi in gotovo je, da bi imel veliko odgovarjati na opazke častitih gospodov predgovornikov z one (desne — rechten) strani visoke zbornice, to je gospoda dr. Schafferja in njega ekscelece gospoda barona Schwegelna. Najinteresantnejša reč je: kapitel o konsekventnosti. Ker pa je njega eksceleca gospod baron Schwegel zapustil dvorano in bi jaz želel, da bi bil navzoč in bi slišal moj odgovor, odpovedujem se za danes besedi, pridržujem si pa, da o priliki in v navzočnosti njega ekscelencije, ki je rojen Slovenec, ki je bil slovenski pesnik in je sedaj konsekventni vodja nemške stranke, tam še katero spregovorim.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Ich werde mir angefihts der vorgeschrittenen Zeit nur eine kurze Bemerkung erlauben. Der Herr Abgeordnete Klun hat mir die Aufferung in die Schuhe geschoben, daß die Gottscheer von ihren slovenischen Nachbarn aufgesaugt werden. Das habe ich nicht gesagt, diese Bemerkung ist vielleicht von einem Redner auf Ihrer Seite ausgegangen.

Was die Verhältnisse im Suchnerthale anbelangt, so will ich heute darüber nicht weiter sprechen, weil ich darüber noch zu sprechen kommen werde bei der Beantwortung der Interpellation bezüglich der deutschen Predigten; diese Antwort muß seitens der Regierung ihrer und ihrer Beamten Ehre zuliebe in Kürze erwartet werden. (Klici na levi: — Rufe links: „Vi ste govorili o koncesijah, naštejte jih.“) Ich habe heute vom Schulwesen gesprochen, und da haben Sie doch wirklich Concessionen genug erlangt, das ist ja seinerzeit selbst von Seiten eines geehrten Herrn auf Ihrer Seite hier gesagt worden. Deshalb bedenken Sie doch, wie Sie mit Ihren Angriffen gegen den Unterrichtsminister, der im Amte ist, fehl gehen, bedenken Sie, daß Sie noch von keinem Minister so viele Concessionen bekommen haben, wie von dem gegenwärtigen und daß es Ihnen noch nie so gut gegangen ist, als heute. Im übrigen schließe ich für heute und sage nur: bei Philippi sehen wir uns wieder.

Poslanec Svetec:

Slavni zbor! Dovolil bi si samo par besedij, namreč zoper napačen sklep prečastitega gospoda deželnega predsednika, kateri je rekel, da je gospod Komljanec kriv, da se ni zvršil ukaz deželnega šolskega sveta, češ, on je imel ukaz narediti dva oddelka, nemški in slovenski oddelek, in ker se ta ukaz ni zvršil, zatorej je kriv gospod šolski nadzornik Komljanec. Moja gospoda, res je, da tega ukaza ni zvršil, ni pa res, da bi ne bil poskusil zvršiti ga. Dvakrat je to poskusil po poti, katera mu je bila ukazana, namreč naročil je uč-

telju, naj izpraša in preskusi otroke, in poizvé, kateri je njih materini jezik, ali uspeh je bil obakrat enak, nemških otrok ni bilo in prišlo je do slovenske ljudske šole. Kaj drugega on ni mogel in smel storiti ter, kakor sem poprej rekel, ad impossibilia nemo tenetur. On torej ni bil kriv, da se ni zvršil ukaz deželnega šolskega sveta, kriv pa je bil deželni šolski svet, kateri je izdal ukaz, ki se ni dal zvršiti.

Deželni glavar:

Razprava je pri konci in upam, da so vsi gospodje zadovoljni, ako prehajamo tudi h koncu seje.

Došle so mi koncem seje še nekatere prošnje, in sicer:

Gospod poslanec Kersnik izročča prošnjo občine Kapljas za podporo iz P. P. Glavarjevega zaklada za napravo brizgalnice in drugega gasilnega orodja.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Papež izročča prošnjo društva „Pravnik“ v Ljubljani, za denarno podporo za izdajo slovenske pravne terminologije.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec cesarski svétnik Murnik izročča prošnjo c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani za podporo ob ustanovitvi pepinjere za vzgojo cenih plemenih bikov čistokrvne pasme.

Deželni glavar:

Želi kdo kak predlog staviti?

Poslanec Povše:

Prosim, da se izroči ta prošnja upravnemu odseku, ker se gledé finančnega vprašanja lahko pozneje odstopi finančnemu odseku.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Wenn ich recht verstanden habe, soll der Gegenstand dem Verwaltungsausschusse zugewiesen werden und erst später an den Finanzausschuss gelangen. Mit Rücksicht auf die Zeitersparnis würde ich mir den Antrag erlauben, daß die Frage in einer gemeinschaftlichen Sitzung des Finanz- und des Verwaltungsausschusses erledigt werde.

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Naznaniti mi je, da zboruje upravni odsek danes ob $1\frac{1}{2}$ 5. uri in finančni odsek v četrtek ob 10. uri dopoldne. Prihodnja seja bode v petek, zato, da se reši vprašanje dolensjske železnice in ljubljanske bolnice. Do takrat bodo gospodje preudarili, ali ne bode dalnja seja takoj v soboto.

Prihodnja seja bode torej v petek dné 7. t. m. ob 10. uri dopoldne in sicer s sledečim dnevnim redom.

(Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)
Sklepam sejo.

Konec seje ob 3. uri 30 minut popoldne. — Schluss der Sitzung um 3 Uhr 30 Min. Nachmittag.

